

Gemeente Rheden

Programmabegroting 2020

Data vaststelling

B&W : 24-09-19

Raad : 12/13-11-19

INHOUDSOPGAVE

Inleiding.....	1
Opbouw begroting	2
Inleiding.....	3
Algemene beschouwingen.....	4
Financiële positie	8
Programma's	18
1 Economische Ontwikkeling	19
2 Welzijn	26
3 Gebiedsontwikkeling	39
4 Duurzaamheid	47
5 Bestuur en Veiligheid	53
6 Financiën	60
7 Overhead.....	62
8 Algemene Dekkingsmiddelen.....	65
Paragrafen	67
Lokale Heffingen.....	68
Weerstandsvermogen en Risicobeheersing.....	75
Onderhoud Kapitaalgoederen	81
Financiering	87
Bedrijfsvoering.....	92
Verbonden Partijen	97
Grondbeleid	111
Financiële begroting.....	116
Inleiding.....	117
Overzicht baten en lasten	117
Meerjarenraming	119
Financiële positie.....	127
Bijlagen	130
Bijlage 1 Beleidsindicatoren	131
Bijlage 2 Taakvelden.....	133
Bijlage 3 Kerngegevens	137
Bijlage 4 EMU-saldo	138
Bijlage 5 Productenraming	139
Rapportage Rheden financieel stabiel	
Bijlage overzicht maatregelen	

Inleiding

Opbouw begroting

Deze begroting kent dezelfde indeling als vorig jaar en bestaat ook opnieuw uit 2 delen, de programma's en de paragrafen.

Programma's

De programma's bevatten per onderdeel een beschrijving van de beleidsmatige ontwikkelingen, doelstellingen, ambities en prestaties. Vanwege de samenloop met de besluitvorming over de bezuinigingen, zijn deze nog gebaseerd op het coalitieakkoord en het bestaande beleid. De definitieve besluitvorming over de bezuinigingen kan daarom van invloed zijn op bijvoorbeeld de prestaties en streefwaarden.

Elk programma bevat een financiële tabel. In die tabel is het totaal van de lasten en baten en de bij het programma horende onttrekkingen en toevoegingen aan reserves opgenomen op basis van het bestaande beleid.

Omdat wij als college een sluitende meerjarenbegroting aan de raad voorleggen is ten opzichte van vorig jaar bij elk programma een regel 'bezuinigingen' opgenomen. Het betreft in dat geval het financiële effect van alle bezuinigingen dat het college voor dat programma voorstelt. Ieder programma sluit af met een toelichting op de maatregelen. In de bijlage bij deze begroting kunt u dan lezen om welke maatregelen het specifiek gaat. Omdat de raad het laatste woord heeft over de maatregelen, worden deze vertaald naar de reguliere baten en lasten na definitieve besluitvorming door de raad.

Paragrafen

De paragrafen bevatten de door het BBV voorgeschreven paragrafen en daarnaast een aantal (voorgeschreven) financiële overzichten. Ook hiervoor geldt dat de indeling hetzelfde is als vorig jaar.

Cijfers

Het feit dat het effect van de bezuinigingen pas na definitieve besluitvorming door de raad wordt vertaald naar de reguliere baten en lasten, heeft invloed op de presentatie van de cijfers in deze begroting. Het gepresenteerde begrotingssaldo en het overzicht van taakvelden (bijlage bij de paragrafen) bevat de cijfers inclusief de voorgestelde bezuinigingen.

De overige financiële staatjes (bijvoorbeeld de ontwikkeling van de financiële kengetallen of de balans) zijn in principe gebaseerd op de reguliere baten en lasten (bestaand beleid). Daar waar mogelijk en zinvol, is een aanvullende tabel opgenomen waarin wel rekening is gehouden met de voorgestelde bezuinigingen. Dit geldt zowel voor de programma's als paragrafen.

Inleiding

De gemeente Rheden bevindt zich in zwaar weer. De financiële positie staat onder druk en provinciaal toezicht dreigt. Een aantal achtereenvolgende jaren kampen wij met stevige financiële tekorten in onze jaarrekeningen. Een belangrijke oorzaak ligt in onze demografische samenstelling en de daaruit voortvloeiende omvangrijke, en nog steeds stijgende, uitgaven voor de sociale opgaven. Beperking en beheersing van uitgaven is absolute noodzaak. Wij hebben een aantal programma's geïnitieerd om hieraan invulling te geven zoals 'Rheden Financieel Stabiel', het 'Transformatieplan 2.0' en het programma 'De Basis op Orde'.

Tegen deze achtergrond bieden wij u de meerjarenbegroting 2020-2023 aan. In deze meerjaren begroting is een groot aantal maatregelen verwerkt, conform de uitgangspunten van het raadsbesluit dd. 26 maart 2019. Financiële stabiliteit is een noodzakelijke voorwaarde om de zorg voor onze kwetsbare inwoners te garanderen en om daarnaast te kunnen bouwen aan een krachtige, toekomstbestendige samenleving. Het is nog steeds onze ambitie om Rheden krachtiger, mooier en duurzamer te maken. Daarbij focussen wij ons op de zaken die er toe doen en die daadwerkelijk substantiële maatschappelijke impact hebben. Wij realiseren onze ambities vooral "met de stroom mee" en geven kwaliteitsimpulsen daar waar maatschappelijke kansen zich voordoen. In de Algemene Beschouwingen en de toelichting bij de programma's schetsen wij de perspectieven die ons daarbij leiden.

Overeenkomstig het coalitieakkoord is deze begroting wederom opgebouwd naar een aantal hoofdprogramma's. Deze zijn: Economische Ontwikkeling, Welzijn, Gebiedsontwikkeling, Duurzaamheid, Bestuur & Veiligheid en Overhead. De programma's zijn opgebouwd uit doelen, ambities en prestaties. Daarnaast bevatten zij een tabel met en een toelichting op de maatregelen.

In de nabije toekomst willen wij de begroting verrijken met prestatie-indicatoren. Hiervoor starten we met een pilot.

Algemene beschouwingen

Gemeente Rheden: Krachtiger in Balans

De gemeente Rheden verkeert in financieel zwaar weer. Al enkele jaren achtereen zijn er grote tekorten en teren we in op de reserve. Wij hebben ons de vraag gesteld of er sprake is van het slechts op orde brengen van het huishoudboekje of dat er meer aan de hand is. Onze conclusie luidt dat dat laatste het geval is. Wij streven naar een participatiesamenleving waarin iedere inwoner naar vermogen moet kunnen leven, wonen en werken. Meedoen is ons credo. Maar de draagkracht die hiervoor nodig is staat onder druk door een disbalans in demografie, welvaart en welzijn. Een grote tweedeling in de lokale samenleving vinden wij ongewenst. Rheden moet daarom aansturen op een trendbreuk om aan kracht en vitaliteit te winnen.

Wat is er aan de hand?

De beeldvorming over de gemeente Rheden is positief. Een prachtige omgeving met fascinerende landschappen en statige gebouwen. Een rijke natuur met water, bos en heuvels. Kortom, een fantastische plek om te wonen en te verblijven. Maar als we achter deze mooie facade zien we helaas ook minder rooskleurige beelden. En deze beelden vormen een contrast met ons imago. Wij signaleren namelijk twee grote problemen die de vitaliteit van de lokale samenleving ernstig aantasten: de bevolkingsopbouw en –samenstelling is in disbalans en de gemiddelde welvaart van de inwoners van de gemeente Rheden is verhoudingsgewijs laag.

De gemeente Rheden loopt qua vergrijzing voorop in Nederland. Dit vertaalt zich in een grote groep ouderen. Er komen niet alleen steeds meer ouderen (65+), zij bereiken ook een steeds hogere leeftijd (de zogenaamde “dubbele vergrijzing”). Daartegenover staat een steeds kleiner wordende groep jongeren. In de gemeente Rheden is tevens sprake van een krimpende beroepsbevolking, verhoudingsgewijs meer laag opgeleiden en relatief veel alleenstaanden en een toename van het aantal 1-ouder gezinnen (o.a. door scheiding). Voor de gemeente Rheden geldt onderaan de streep dat een kleine groep inwoners de sterke schouders vormt waarop de gemeenschap leunt. En als we niets doen komt de draagkracht van deze groep steeds verder onder druk. Deze disbalans is zowel ongezond als ongewenst; een onevenredig groot deel van de gemeentelijke begroting gaat inmiddels op aan het in stand houden van ons welzijn (lees: sociale voorzieningen). Hierdoor is er steeds minder geld om te investeren in voorzieningen en/of om de kwaliteit van onze mooie gemeente in stand te houden.

In Rheden wonen relatief veel bijstandsgerechtigden, het gemiddelde inkomen is verhoudingsgewijs laag ten opzichte van landelijk, het aanbod aan goedkope sociale huurwoningen is verhoudingsgewijs groot en er is een concentratie van sociaal-economische problematiek wat leidt tot minder sterke wijken en/of buurten. Dit alles heeft zijn weerslag op de groeiende beroep dat inwoners doen op zorg en ondersteuning. De Participatiewet, de Wmo en de Jeugdwet trekken - door de substantieel hogere (en nog steeds oplopende) uitgaven in verhouding tot de gedecentraliseerde middelen - een zware wissel op de gemeentelijke middelen/huishouding mede door landelijke beleid. Daarbovenop is de economische motor van de gemeente zwak. Er zijn weliswaar veel ZZP-ers actief, maar er is relatief weinig aanbod van werk in de dorpen. De overgrote meerderheid van de beroepsbevolking vindt om die reden betaald werk buiten de gemeentegrenzen. De wel aanwezige bedrijven bieden steeds minder banen in een deels verouderde en gekrompen industrie.

Overigens zijn de disbalans in bevolkingsopbouw en de relatief geringe welvaart al langer aan de hand, maar deze openbaren zich nu duidelijker sinds de decentralisatie van de 3D's naar de gemeenten (lees: de zorgtaken op het gebied van Wmo, participatie en jeugd). Hiermee is de onevenwichtigheid in onze bevolkingsopbouw veel relevanter geworden en vormt het groter beroep op onze voorzieningen een belangrijke oorzaak van de huidige financiële problemen van de gemeente.

Voldoende financiële armslag is nodig om onze maatschappelijke taken ook op langere termijn op adequate wijze te kunnen uitvoeren. Om te kunnen investeren in nieuw beleid en om financiële tegenvallers in de toekomst het hoofd te kunnen bieden, moet ons huishoudboekje op orde zijn. De continuïteit van de gemeentelijke bedrijfsvoering staat daarbij voorop, zodat inwoners blijvend de hulp en ondersteuning ontvangen die nodig is.

Samenvattend:

De gemeente Rheden staat er niet goed voor. Er is sprake van een gestapelde problematiek die deels demografisch en deels door de relatief lage welvaart is ingegeven. Deze situatie openbaart zich inmiddels door (structurele) tekorten. Het nemen van financiële maatregelen is noodzakelijk, maar lost de onderliggende problematiek niet op. Rheden moet 'Krachtiger in balans' worden gebracht.

Zorgpunten die absoluut onze aandacht vragen, en die wij reeds eerder aan uw raad gepresenteerd hebben, zijn:

- De vergrijzing (het aandeel 65+ bedraagt in Rheden 26,0% t.o.v. 19,2% landelijk).
Bron: <https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/dashboard/zoekresultaat/?search=bevolking%20totaal>
- Onze welvaart (lager dan landelijk niveau).
Bron: <https://www.volksgezondheidenzorg.info/onderwerp/sociaaleconomische-status/regionaal-internationaal/regionaal#node-hoogopgeleide-bevolking-gemeente>
- Onze uitgaven op welzijn (Rheden geeft in 2019 ruim 50,1% van haar totale lasten uit aan het Sociaal Domein. Gemiddeld in dezelfde grootteklasse (20.000 – 50.000) is dit 38,4%).
Bron: <https://www.financiengemeenten.nl/Dashboard/Inkomsten-en-uitgaven-van-gemeenten/>
- Ons aandeel jongeren dat zorg ontvangt (In 2018: Rheden 12,7%, Nederland 10,4%. Rheden 22% hoger dan landelijk gemiddelde).
Bron: <https://www.waarstaatjegemeente.nl/dashboard/Jeugd-en-jeugdhulpverlening>
- Onze lokale economie (80% van de werkenden verdient zijn loon buiten de gemeente).
Bron: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/32/bijna-4-op-de-10-werkt-en-woont-in-dezelfde-gemeente>.
- Een relatief groot aantal bijstandsuitkeringen. Rheden heeft een relatief groot aantal bijstandsuitkeringen mede in relatie tot de beperkte lokale werkgelegenheid. Dankzij de economische hoogconjunctuur en succesvolle re-integratieprojecten lijkt een dalende trend in het aantal bijstandsuitkeringen te zijn ingezet.
Bron: Nautus "171220 Onderzoek Bijstandsbestand" en de interne "Data-analyse Bijstandsbestand februari 2019"
- Het grote aandeel van relatief goedkope huurwoningen. De gemeente Rheden heeft een grote huursector. Zowel de sociale huursector (30%) als de particuliere huursector (16%) zijn groot voor een dorpsgemeente. Het aantal sociale huurwoningen overtreft de in 2014 geformuleerde doelstelling. In de gemeente Rheden heeft 68% van de particuliere huurwoningen een huur onder de liberalisatiegrens.
Bron: Evaluatierapport "20190619 Evaluatie Woonvisie 2014-2020".

Regie op de toekomst

Wij voelen en zien urgentie om participatiesamenleving een sterke impuls te geven en tweedeling te voorkomen door Rheden krachtiger in balans te brengen. Het momentum is daar en uitstellen is geen optie. De gemeente moet regie nemen en meer sturen op een toekomstbestendige samenleving. De uitdaging voor het gemeentebestuur is tweeledig: het zo goed als mogelijk herstellen van de disbalans in bevolkingssamenstelling en het versterken van de lokale welvaart.

1. Herstellen van de disbalans in bevolkingssamenstelling.

Er is een betere balans nodig in onze inwonerspopulatie. Arm en rijk, jong en oud, alleenstaanden en gezinnen, hulpbiedend en hulpvragend. Zodra groepen sterk

oververtegenwoordigd (of ondervertegenwoordigd) zijn, tast dat de vitaliteit aan van de lokale samenleving. En uiteindelijk ondervindt iedereen daar hinder van. Denk aan ouderen die geen mantelzorg meer krijgen omdat het aandeel jongeren en/of vrijwilligers simpelweg niet toereikend is. Of aan jonge gezinnen die geen gepaste woning kunnen krijgen omdat het aanbod zich met name richt op alleenstaanden.

2. *Versterken van de lokale welvaart.*

Er is dringende behoefte aan meer welvaart in de gemeente. Het aandeel werkenden moet omhoog en de totale zorgvraag moet bij voorkeur omlaag en mag zeker niet verder stijgen. Zodoende wordt het gemiddeld besteedbaar inkomen en de algehele draagkracht van de gemeente vergroot. Een ander nadelig aspect van onze relatief lage welvaart is dat deze extra sociale problematiek met zich meebrengt, met extra gemeentelijke uitgaven tot gevolg. Ook is sprake van een scheve verhouding tussen werkenden en inwoners die nog niet mee (kunnen) doen. Meedoen blijft het credo; door het hebben van een baan, het verrichten van vrijwilligerswerk of het bieden van een helpende hand aan hen die dat nodig hebben. Toch staan nu nog teveel mensen in Rheden aan de zijlijn. En een groot aandeel daarvan is ook niet in staat om substantieel bij te dragen vanwege leeftijd en/of gezondheid.

Integraal beleid als sturingsinstrument

De gemeente heeft instrumenten nodig om uitvoering te geven aan de ambitie van 'Gemeente Rheden: Krachtiger in Balans'. Gemeentelijk beleid is onze belangrijkste tool. De komende periode moeten we krachtige slagen maken in het opnieuw vormgeven van integraal gemeentelijk beleid. Innovatief en ander beleid dat positief bijdraagt aan onze twee koerslijnen (balans in demografie en verbeteren sociaal economische positie) en waardoor Rheden aan kracht zal winnen waarbij ook nadrukkelijk wordt gekeken naar onze eigen bedrijfsvoering. Om die reden gaan we onze beleidsterreinen nog meer integraal bezien. Voor de vijf beleidshoofdstukken in onze programmabegroting betekent dit:

Economische ontwikkeling:

Werk en inkomen zijn belangrijke dragers voor de ontwikkeling van de samenleving en de zelfredzaamheid van de inwoners. Voor werkgelegenheid zijn onze inwoners in belangrijke mate afhankelijk van de arbeidsmarkt in de regio. Investeren in een sterke regionale economie is dus nodig. In specifieke sectoren liggen ook kansen om de lokale economie te versterken: zowel de groeiende markt van hoogwaardige private zorg en wellness als het aanjagen van startend ondernemerschap bieden volop kansen.

Welzijn:

Persoonlijk welzijn hangt voor een belangrijk deel af van de persoonlijke omstandigheden en keuzes op het gebied van onderwijs, werk, gezondheid, wonen en relaties. Zonder welvaart geen welzijn. Er zijn financiële middelen nodig om inwoners hulp te bieden indien nodig. Als er geen balans komt tussen vraag en aanbod, inkomsten en uitgaven, hulpvragers en hulpbieders, staat ons collectieve welzijn onder druk. Als we niet in balans geraken, gaat dat ten koste van andere voorzieningen voor onze inwoners. Maar uiteindelijk zijn welvaart en welzijn natuurlijk iets persoonlijks.

Gebiedsontwikkeling:

Ingeklemd tussen de Posbank en de IJssel kent gemeente Rheden relatief weinig uitbreidingsmogelijkheden voor nieuwe (woning)bouwplannen. Dit betekent dat we de schaarse ruimte die er is, optimaal moeten benutten om Rheden krachtiger te maken. Dus als we bouwen, dan voegen we kwaliteit en waarde toe.

Duurzaamheid:

Wij hebben een maatschappelijke opgave om zorgvuldig om te gaan met mens en natuur. Ook in relatie tot toekomstige generaties. Vervuiling, verspilling en uitputting worden niet langer getolereerd. Duurzaamheid gaat verder dan een goed klimaat en verstandig energieverbruik. Het

gaat ook om de bestendige toekomst van de gemeente Rheden. Dit vraagt om 'balans' in draagkracht en bevolkingsopbouw, maar ook om een huishoudboekje met een positief resultaat.

We zoeken een nieuwe balans tussen welvaart en welzijn. Alleen met voldoende welvaart kan welzijn worden gefinancierd. En als we duurzaam in evenwicht zijn, kan Rheden haar sociale gezicht behouden.

Bestuur en veiligheid:

De lokale samenleving leunt nog (te)veel op de overheid en de budgetten raken uitgeput. We moeten toegroeien naar een gezonde zakelijkheid waarbij de overheid niet langer voor iedereen de probleemoplosser is. Alleen daar waar maatschappelijke energie of draagkracht ontbreekt, is voor de gemeente een rol weggelegd. Dit vraagt van bestuurders en politici een andere houding. Ook waar het bovenlokale opgaven betreft, kunnen we ons niet langer laten leiden door enkel 'het sluiten van de beste deal uit eigen belang' maar zoeken we samenwerking in de regio. dit is een kwestie van geven en nemen. Het is tijd om hierin een volgende stap te zetten en de kosten en baten meer gelijkmatig te spreiden, waarmee het afwentelen en/of het concentreren van problemen kan worden voorkomen.

Er is noodzaak om in Rheden de balans te herstellen. Onze inwoners hebben daar immers recht op.

In deze programmabegroting treft u alvast een eerste, globale vertaalslag aan van de twee koers- en sturingslijnen richting onze vijf programmaclusters. Met als uiteindelijk doel een Gemeente Rheden die Krachtig in Balans is.

Financiële positie

In het onderdeel financiële positie wordt het financieel perspectief, een toelichting en de financiële positie beschreven.

Financieel perspectief

Deze meerjarenbegroting is de tweede van deze bestuursperiode. Op verschillende momenten bent u al geïnformeerd over de verslechterde financiële positie onze gemeente. Bij de kadernota is het op dat moment meest actuele financiële perspectief gepresenteerd en zijn de volgende uitgangspunten vastgesteld;

1. de Meerjarenbegroting 2020-2023 dient in elk begrotingsjaar tenminste sluitend te zijn;
2. in eerste instantie worden besparingen gezocht binnen het taakveld waar het tekort is ontstaan. Is dit niet mogelijk, dan worden ook de overige taakvelden betrokken aan het terugdringen van het begrotingstekort;
3. voor alle taakvelden worden de bezuinigingsmogelijkheden onderzocht;
4. het college streeft naar maximale transparantie en brengt het volledige overzicht van mogelijke maatregelen in beeld.

Bij het opstellen van de voorliggende begroting zijn we uitgegaan van het bestaande beleid. De bovenstaande uitgangspunten zijn gehanteerd bij het formuleren van mogelijke maatregelen om tot een meerjarig sluitende begroting te komen. Het volledige overzicht aan mogelijke maatregelen is als bijlage bij deze begroting gevoegd.

Uiteraard beslist de raad, met het vaststellen van de begroting, definitief over de maatregelen en bezuinigingen. Deze hebben effect op het vastgestelde beleid. De teksten bij de programma's zijn nog geschreven op basis van dit beleid.

Aanpak bezuinigingsmaatregelen

Het financiële beleid van het college is erop gericht dat Rheden streeft naar een sluitend meerjarig perspectief met een elk jaar sluitende begroting. Daarmee zagen we ons gesteld voor een taakstellende structurele bezuinigingsopgave van ca **€ 7 miljoen**. Deze taakstelling is substantieel. Nuance hierbij is dat nagenoeg elke gemeente voor een dergelijke taakstelling staat.

Conform de door de raad vastgestelde uitgangspunten hebben wij een brede verkenning uitgevoerd van mogelijke bezuinigings- of ombuigingsmaatregelen. Dit heeft geresulteerd in een bezuinigingspotentieel van (afgerond) € 6,8 miljoen in 2020 oplopend tot € 10,6 miljoen in 2023. Bij de nadere afweging is uitgegaan van systematiek van "trechtering":

- a. Eerst kijken naar bezuinigingen op de interne bedrijfsvoering;
- b. Aansluitend naar de mogelijkheden binnen de "3D's" (WMO, Jeugdwet en Participatiewet);
- c. Vervolgens naar verbonden partijen en andere inkomsten;
- d. Dan naar alle maatregelen die niet het collegeakkoord/agenda raken
- e. En tenslotte naar maatregelen die het collegeakkoord/agenda wel inhoudelijk raken.

Bij de keuze van maatregelen hebben wij geopteerd voor maatregelen met een niet onomkeerbaar karakter. Wij hebben de overtuiging dat wij met onderstaande bezuinigings- en ombuigingsmaatregelen een evenwichtig, realistisch en uitvoerbaar pakket hebben samengesteld dat onze financiële stabiliteit zal verbeteren en ons ruimte laat om verder te bouwen aan een toekomstbestendig (sterk, mooi en duurzaam) Rheden.

De hoofdlijnen van onze maatregelen betreffen:

taakvelden waar het tekort is ontstaan
(Jeugd, Wmo, Participatie) € 3,4 miljoen

Overige taakvelden	€ 2,3 miljoen
Bedrijfsvoering	€ 0,9 miljoen
Inkomsten	€ 0,2 miljoen
Totaal	€ 6,8 miljoen

De maatregelen worden bij de programma's verantwoord. Het totaalpakket aan maatregelen treft u in de bijlage. Het college heeft er niet voor gekozen om alle voorstellen over te nemen. Het heeft bij de afweging en beoordeling van de voorstellen rekening gehouden met de eerder genoemde kaderstelling. Dat heeft gemaakt dat een aantal voorstellen niet is overgenomen en enkele inhoudelijke voorstellen zijn bijgesteld.

Het aantal aanvragen bij Jeugd en Wmo kent een stijgende lijn vanaf het moment van vaststellen van de Zomerrapportage 2019. Momenteel vindt een analyse plaats in hoeverre deze stijgende lijn een structureel karakter heeft en de aanvragen ook leiden tot een daadwerkelijk structurele last. Wij sluiten niet uit dat deze ontwikkeling leidt tot hogere uitgaven bij Jeugd en Wmo dan begroot voor het jaar 2020. Gelet op de huidige onzekerheid van de cijfers stelt het college voor om een Bestemmingsreserve van 1 miljoen in te stellen, zodat aan onze zorgplicht kan worden voldaan. In de risicoreserve is reeds rekening gehouden met een volumestijging op dit domein ad. 0,7 miljoen. De positieve accresontwikkeling van de septembercirculaire is voor een deel meegenomen in de huidige begroting. Voor het overige deel geeft het accres naar verwachting meer financiële ruimte om na aftrek van wijzigingen binnen de bestaande taken op te vangen.

Op het moment dat er meer duidelijkheid bestaat over de cijfers informeren wij de raad en komen indien nodig met additionele maatregelen.

Vanuit de collegeagenda en op basis van de uitgangspunten van 'Rheden, krachtiger in balans' is bezien op welke wijze voorstellen bijdragen aan de stimulering van de participatie vanuit inwoners en wijken.

Voorbeelden daarvan zijn:

- bij sport zijn de huurtarieven voor accommodaties niet verhoogd met oog op maatschappelijke rol van sportverenigingen.
- er is gekeken op welke wijze culturele amateurgezelschappen in de bezuinigingen zoveel als mogelijk kunnen worden ontzien.
- met het oog op klimaatomstandigheden wordt er niet bezuinigd op inspectie en schoonmaken van kolken.
- het voorstel om 1/3 van de prullenbakken schrappen is met oog op zwerfafval en adoptie door inwoners eveneens niet overgenomen.
- het openluchtbad is ook vanuit die invalshoek beoordeeld en daarmee is het voorstel tot sluiting niet overgenomen.
- het voorstel met betrekking tot de bibliotheken is van 20% reductie terug gebracht tot 10%.
- de verlaging van het aantal wethouders na de verkiezingen wordt overgelaten aan de collegeonderhandelingen te zijner tijd.
- de afbouw van de subsidie voor de Dierense Speeltuin is niet overgenomen.
- geen besparing wordt voorgestaan bij het Cultuurbedrijf RIQQ.
- maatregelen tot bijstelling van minimaregelingen zijn zoveel als mogelijk ontzien.
- maatregelen bij Jeugd zijn gericht op de ombuiging van de nog steeds toenemende stroom van aanvragen door strakkere sturing en aanscherping. Waar dat kan wordt ingezet op preventie.

Meerjarig perspectief

De meerjarenbegroting is gebaseerd op het bestaande beleid. Hierin zijn al uw besluiten tot en met de Kadernota 2020 verwerkt.

Over de meicirculaire 2019 en de zomerrapportage bent u afzonderlijk al geïnformeerd maar de effecten ervan hebben we separaat in de tabel zichtbaar gemaakt. Tot slot is er nog sprake van een aantal autonome ontwikkelingen.

Samengevat laat de onderstaande tabel daarmee de ontwikkeling van de meerjarenraming 2020-2023 zien.

Meerjarig perspectief				
(x € 1.000)				
Omschrijving	Begroting			
	2020	MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023
Structureel				
Saldo kadernota 2020	-5.915	-5.393	-5.302	-4.963
Algemene uitkering	1.880	1.513	750	644
Autonome ontwikkelingen	147	-343	-437	-883
Bezuinigingen	3.289	5.721	6.511	6.838
Totaal structureel	-599	1.498	1.522	1.636
Incidenteel				
Saldo Kadernota 2020	-1.933	-407	-996	0
Zomerrapportage 2019	-125	-500	0	0
Autonome ontwikkelingen	-579	-486	-116	-116
Bezuinigingen	1.285	331	161	-89
Totaal incidenteel	-1.352	-1.062	-951	-205
Resultaat begroting	-1.951	436	571	1.431

Zoals ook al bij de kadernota duidelijk was, is zonder bezuinigen in alle jaren sprake van een fors begrotingstekort. Doordat niet alle bezuinigen direct in het eerste jaar effect sorteren, is in 2020, in afwijking van de kadernota, nog wel sprake van een begrotingstekort dat in 2021 omslaat in een overschot.

Het tekort van 2020 zal gedekt worden uit de algemene reserve die in de jaren erna weer gevoed dient te worden met de begrotingsoverschotten.

Vanzelfsprekend zijn de bezuinigen pas definitief wanneer de gemeenteraad hierover ook definitief een besluit heeft genomen.

Programmaplan

De vertaling van het financieel perspectief naar de programma's ziet er als volgt uit:

Programmaplan				(x € 1.000)		
Omschrijving	Rekening 2018	Gewijzigde		MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023
		begroting 2019	Begroting 2020			
1. Economische ontwikkeling	-16.815	-18.533	-17.997	-17.656	-17.327	-17.015
2. Welzijn	-37.100	-36.816	-38.647	-39.265	-39.655	-40.337
3. Gebiedsontwikkeling	-9.043	-9.742	-10.637	-9.721	-10.131	-9.931
4. Duurzaamheid	-439	-254	-389	-212	-112	147
5. Bestuur & Veiligheid	-7.981	-7.512	-7.777	-7.790	-7.788	-7.806
6. Financiën	1.588	-206	-721	-1.922	-3.350	-4.508
7. Overhead	-14.135	-15.222	-14.649	-14.720	-14.431	-14.408
8. Algemene dekkingsmiddelen	77.555	81.936	84.133	85.486	86.510	88.356
Onvoorzien	-2	-24	-24	0	0	0
Saldo van baten en lasten	-6.371	-6.372	-6.708	-5.799	-6.285	-5.501
Saldo van toevoegingen en onttrekkingen reserves	2.895	5.486	184	184	184	184
Resultaat voor bezuinigingen	-3.476	-886	-6.525	-5.615	-6.101	-5.318
Bezuinigingen			4.574	6.052	6.672	6.749
Resultaat na bezuinigingen			-1.951	436	571	1.431

Toelichting

Hieronder vindt u de toelichting op de posten die ten opzichte van de kadernota 2020 in de begroting zijn opgenomen, we hebben het dan vooral over de effecten van de meicirculaire en de autonome ontwikkelingen.

Structureel

Ontwikkelingen Algemene uitkering

De financiële effecten van de meicirculaire en deels septembercirculaire van het rijk zijn verwerkt. Voor het zomerreces bent u, aanvullend op de kadernota al op hoofdlijnen geïnformeerd over de financiële effecten van de meicirculaire. In de kadernota was deels al geanticipeerd op de die effecten op basis van informatie die tussentijds en op andere wijze beschikbaar was. We hebben rekening gehouden met de meest recente accresontwikkeling. Dit is deels meegenomen in de bezuinigingsvoorstellen.

Ten opzichte van de kadernota is samengevat sprake van de volgende effecten:

Ontwikkeling gemeentefonds				
(x € 1.000)				
Omschrijving	Begroting			
	2020	MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023
<u>Meicirculaire:</u>				
Algemene ontwikkelingen	1.352	732	-754	-987
Taakmutaties	303	310	238	366
Te reserveren voor specifieke taken	-175	-129	-134	-135
Extra middelen Jeugd 2020-2023			800	800
<u>Septembercirculaire:</u>				
Algemene ontwikkelingen	400	600	600	600
Netto effect algemene uitkering	1.880	1.513	750	644

Meicirculaire algemeen

Onder de algemene ontwikkelingen is onder meer het structurele effect van de loon- en prijscompensatie 2019 (laatste jaar dat dit nog afzonderlijk is toegekend) voor de nieuwe taken in het sociaal domein opgenomen maar is vooral het effect van (begrote) lagere rijksuitgaven zichtbaar, het zogenaamde trap-op-trap-af-effect. Bij de taakmutaties is sprake van toevoegingen voor bestaande (al in de begroting verwerkt) en nieuwe taken. In dat laatste geval worden de middelen voor die specifieke taken toegevoegd aan het betreffende programma. Het betreft hier verhoging taalniveau statushouders, een aanvulling op de combinatiefunctionarissen/buurtsportcoaches, verhoging leeftijdsgrenzen voor gezinshuizen en de invoering wet verplichte GGZ.

Extra middelen Jeugd 2020-2023

Voor 2019, 2020 en 2021 heeft het Rijk extra middelen voor Jeugd aan het gemeentefonds toegevoegd. Lopend onderzoek moet uitwijzen of er aanleiding bestaat die middelen ook structureel toe te kennen. Tot die tijd hebben VNG, Rijk en provinciaal toezichthouders afgesproken dat gemeenten het bedrag van 2021 hiervoor ook mogen ramen voor de jaren 2022 en 2023. In het risicoprofiel (zie ook de paragraaf weerstandsvermogen) hebben we er rekening mee gehouden dat deze bedragen uiteindelijk niet worden uitgekeerd.

Septembercirculaire

Vlak voor het gereedkomen van de begroting is ook de septembercirculaire verschenen. Door hogere aantallen en voorgenomen hogere rijksuitgaven laat deze een stijging van de algemene uitkering zien. We gaan daar behoedzaam mee om, maar vinden het verantwoord hiervan meerjarig wel een bedrag voor op te nemen.

Autonome ontwikkelingen

Structurele autonome ontwikkelingen (x € 1.000)				
Omschrijving	Begroting			
	2020	MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023
Regie in toegang	-313	-313	-313	-313
Mutatie in personeelslasten	-270	-266	-263	-263
BUIG	400	400	400	400
Doelgroepenvervoer	-13	-51	-92	-132
Lokale heffingen	23	29	35	162
De Connectie	-150	-350	-350	-350
Renovatiekosten gemeentehuis				-538
Onderwijshuisvesting	92	92	92	92
Afschrijvingen	173	-12	-12	-12
Rente en dividend	235	155	110	110
Overige	-30	-27	-44	-39
Totaal	147	-343	-437	-883

Regie in toegang

Op basis van het Transformatieplan 2.0 is de benodigde formatie vastgesteld en het tijdspad om hierop uit te komen. Dit betekent een structurele verhoging van € 313 en een aantal incidentele verhogingen. Voor 2020 en 2021 gaat het incidenteel om € 396 k en teruglopend voor 2022 en 2023 om € 116 k. Hierin zijn de kosten van tijdelijk extra personeel (4 fte's over de periode 2020 en 2021), de dekking van frictiekosten en het vervallen van de efficiencytaakstelling (5%) voor de gebiedsteams SMP, Dieren, Velp en Rheden meegenomen.

Mutatie in personeelslasten

Naast een verhoging van de personeelslasten bij het onderdeel Regie in toegang is er per saldo sprake van een nadeel op alle overige personeelslasten door o.a. herschikking van formatie en het vervallen van de taakstelling op personeelskosten vanuit Transformatieplan 2015. De taakstelling is vervallen door het besluit van de Raad d.d. 11 juni 2019 om het Transformatieplan 2.0 vast te stellen.

BUIG

Onze ambitie om het aantal bijstandsuitkeringen te reduceren door uitstroom naar werk blijft onveranderd. In de afgelopen periode hebben we een substantiële reductie weten te realiseren en onze verwachting is dat we die ontwikkeling ook in 2020 met succesvolle re-integraties doortrekken. Wij mikken als target voor de collegeperiode op maximaal 850 bijstandsuitkeringen. Dit vertaalt zich dan ook in een reductie van de uitgaven BUIG. Wij verwachten hiermee in 2020 een uitgaven reductie van ca € 400.000 te kunnen realiseren. Overigens gaan de recente macro-economische verkenningen (MEV) voor 2020 uit van een stabilisatie van het aantal uitkeringen.

Doelgroepenvervoer

In de vastgestelde Meerjarenbegroting BVO DRAN 2020-2023 zijn enkele wijzigingen verwerkt waarvan de belangrijkste is de afbouw van de subsidie door de Provincie.

De Connectie - ICT-ontwikkelingen

In februari 2019 zijn we geïnformeerd over de staat van de ICT processen en ICT-infrastructuur bij De connectie. Na aanleiding van de bevindingen van de uitgevoerde onderzoeken door Arlande en PWC zijn investeringen nodig om tot het minimaal noodzakelijk volwassenheidsniveau te komen,

het zg. CMM 2 niveau. Voor 2019 hebben wij en onze partners aanvullende middelen beschikbaar gesteld om de eerste noodzakelijke investeringen te doen.

Voor de volgende jaren worden we in het voorjaar van 2020 nader geïnformeerd over de omvang van de aanvullende middelen. In de 1^e en 2^e Bestuursrapportage 2019 van De Connectie is een eerste indicatie aangegeven over de omvang van de benodigde middelen. Hoewel het Bestuur van De Connectie hierover nog geen besluit heeft genomen stellen we thans voor aanvullende middelen hiervoor in onze meerjarenraming op te nemen.

Voor 2020 wordt ingeschat dat hiervoor extra € 150.000 nodig is. Voor de jaren daarna wordt rekening gehouden met een aanvullend budget € 350.000 jaarlijks.

Lokale heffingen

De opbrengst toeristenbelasting is verhoogd met € 17.000 vanwege de zichtbare toename van het aantal overnachtingen en daarnaast is de inflatiecorrectie toegepast. De inflatiecorrectie OZB voor de jaarschijf 2023 was niet verwerkt in de kadernota 2020. Deze is nu aangepast conform de uitgangspunten kadernota 2020; inflatiepercentage 1,4%.

De lasten voor de afvalinzameling zijn behoorlijk gestegen. Dit komt met name door hogere lasten voor de verbranding van afval. Ook dalen de opbrengsten van de gescheiden afvalinzameling doordat er minder subsidie wordt ontvangen. Het financiële effect is niet in deze tabel verwerkt, omdat de inkomsten met hetzelfde bedrag zijn verhoogd.

Renovatiekosten gemeentehuis

De realisatie van het nieuwe gemeentehuis is geen nieuwe ontwikkeling. In een eerder stadium is besloten deze door te schuiven naar 2023. Omdat 2023 een nieuwe jaarschijf is in deze begroting komen de afschrijvingslasten daarvoor nu in beeld.

Onderwijshuisvesting

Door het opheffen van een onderwijslocatie kan een huurovereenkomst per 1 oktober 2019 definitief worden beëindigd (Raadsvoorstel "Nevenvestiging van obs 't Schaddeveld in Laag-Soeren d.d. 28 juni 2018) en vervalt de huursom.

Afschrijvingen

Op het nieuwe zwembad wordt pas in 2021 voor het eerst afgeschreven. Daardoor vervallen de eerder begrootte afschrijvingslasten voor 2020.

Rente en dividend

Het verwachte dividend BNG is gezien de uitkeringen afgelopen jaren met € 120 k bijgesteld. Daarnaast worden de rentekosten lager ingeschat.

Overige

Tot slot is er de post "Overige". Dit is de optelsom van bijstellingen (< € 50.000), zowel plussen als minnen, op een diversiteit aan budgetten zonder dat sprake is van beleidswijzigingen.

Bezuinigingen

Het totaal van de voorgestelde structurele bezuinigingen loopt op van € 3,3 miljoen naar € 6,8 miljoen waarmee de begroting vanaf 2021 sluitend is. Bij de afzonderlijke programma's is in de financiële tabel ook opgenomen wat het bedrag van de bezuinigingen in dat programma is. In de bijlage bij deze begroting wordt daarop een nadere toelichting gegeven.

Incidenteel

Zomerrapportage 2019

Bij de zomerrapportage is een aantal maatregelen genomen om het tekort voor 2019 terug te dringen. In twee gevallen heeft dit een nadelig effect op het begrotingssaldo van 2020 en 2021. Enerzijds het verduurzamen van het gemeentelijk vastgoed (budget 2019 wordt doorgeschoven

naar 2020 en 2021, voor beide jaren € 125.000) en anderzijds is een deel van de begrote winst op de De Beemd al in 2019 genomen in plaats van 2021 (betreft een bedrag van € 375.000).

Autonome ontwikkelingen

Incidentele autonome ontwikkelingen (x € 1.000)				
Omschrijvingen	Begroting			
	2020	MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023
Regie in toegang	-396	-396	-116	-116
Omgevingsvisie Buitengebied	-120	-90	0	0
Overige	-63	0	0	0
Totaal	-579	-486	-116	-116

Regie in toegang

Op basis van het Transformatieplan 2.0 is de benodigde formatie vastgesteld en het tijdspad om hierop uit te komen. Dit betekent een structurele verhoging en een aantal incidentele verhogingen. Voor 2020 en 2021 gaat het incidenteel om € 396 k en teruglopend voor 2022 en 2023 om € 116 k. Hierin zijn de kosten van tijdelijk extra personeel (4 fte's over de periode 2020 en 2021), de dekking van frictiekosten en het vervallen van de efficiencytaakstelling (5%) voor de gebiedsteams SMP, Dieren, Velp en Rheden meegenomen.

Omgevingsvisie Buitengebied

De kosten voor de uitvoering van de Omgevingsvisie Buitengebied zijn begroot op € 300 k. Hiervan wordt € 90 k gedekt uit het uitvoeringsfonds van de structuurvisies en € 210 k wordt opgenomen in de programmabegroting (2020 : € 120 k en 2021 : € 90 k).

Bezuinigingen

Het totaal van de voorgestelde incidentele bezuinigingen bedraagt in 2020 ruim € 1,3 miljoen en loopt af naar minus € 0,1 miljoen. Bij de afzonderlijke programma's is in de financiële tabel ook opgenomen wat het totaalbedrag van de bezuinigingen in dat programma is. In de bijlage bij deze begroting wordt daarop een nadere toelichting gegeven.

Financiële positie

Naast de ontwikkeling van het meerjarige begrotingssaldo is ook de ontwikkeling van het weerstandsvermogen en de vermogenspositie (en het effect daarvan op een aantal voorgeschreven financiële kengetallen) van belang voor een volledige beoordeling van de financiële positie van de gemeente Rheden. In dit hoofdstuk beperken we ons tot de ontwikkeling van de 2 meeste relevante kengetallen, namelijk de schuldquote en de solvabiliteitsratio.

Voor een meer uitgebreide toelichting op het weerstandsvermogen en de voorgeschreven kengetallen (en de samenhang daartussen), verwijzen we naar de paragraaf Weerstandsvermogen.

Op basis van het bestaande beleid ontwikkelen de schuldquote en de solvabiliteitsratio zich globaal als volgt.

Verloop van de kengetallen						
Kengetallen:	Rekening 2018	Gewijzigde begroting 2019	Begroting 2020	MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	68%	79%	89%	91%	95%	98%
Structurele exploitatieruimte	-4,62%	-3,43%	-3,39%	-3,63%	-4,28%	-4,39%
Solvabiliteitsratio	27%	20%	14%	10%	6%	2%

Duidelijk is dat het structurele tekort van afgerond € 6,5 miljoen, op basis van bestaand beleid, de financiële positie onhoudbaar maakt. Zonder maatregelen immers betekent dat een forse aanslag op de algemene reserve die dan binnen 2 jaar uitgeput is. Dit heeft vervolgens dan negatieve consequenties voor de schuldquote door een extra financieringsbehoefte en de solvabiliteitsratio. Dit maakt de noodzaak tot snelle en concrete bezuinigingen des te groter.

Wanneer we uitgaan van het gepresenteerde begrotingssaldo (inclusief de voorgestelde bezuinigingen) ziet de ontwikkeling van de kengetallen er globaal als volgt uit.

Verloop van de kengetallen						
Kengetallen:	Rekening 2018	Gewijzigde begroting 2019	Begroting 2020	MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	68%	79%	85%	82%	80%	77%
Structurele exploitatieruimte	-4,62%	-3,43%	-1,08%	0,19%	0,31%	0,39%
Solvabiliteitsratio	27%	20%	17%	18%	18%	19%

Met de voorgestelde bezuinigingen herstellen we dus niet alleen het structurele begrotingssaldo dat nodig is voor repressief toezicht door de Provincie, we voorkomen ook dat onze totale financiële positie onhoudbaar wordt.

Dekking tekort begroting 2020 en MJB 2021 – 2023

Hiervoor is al aangegeven dat er voor de dekking van de begrotingstekorten een groot pakket aan maatregelen nodig is. In onderstaande tabel is de verdeling daarvan over de verschillende programma's opgenomen.

Dekkingsplan		(x € 1.000)			
Pr.	Omschrijving	Begroting 2020	MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023
	<i>Maatregelen met structureel effect</i>				
1	Economische ontwikkeling	586	712	712	712
2	Welzijn	1.034	2.523	2.883	3.006
3	Gebiedsontwikkeling	426	707	764	744
4	Duurzaamheid	694	769	769	769
5	Bestuur & Veiligheid	95	140	233	233
6	Financiën	0	0	0	0
7	Overhead	89	354	634	758
8	Algemene dekkingsmiddelen	366	516	516	616
	Totaal structureel	3.289	5.721	6.511	6.838
	<i>Maatregelen met incidenteel effect</i>				
1	Economische ontwikkeling	0	0	0	0
2	Welzijn	500	100	0	0
3	Gebiedsontwikkeling	255	131	111	11
4	Duurzaamheid	530	100	50	-100
5	Bestuur & Veiligheid	0	0	0	0
6	Financiën	0	0	0	0
7	Overhead	0	0	0	0
8	Algemene dekkingsmiddelen	0	0	0	0
	Totaal incidenteel	1.285	331	161	-89
	Totaal bezuinigingen	4.574	6.052	6.672	6.749

Onder de financiële tabellen per programma, is een kernachtige toelichting op de belangrijkste maatregelen voor dat programma opgenomen. In de bijlage bij deze begroting is een overzicht opgenomen van alle maatregelen met een nadere toelichting, deze zijn zowel geclusterd per "soort" bezuiniging als per programma.

Programma's

1 Economische Ontwikkeling

Rheden krachtiger in Balans

Werk en inkomen zijn belangrijke dragers voor de ontwikkeling van de samenleving en de zelfredzaamheid van de inwoners. Voor de werkgelegenheid zijn onze inwoners in belangrijke mate afhankelijk van de arbeidsmarkt in de regio. Desalniettemin zien wij in specifieke sectoren kansen om ook de lokale economie te versterken. Daarbij denken wij onder andere aan de groeiende markt van hoogwaardige zorg en wellness; het versterken van de toegevoegde waarde van onze toeristische en recreatieve kwaliteiten en het aanjagen van startend ondernemerschap als spin-off van onze kennisinstellingen. We proberen studenten aan onze gemeente te binden door hen te faciliteren in behoeften en mogelijkheden, bijvoorbeeld door het stimuleren van start-ups.

Van onze ondernemers verwachten wij een grote maatschappelijke betrokkenheid en een substantiële bijdrage aan de duurzaamheid van onze samenleving.

We verbeteren de kwaliteit van onze bestaande bedrijventerreinen om kwalitatief hoogwaardige bedrijven voor Rheden te interesseren en duurzaam aan ons te binden.

Wij stimuleren dat al onze inwoners kunnen meedoen in betaald werk en/of hun maatschappelijke bijdrage leveren in het vrijwilligerswerk zoals in mantelzorg, vrijwillige thuishulp, sport en cultuur. Voor een sterkere zelfredzaamheid streven wij naar een maximale uitstroom uit uitkeringssituaties.

Bestaand beleid

Onze inzet is een duurzame en stevige economie. Iedereen die kan, moet kunnen werken. Daarom willen we meer banen voor onze inwoners. We vragen nadrukkelijk de ondernemers en het onderwijs hierbij te helpen en stimuleren de inwoners om zelf actief te zijn in het vinden van werk. Ook ambiëren wij een goed woon- en vestigingsklimaat met aantrekkelijke winkelgebieden en bedrijventerreinen.

Door afval te zien als grondstof maken we met elkaar de omslag naar een circulaire economie. Onderwijsinstellingen ondersteunen we bij het voorkomen van achterstanden, het terugdringen van schooluitval en huisvesting. Wij bouwen aan een gezonde toekomst voor recreatie en toerisme met daarbij specifieke aandacht voor de toegankelijkheid van Nationaal Park De Veluwezoom.

Met ons beleid dragen wij bij aan:

- goed onderwijs
- fatsoenlijke banen en economische groei
- minder ongelijkheid

Werk en re-integratie

Ontwikkelingen

Meedoen aan de samenleving is van groot belang voor ieders levensgeluk en eigenwaarde. Om die reden schenken we extra aandacht aan werkgelegenheid en aan banen voor onze inwoners. Dit zodat de mensen aan de zijlijn via werk weer onderdeel kunnen worden van onze samenleving. Om dit te bewerkstelligen hebben we allereerst een helder beeld van het bijstandsbestand nodig.

De Rijksbijdrage BUIG 2019 is nog niet definitief vastgesteld. Een mogelijke bijstelling werkt door in de Programmabegroting 2020 en is nu niet meegenomen. In het eerstvolgende P&C-document komen we hierop terug.

Hoofddoelstellingen

Wij streven naar goed en voldoende werk voor de inwoners. Iedereen in Rheden heeft een kans om mee te doen.

Ambities

- Wij streven, door preventieve maatregelen, naar een beperking van de instroom in de bijstand.
- Wij vergroten de kansen op werk door het bieden van individueel maatwerk, samen met ondernemers.
- Wij zetten in op duurzame (blijvende) uitstroom.
- Wij onderhouden actief de relatie met lokale ondernemers en zoeken met hen naar passend (te maken) werk.
- Wij zoeken, naast activering naar betaald werk, naar mogelijkheden voor inwoners die tijdelijk niet kunnen werken voor een zinvolle dagbesteding.

Prestaties

- Realiseren van duurzame uitstroom. Op basis van een grondige analyse wordt een ambitieuze en realistische doelstelling bepaald.
- We zoeken naar mogelijkheden om de instroom te beperken.
- Wij zorgen voor beschikbaarheid van dagbesteding, beschut werk voor Rhedenaren die (tijdelijk) niet in staat zijn regulier werk te verrichten.
- Uitvoeren van experimenten binnen de Participatiewet, uitgezonderd een experiment met het basisinkomen.
- Mensen met een uitkering krijgen met het project "Veluwezoom Dream Job" een 12 weken durend ontwikkelprogramma, gevolgd door een nazorgperiode. De helft van de deelnemers is na deelname onafhankelijk van een bijstandsuitkering.
- De jongerencoaches leiden jongeren naar werk, scholing of passende hulpverlening. De inzet zorgt ook voor minder instroom van jongeren en een kortere duur van uitkeringsbehoefte.
- Middels het project "Middachten" hebben structureel 4 mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt / jongeren van Tender de mogelijkheid om mee te doen. Per jaar stroomt minimaal 1 persoon uit naar reguliere arbeid.
- Sociale Ruimte biedt een traject aan gericht op ontwikkeling gedurende 3 maanden. Na 3 maanden krijgt de deelnemer een regulier contract en ondersteuning richting een duurzame arbeidsplek buiten de organisatie. De nadruk wordt gelegd op nazorg om duurzame uitstroom te realiseren.

Economisch Klimaat en Groei

Ontwikkelingen

Op regionaal niveau is afgelopen jaar met de provincie Gelderland en negentien gemeenten gewerkt aan het Regionaal Programma Werklocaties. In de regio Arnhem-Nijmegen is al een aantal jaren sprake van overaanbod van bedrijventerreinen, kantoren en locaties voor perifere detailhandel. Het bestaande (en in sommige gevallen verouderde en versnipperde) aanbod staat economische groei en nieuwe ontwikkelingen in de weg.

Vanuit de regio Arnhem en Nijmegen (PFO economie) wordt gewerkt vanuit een strategische uitvoeringsagenda. In 2020 wordt regionaal uitvoering gegeven aan deze strategische uitvoeringsagenda.

Hoofddoelstellingen

Wij bevorderen de lokale werkgelegenheid en dragen bij aan een gezonde duurzame lokale economie.

Ambities

- Een gezond vestigingsklimaat voor bestaande en nieuwe ondernemers.
- Een actieve relatie met onze ondernemers(organisaties) en onderwijs (3 O's).
- Toekomstbestendige winkelcentra en bedrijventerreinen
- Ontwikkeling van de integraliteit tussen de beleidsonderdelen: economische zaken, werk en re-integratie en onderwijs.

Prestaties

- Wij revitaliseren bedrijventerrein De Beemd Noord en stellen vast welke andere bedrijventerreinen in aanmerking komen voor revitalisering.
- De detailhandelsstructuurvisie "Kiezen voor eigen kwaliteit" (2017) voeren we uit. De bestaande projecten zoals vernieuwing Callunaplein en de individuele centrumplannen vormen een belangrijk onderdeel bij de realisatie.
- Voor Velp onderzoeken we of verplaatsing van de markt en de kermis wenselijk is.
- Samen met onze partners werken we aan een verdere uitbouw van de lokale Triple Helix VeluweZOOM.
- Wij besteden aandacht aan de ontwikkeling van werkgelegenheidslocaties en ondersteunen lokale bedrijven bij het verbeteren van hun locatie. Wij werken mee aan een alternatieve invulling van leegstaand vastgoed, op voorwaarde dat dit de economie versterkt.
- Wij voeren de economische beleidsnota (2017) en het uitvoeringsprogramma verder uit.
- Wij leggen bedrijfsbezoeken af.
- We onderzoeken de versoepeling van regels voor ondernemers.
- We onderzoeken in hoeverre ondernemers nog meer vanuit huis kunnen werken.

Circulaire Economie

Ontwikkelingen

Het besef groeit dat we beschikbare grondstoffen zo efficiënt mogelijk moeten gebruiken. Daarnaast kiezen we voor meer duurzame energiebronnen en -oplossingen. In de kern gaat het om het minimaliseren van verspilling, vervuiling en uitputting (zero-waste) en het maximaliseren van meervoudig maatschappelijk waardebehoud (economisch, ecologisch, sociaal). Een circulaire economie is gericht op het optimaal inzetten en hergebruiken van grondstoffen in de verschillende schakels van de productieketen: van de winning van grondstoffen tot en met de consumptie. Dit geeft ook nieuwe kansen voor bedrijven: nieuwe markten, meer samenwerking en minder grondstoffenverbruik. In Nederland is de Rijksoverheid gestart met het Rijks brede programma [Nederland Circulair in 2050](#) met als ambitie een volledig circulaire economie in 2050 en met als tussendoel om in 2030 50% minder primaire grondstoffen te gebruiken.

Hoofddoelstellingen

- Wij maken een omslag naar een circulaire economie door circulaire economie als uitgangspunt van ons handelen te nemen.
- Wij blijven op zoek gaan naar partners, en stimuleren relevante partijen om de circulaire economie binnen de gemeente Rheden vorm te geven.
- Wij stimuleren het hergebruik van grondstoffen.

Ambities

De gemeente Rheden draagt bij aan de landelijke ambitie om in 2050 een circulaire economie te hebben.

Prestaties

- Aansluitend op de Rijks brede doelstellingen en ons Klimaatprogramma 2019-2023 stellen wij een meerjarig programma "Rheden Circulair" op.
- Op regionaal niveau zetten we in op Circulaire Economie.
- Wij stimuleren bedrijven, inwoners en organisaties om circulair te ondernemen en innovatief te produceren, consumeren, financieren en organiseren. Uiteraard doen we dat in samenwerking met onze (kennis)partners en geven we daarin zelf het goede voorbeeld.
- We gaan samen met het onderwijs (bijvoorbeeld de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen) ondernemers helpen om te komen tot meer circulariteit. We kijken dan bijvoorbeeld naar andere manieren van afschrijven/kostentoerekeningen, productontwerp.
- We onderzoeken de behoeften van de ondernemers en wat de gemeente daarin kan betekenen.
- Wij passen het inkoop- en aanbestedingsbeleid aan, zodat circulariteit wordt meegewogen in de gunning.
- De uitgangspunten van Circulaire economie nemen wij mee in de ontwikkeling van de Zuidflank Rheden.

Onderwijs

Ontwikkelingen

Beschikbaarheid van goed onderwijs is voor alle kinderen belangrijk. Met name in de eerste zes levensjaren is de ontwikkeling van de hersenen van kinderen het grootst. Juist daar heeft het voorkomen van (taal)achterstanden prioriteit zodat op latere leeftijd sprake is van gelijke kansen in samenleving.

Hoofddoelstellingen

De gemeente Rheden stelt iedereen in staat te leren, te studeren en zich te scholen. Wij willen zo ieders potentieel benutten waardoor de kans op ongelijkheid en kennis tweedeling vermindert.

Ambities

- een goede aansluiting realiseren tussen onderwijs en arbeidsmarkt;
- samen met onze onderwijspartners dringen wij het schoolverzuim en het aantal schoolverlaters terug;
- wij optimaliseren de Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE);
- wij dringen laaggeletterdheid terug;
- duurzame en passende huisvesting voor onze scholen;

Prestaties

- Wij voeren het actuele Peuter- en VVE beleid uit.
- Wij werken samen met het onderwijs aan thema's die staan in de Strategische Agenda: gezondheid, duurzaamheid, veiligheid en kansengelijkheid.
- Wij maken samenwerkingsafspraken met onderwijs-jeugdhulp-jeugdgezondheidszorg, met als doel een sluitend aanbod aan ondersteuning en hulp voor jeugdigen en hun gezinnen te realiseren. De lokale vertaling van het Samenwerkingsconvenant Regionale sluitende aanpak Passend onderwijs-Jeugdhulp-Jeugdgezondheidszorg vormt hiervoor de basis.
- Afspraken worden geconcretiseerd in uitwerkingsagenda's voor de verschillende fases van de voorschool, het PO, VO, MBO en het overstijgende niveau.
- Wij subsidiëren Taalhuis Veluwezoom door bij te dragen aan de kosten voor het coördinatorschap. Taalhuis Veluwezoom biedt formeel en non-formeel taalaanbod aan met mensen met een (digi)taalvraag.
- Wij geven opdracht aan de VGGM om de toezicht op de kinderopvang uit te voeren. Wanneer er handhaving volgt, ligt het uitvoeren van deze taak bij de gemeente.

- Wij dragen financieel bij aan de uitvoering VVE voor kinderen met een (dreigende) taalachterstand om deze achterstanden weg te werken.
- Alle peuters hebben ontwikkelrecht in Rheden; peuters van ouders zonder recht op kinderopvangtoeslag kunnen met subsidie een aantal uren per week naar de peuteropvang. Zo leren ook zij schoolse vaardigheden.
- Wij actualiseren het integrale Huisvestingsplan Onderwijs waarbij duurzaamheid een belangrijke plek krijgt.

Recreatie en Toerisme

Ontwikkelingen

De toeristische sector is een belangrijke pijler van de Rhedense economie. Het huidige Masterplan Toerisme, geeft houvast voor inzet van de gemeente. De inzet is erop gericht dit te behouden, en versterken waar dat kan.

Hoofddoelstellingen

- Wij bieden voldoende recreatiemogelijkheden aan onze inwoners en bezoekers.
- Wij bieden aan onze ondernemers maximale kansen om inkomsten te genereren.

Ambities

- Meer groei en een gezonde toekomst voor bedrijven en werkgelegenheid in recreatie en toerisme. Wij zetten hierbij inwoners en bezoekers centraal.
- Betere spreiding bezoekers voor een duurzame toegankelijkheid van Nationaal Park De Veluwezoom.
- Een betere verbinding realiseren tussen de IJssel en Nationaal Park De Veluwezoom, als economische kans voor het dorp Rheden.

Prestaties

- Wij voeren de relevante opgaven uit het Masterplan Recreatie en Toerisme uit. Daar waar mogelijk zullen we de opgaven faciliteren, subsidiëren (cofinanciering) en een bijdrage leveren in het realiseren van de vastgestelde opgaven.
- Wij faciliteren en stimuleren nieuwe, recreatieve evenementen op basis van ons evenementenbeleid. Voor bijvoorbeeld het kroonjaar 2020 (bevrijding) wordt ingezet om 75 jaar na WOII met 'herdenken, herinneren en herbeleven' een gezicht te geven.
- Wij omarmen lokale initiatieven, een voorbeeld is het beleefbaar maken van het Apeldoorns Kanaal.
- Wij stimuleren ecologisch verantwoord gebruik van natuurgebieden.
- Wij maken deel uit van de Veluwe via de "Veluwe Alliantie" en ondersteunen initiatieven die "Veluwe breed" worden opgepakt, Denk hierbij o.a. aan recreatieve zonering van de Veluwe, financiering recreatieve infrastructuur, wandelknooppuntennetwerk, oprichting en financiering van een routebureau.
- Wij faciliteren de profilering en promotie van de landgoederen zone "Gelders Arcadië" door middel van marketing en productontwikkeling. Voorbeelden: het landgoedfestival, de buitenplaats bioscoop en het panorama punten pad.
- Wij starten een onderzoek naar de effecten van een eventuele naamswijziging van het station Rheden.

Welk beleid is voorhanden?

Beleid	Vastgesteld
Transformatieplan 2.0	2019
Peuterbeleidsplan 2019-2022	2018
Meerjarenbeleidskader Sociaal Domein Meedoen!	2017
Detailhandelsstructuurvisie Kiezen voor eigen kwaliteit	2017
Economisch visie en uitvoeringsprogramma Een actuele economische beleidsnota van en voor de gemeente Rheden 2016-2020	2016

Verbonden partijen

Voor het bereiken van de doelstellingen van het programma, in het bijzonder de beoogde maatschappelijke effecten, heeft de gemeente Rheden zich met een aantal partijen verbonden waarin zij een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Het gaat hier om de volgende organisaties:

- Module Gemeenschappelijke Regeling sociaal domein centraal Gelderland (MGR)
- Werkvoorzieningschap Midden-Gelderland (Presikhaaf Bedrijven)
- Veiligheids- Gezondheidsregio Gelderland Midden (VGGM)

In de paragraaf Verbonden Partijen wordt nader inzicht gegeven in de beleidsmatige en financiële betrokkenheid en risico's van de gemeente in deze organisaties.

Wat gaat het kosten?

1. Economische Ontwikkeling				(x € 1.000)		
Omschrijving	Rekening 2018	Gewijzigde begroting		MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023
		2019	Begroting 2020			
Lasten	33.462	34.032	33.370	33.029	32.700	32.388
Baten	16.647	15.499	15.372	15.372	15.372	15.372
Saldo van baten en lasten	-16.815	-18.533	-17.997	-17.656	-17.327	-17.015
Reserves						
Toevoeging	42	0	0	0	0	0
Onttrekking	381	0	0	0	0	0
Resultaat voor bezuinigingen	-16.476	-18.533	-17.997	-17.656	-17.327	-17.015
Bezuinigingen			586	712	712	712
Resultaat na bezuinigingen			-17.411	-16.944	-16.615	-16.303

Toelichting op de bezuinigingen

Zoals ook bij het dekkingsplan aangegeven, is in de bijlage bij deze begroting een totaaloverzicht opgenomen van alle maatregelen met een nadere toelichting daarop. Deze zijn zowel geclusterd per "soort" bezuiniging als per programma. Op deze plaats volstaan we met een kernachtige toelichting op de belangrijkste maatregelen.

De krimp van ons bijstandsbestand, een versterkte focus op de meest kansrijken en een geringe behoefte aan Beschut Werk maken het mogelijk om taakstellend ca € 0,5 miljoen te bezuinigen op het budget voor Participatie (met name het re-integratiebudget).

De gewenste en noodzakelijke versterking van de sociaal-economische positie van Rheden, en het benutten en creëren van economische kansen vraagt om een versterking van de beleidsfunctie. De in het coalitie-akkoord aangegeven uitbreiding van de formatie blijft gehandhaafd.

1. Economische Ontwikkeling				(x € 1.000)	
Maatregel	2020	2021	2022	2023	
Voorzieningen versoberen	371	401	401	401	
1 Besparen op doelgroepenvervoer incl. leerlingenvervoer	10	40	40	40	
12 Verlagen budget reïntegratie	161	161	161	161	
13 Verminderen Beschut Werk t.b.v. Dagbesteding	200	200	200	200	
Werkwijze aanpassen	215	311	311	311	
14 Effecten Regionaal aanvalsplan	50	100	100	100	
16 Vervallen deel product onderhoud onderwijs	-35	11	11	11	
18 Efficiëntere inzet en minder inhuur personeel team Werk en Inkomen	200	200	200	200	
Totaal 1. Economische ontwikkeling	586	712	712	712	

2 Welzijn

Rheden krachtiger in balans

Onze gemeente kent een relatief groot aantal kwetsbare inwoners met een ondersteuningsbehoefte of zorgvraag. De zorg voor, en ondersteuning van, deze inwoners staat onder zware financiële druk. Om de noodzakelijke, passende zorg voor onze inwoners te kunnen blijven leveren, moeten we adequate maatregelen nemen. Alleen dan kunnen we de zorg voor bestaande inwoners(groepen) overeind houden.

De jeugd is onze toekomst. Alle jongeren hebben dromen en talenten, maar op dit moment gaat vrijwel al onze aandacht en geld uit naar de groep jongeren met problemen. Wij gaan het gesprek aan over waar de opvoeding stopt en waar de jeugdhulpplicht begint. Wij willen niet langer slechts probleemoplosser zijn; veel liever gaan wij aan de slag om problemen te voorkomen. Preventie is het sleutelwoord. Wij streven naar een brede, integrale aanpak met daarin o.a. aandacht voor voorschoolse educatie, de rol van ouders, het schoolmaatschappelijk werk en de versterking vanuit andere beleidssectoren (Sport, Onderwijs en Cultuur). Essentieel daarin is de versterking van de rol van het maatschappelijk veld en positieve aandacht voor alle jongeren, niet alleen de categorie die hulpvragend is.

In wijken binnen onze gemeente met relatief lage welvaart zien we dikwijls gestapelde problematiek. We stimuleren de zelf-/samenredzaamheid van zowel jong en oud; op die manier bouwen we aan een sterke samenleving en houden we de overheidsuitgaven in de hand.

Bestaand beleid

Welzijn behandelt een breed beleidsspectrum waarbij eigen kracht en zorg voor onze inwoners centraal staat. We willen dat inwoners waardig oud kunnen worden. Daarom helpen we oudere inwoners om zo lang mogelijk thuis te blijven wonen en te kunnen meedoen. We hebben oog voor onze kwetsbare inwoners en willen eenzaamheid voorkomen en bestrijden. Mantelzorgers, vrijwilligers en initiatieven uit de buurt ondersteunen we van harte. Zij zijn het goud van onze samenleving!

Jongeren moeten zich kunnen ontwikkelen tot gelukkige, zelfstandige volwassenen. Met onze partners proberen we problemen onder jongeren te signaleren en ongewenst gedrag te voorkomen, maar ook hun talenten te ontplooiën. We hebben aandacht voor kinderen in armoede en andere financieel kwetsbaren. Sport en bewegen blijft belangrijk voor iedereen. We stimuleren de fysieke, maar ook de mentale en sociale gezondheid van mensen. We zorgen voor duurzame sportaccommodaties.

Ons erfgoed willen we in goede staat doorgeven aan volgende generaties. Wij zijn er trots op. Cultuur vinden we belangrijk, zowel voor de ontwikkeling (van talenten) van kinderen als voor volwassenen. Elkaar ontmoeten en samen dingen doen, delen en genieten.

Wij dragen met ons beleid bij aan de volgende Global Goals:

- einde aan armoede
- einde aan honger

- gezondheid & welzijn
- schoner drinkwater & goede sanitaire voorzieningen

Wonen

Ontwikkelingen

Tot en met 2021 wordt Beschermd wonen door het Rijk gefinancierd via een historisch verdeelmodel aan centrumgemeenten. Vanaf 2022 komt er met een ingroeipad van 10 jaar een overgang naar een objectieve verdeling naar alle gemeenten. De financiële consequenties zijn nog niet in beeld.

Eind 2019 moeten de 10 gemeenten in de regio centraal Gelderland concrete uitvoeringsafspraken hebben gemaakt, zowel beleidsinhoudelijk als over de financiering en de inkoop. Regionale samenwerking is geen keuze, maar een verplichting vanuit het Rijk.

De maatschappelijke opvang blijft de komende vier jaar een taak van centrumgemeente Arnhem. In 2025 wordt landelijk bekeken of ook de maatschappelijke opvang gedecentraliseerd kan worden naar alle gemeenten.

Hoofddoelstellingen

De gemeente Rheden streeft naar een duurzaam woningbestand dat voldoet aan de vraag en bijdraagt aan een goed woon- en leefklimaat.

Ambities

- Bevorderen van de doorstroming op de woningmarkt
- Verduurzamen bestaande woningvoorraad
- Voldoende seniorenwoningen en aangepaste woningen voor mensen met een beperking
- Leefbaarheid in de wijken vergroten
- Onderzoeken nieuwe woonvormen

Prestaties

- In de periode 2019-2023 streven wij naar een nieuwbouwproductie van woningen met aandacht voor levensloopgeschiktheid. Daarbij toetsen wij initiatieven op de juiste kwaliteit, richten ons op inbreiding en stemmen wij de grotere projecten af in de subregio.
- Wij inventariseren vraag en aanbod van zowel sociale huur als midden huur in samenwerking met woningcorporaties en particuliere verhuurders. Dit doen wij zowel lokaal en in de subregio.
- Wij zetten in op lokaal en regionaal woningbehoefteonderzoek als ingrediënt voor de nieuwe woonvisie en gaan aan de slag met een nieuwe regionale huisvestingsverordening.
- Wij formuleren in 2020 een nieuwe woonvisie (2020-2025).
- Wij promoten het gebruik van de Blijverslening en geven deze een plek in de sociale infrastructuur, bijvoorbeeld via huisbezoeken aan onze oudere inwoners.
- Wij zetten het project 'Mijn Huis Mijn Toekomst' voort en maken prestatieafspraken met onder andere Vivare en Veluwonen over het levensloopgeschikt maken van woningen.
- Wij ondersteunen senioren die kleiner willen wonen.
- Uitstroom uit zorgwoningen bevorderen wij door goede afspraken te maken met Vivare.
- In 2020 ondersteunen wij minimaal 3 inwonersinitiatieven in tenminste 3 kernen, gericht op het activeren en stimuleren van onderlinge hulpvaardigheid in de buurt.

Zelfstandige senioren

Ontwikkelingen

Bewoners worden steeds ouder en er ontstaat daardoor meer behoefte aan geschikte woonvormen voor deze ouderen.

Hoofddoelstellingen

Wij helpen inwoners om zo lang mogelijk thuis te blijven wonen en te kunnen meedoen in de samenleving. Wij willen bijvoorbeeld problemen bij senioren in een vroeg stadium signaleren en vertalen naar passende oplossingen, zoals het aanpassen van de fysieke omgeving en oplossingen vanuit de sociale omgeving (denk aan aanpakken eenzaamheid, buurtinitiatieven, ondersteuning mantelzorgers).

Ambities

- Wij continueren de huisbezoeken bij 70+'ers om inzicht te krijgen in wat er nodig is om mensen langer thuis te laten wonen.

Prestaties

- 1.200 inwoners van 70 jaar en ouder krijgen de uitnodiging om bezocht te worden door een ouderenadviseur. Deze adviseur geeft informatie over algemeen toegankelijke voorzieningen, biedt een luisterend oor en kan de inwoners, indien nodig, doorverwijzen.
- In nauwe samenhang met het beleidsveld Wonen is er extra aandacht voor de zelfstandige woonsituatie van senioren.
- We realiseren bij de nieuwbouw van het zwembad in onze gemeente een doelgroepenbad en zorgen dat de verschillende doelgroepen in staat worden gesteld het bad te bezoeken.
- Met onafhankelijke cliëntondersteuning speciaal gericht op mensen met dementie en andere geheugenproblemen ondersteunen wij 130 inwoners.

Mantelzorg

Ontwikkelingen

De druk op mantelzorgers neemt toe door de vergrijzing. Mensen blijven langer thuis wonen, kinderen wonen niet meer om de hoek en hierdoor neemt de druk op mantelzorgers toe (veelal de partner, hun kind (40+) of hun buurvrouw/-man).

Hoofddoelstellingen

Vrijwilligerswerk en mantelzorg zijn een groot goed in onze samenleving. Wij faciliteren en ondersteunen mantelzorgers en vrijwilligers waar nodig en gewenst. Wij willen de samenredzaamheid in onze gemeente versterken.

Ambities

- Het aantal vrijwilligers in de gemeente Rheden blijft gelijk.
- De bekendheid van de algemene voorziening voor onafhankelijke cliëntondersteuning bij 'Het Gesprek', stijgt van 25% in 2016 naar 34% in 2020. Deze percentages betreffen de groepen inwoners die zich melden bij het Sociaal Meldpunt.

Prestaties

- We vergroten de bekendheid van de mogelijkheden voor mantelzorgondersteuning. Het MVT, ondersteuningspunt voor mantelzorg en vrijwillige Thuishulp, heeft hier een centrale positie in.
- De bewustwording onder jonge mantelzorgers over (on)mogelijkheden vergroten wij door het samenbrengen en informeren van diverse partijen die met hen in contact staan.
- Wij bieden technische hulpmiddelen aan mensen met geheugenproblemen, zodat zij langer thuis kunnen blijven wonen.
- In 2020 zijn drie nieuwe tussenvoorzieningen (hybride voorziening) opgestart, zoals Ons Raadhuis in Velp en het inloophuis Dieren.

- In 2020 zijn twee pilots opgestart met als doel het opstarten van tussenvoorzieningen in de dorpshuizen.
- Het Loket Vrijwillige Inzet biedt (deskundigheids)trainingen, advies en ondersteuning aan vrijwilligers om hen te ontlasten, hun werk effectiever in te richten en hulp in te schakelen.
- Wij zetten verder in op de methode van 'Het Gesprek'. In 2020 wordt ingezet op de afstemming van de formele producten en professionals op de mogelijkheden van de samenleving. Dit leidt tot een individueel arrangement van algemene- en maatwerkvoorzieningen in samenhang met de eigen kracht, zoals mantelzorgers en vrijwillige inzet van inwoners. De vraag van de inwoners en de mogelijkheden van de eigen kracht van de samenleving zijn daarbij altijd leidend. Waar mogelijk heeft de inwoner een consulent voor alle (gemeentelijke) diensten.

Cultuur

Ontwikkelingen

In januari 2019 is de podiumvoorziening door de raad vastgesteld. De professionele podiumvoorziening is een regeling waarmee het voor Rhedense culturele organisaties mogelijk is om gebruik te maken van de drie podia in onze gemeente, tegen een gereduceerd tarief. De middelen voor deze podiumvoorziening zijn deze coalitieperiode vastgelegd in het coalitieakkoord.

De cultuurnota voor de periode 2019-2026 is in mei 2019 vastgesteld.

Hoofddoelstellingen

In 2019 is een nieuwe Cultuurnota vastgesteld. Rheden kiest er voor om kunst en cultuur als middel in te zetten om inwoners gezond, veilig en relatief gelukkig te laten wonen, werken en recreëren, jong te laten zijn en ouder te laten worden. Het doel van cultuurbeleid is om alle inwoners van alle leeftijden in staat te stellen zich spelender-wijs te blijven ontplooiën en elkaar te ontmoeten door middel van cultuurparticipatie (actief en passief).

Ambities

- De actieve cultuurparticipatie is in 2020 op hetzelfde niveau als de nulmeting in 2016: 24% zeer actief en 35% enigszins actief.
- In 2021 is 45% van de inwoners actief lid van vereniging, club of gezelschap (40% in 2018)
- In 2021 vindt 91% van de inwoners cultuureducatie op scholen belangrijk (91% in 2018)
- In 2021 bezoekt 79% van de inwoners een cultuurinstelling/evenement binnen de gemeente Rheden (79% in 2018)

De ambities worden driejaarlijks gemonitord via het inwonerspanel 'Rheden spreekt' en jaarlijks geven we een update.

Prestaties

- Wij subsidiëren onze culturele basisinstellingen (Cultuurbedrijf RiQQ en Bibliotheek Veluwezoom) en bieden een podiumvoorziening aan voor Filmhuis Dieren, RhederArt en amateurgezelschappen die cultureel programmeren.
- Wij faciliteren en stimuleren culturele talentontwikkeling voor alle leeftijden via o.a. naschoolsaanbod (Sjors Creatief) en cursusaanbod/presentatie in de seniorenvrijwilligers Rimpelingen
- Wij zetten combinatiefunctionarissen en beweegcoaches in die een netwerk vormen, ondersteuning bieden en activiteiten organiseren op het gebied van cultuur en mediawijsheid op scholen en in de wijken.
- Wij zetten Cultuurbedrijf RIQQ in om de cultuurparticipatie (actief en passief) te bevorderen bij de inwoners van Rheden.
- Wij geven amateurgezelschappen de mogelijkheid zich te presenteren (25x) op een professioneel podium, tegen gereduceerd tarief.
- Wij ondersteunen het ZOOM festival.

Erfgoed

Ontwikkelingen

Zoals voor de hele fysieke leefomgeving is voor erfgoed de implementatie van de Omgevingswet de belangrijkste ontwikkeling het komende jaar. Om klaar te zijn voor de nieuwe wet wordt gewerkt aan een goede monumentendatabase als onderdeel van een eveneens te ontwikkelen gebiedsatlas. Beide zijn nodig om te voldoen aan de eis van gelijke informatieplicht in de nieuwe wet. Verder zal de overgang naar de (wettelijke verplichte) Commissie Ruimtelijke Kwaliteit gestalte krijgen in 2020.

In 2019 heeft Rheden de BNG-Bank Erfgoedprijs gewonnen als beste erfgoedgemeente van Nederland. Deze extra aandacht biedt kansen, bijvoorbeeld tijdens het landelijke symposium dat wij in 2020 moeten organiseren rondom de prijsuitreiking dat jaar. De extra aandacht die deze prijs genereert kan ook op andere momenten worden benut om voor een groter publiek te benadrukken hoe bijzonder onze gemeente is. Hoge bomen vangen veel wind: de prijs schept natuurlijk ook de verplichting om het hoge niveau van de erfgoedzorg te blijven waarmaken.

Hoofddoelstellingen

Cultuurhistorisch erfgoed (historisch landschap, archeologie, historische bouwkunst en de verhalen) vormt samen met het unieke landschap de basis van de grote ruimtelijke kwaliteit van Rheden. Wij zijn trots op ons erfgoed en willen het in goede staat doorgeven aan volgende generaties.

Ambities

- Behoud van de kwaliteit van het cultuurhistorisch erfgoed.
- Erfgoed gebruiken als inspiratiebron voor nieuwe ontwikkelingen waarbij behoud en ontwikkeling elkaar versterken.
- Kennis over erfgoed zoveel mogelijk delen.
- Inzetten erfgoed voor de beleving en promotie van de gemeente.
- Het uitvoeren van de vastgestelde agenda 2020 van de Erfgoednota.
- Behouden, ontwikkelen en uitdragen van de beschermde monumenten en andere beeldbepalende panden, het cultuurlandschap, de archeologische resten en het immateriële erfgoed.
- Benutten van de kansen die de BNG-Bank Erfgoedprijs 2019 ons biedt.

Prestaties

- Bevorderen dat erfgoed voor vestiging van ateliers of kleine bedrijfsruimtes beschikbaar kan worden gesteld.
- Uitvoering van het project Maatwerk voor Monumenten. In dit project maken wij het binnen bestaande regelingen mogelijk dat (gemeentelijke) monumentale panden kunnen worden verduurzaamd. Een deel van het Monumentenfonds zal hiervoor worden ingezet.
- Samen met de vrijwilligers van o.a. *Rheden op de Kaart* en *Open Monumentendag* werken aan de (digitale) ontsluiting van het erfgoed.
- Actualiseren en ontwikkelen van het erfgoedplan tot een volwaardige (digitaal ontsloten) gebiedsatlas.
- Vooruitlopend op de invoering van de Omgevingswet voegen we de Welstandscommissie en Commissie Cultuurhistorie tot één Commissie Ruimtelijke Kwaliteit samen.
- Stimuleren van monumenteneigenaren tot goed onderhoud.
- Samen met de andere Gelderse Arcadië-gemeenten en provincie Gelderland werken we aan erfgoed in relatie tot kunst en cultuur, sociale projecten en toeristisch-recreatieve producten. Daaronder het *landGOEDfestival Gelders Arcadië 2020* en het project *Power Landscapes* in het kader van het internationale Interregproject *Innocastle*.
- Uitvoeren van het actieprogramma "Landgoederen".

- Het (met subsidie van het rijk) opstellen van een Visie religieus erfgoed.
- Wij organiseren het landelijk Erfgoed Symposium 2020, in verband met het winnen van de Erfgoedprijs 2019.
- Met het prijzengeld van de Erfgoedprijs maken we een stripboek voor de hoogste klassen van het basisonderwijs, als onderdeel van het Erfgoededucatieleerlijn *Reizen in de Tijd*.

Jeugd

Ontwikkelingen

De decentralisatie van de jeugdhulp is qua systeem omgezet (transitie), maar de zorginhoudelijke wijziging (transformatie) loopt achter. We zien een toenemend aantal jeugdigen in zorg, een krappe arbeidsmarkt en krappe budgetten. Om te komen tot goede, passende en tijdige hulp zijn extra inspanningen nodig. Een aantal rijksprogramma's (Kansrijke Start, Zorg voor Jeugd, Scheiden zonder schade, Besluit met muisjes, Geweld hoort nergens thuis) gaan hier lokaal op doorwerken de komende jaren.

De stijging van de zorgkosten nopen tot aanpassingen om de zorg ook op termijn te kunnen blijven garanderen: het systeem staat onder druk. VNG en Rijk monitoren de ontwikkelingen en passen daarop (wellicht) de bijdrage naar gemeenten op aan.

Een verdere groei van het aantal cliënten en de toename van de zorgkosten ten opzichte van de Zomerrapportage 2019 is in de loop van het najaar 2019 zichtbaar geworden. Deze toename kan doorwerken in de Programmabegroting 2020 en is nu niet meegenomen. In het eerstvolgende P&C-document komen we hierop terug.

Hoofddoelstellingen

De opgave voor de komende jaren is het vormgeven van een gemeenschap waarin voor kinderen voorwaarden aanwezig zijn om zich positief te ontwikkelen én gezinnen hierbij, wanneer nodig, worden ondersteund. Daarbij is het een uitdaging om het systeem zo te organiseren dat het financieel robuust is.

- Wij bevorderen de fysieke, mentale en sociale gezondheid van onze jeugd
- Wij versterken de signalerings- en verwijfsfunctie
- Wij zetten ons specifiek in op risicogroepen om uitval te voorkomen
- Wij zetten ons in om het landelijk 'Actieplan Pleegzorg' en 'Zorg voor de jeugd' zo goed mogelijk te vertalen naar de Rhedense situatie.
- Wij benutten het netwerk rondom het kind of jongere maximaal met het oog op eigen kracht.
- Wij zetten ons in op tevredenheid bij de inwoners over de gemeentelijke dienstverlening en ondersteuning
- Wij zorgen voor een financieel houdbaar systeem.

Ambities

- Wij zetten diverse projecten in om de gezondheid en de talenten van jeugdigen te bevorderen zoals de combinatie- en beweegfunctionarissen, voorlichting op scholen voor ouders en leerlingen over verslaving en cultuureducatie.
- We willen dat jeugdigen en ouders tijdig passende hulp ontvangen.
- Wij bieden perspectief aan jongeren op weg naar volwassenheid.
- We willen meer kinderen zo thuis mogelijk laten opgroeien. Bijvoorbeeld door in 2022 meer pleegouders te vinden, zodat er minder kinderen in residentiële leefgroepen wonen ten opzichte van 2018.
- We bieden alle kinderen de kans zich optimaal te ontwikkelen.
- We willen jeugdigen beter beschermen als hun ontwikkeling gevaar loopt.

Prestaties

- Het aantal leerlingen van 12-18 jaar, dat extra jeugdgezondheidszorg én een indicatie verzuim krijgt, stabiliseert of daalt (bron: Jaarverslagen Jeugdgezondheidszorg).
- Wij stimuleren de samenwerking tussen de gemeente (sociale gebiedsteams) en onze huisartsen.
- Wij onderzoeken mogelijkheden om huisartsen te ondersteunen door toevoeging expertise jeugd GGZ, bijvoorbeeld door inzetten van praktijkondersteuners jeugd GGZ.
- Wij zetten aanvullend jongerenwerk in.
- We voeren het actieplan pleegzorg uit, o.a. via de week van de pleegzorg en deelname aan de landelijke wervingscampagne.
- We maken samenwerkingsafspraken met onderwijs-jeugdhulp-jeugdgezondheidszorg, teneinde een sluitend aanbod aan ondersteuning en hulp voor jeugdigen en hun gezinnen te realiseren.
- We ontwikkelen scheidingsbeleid en sluiten hierbij aan op het landelijk programma "scheiden zonder schade".
- Het tevredenheidsniveau van inwoners (van 0 tot 100) die contact hebben met onze Toegang blijft op peil. We streven naar minimaal een score van 7,5 bij Wmo en Jeugd (bron CEO).
- Het tevredenheidsniveau van de inwoners (van 0 tot 100) over de ondersteuning door middel van maatwerk blijft op peil. We streven naar minimaal een score van 7,5 bij Wmo en Jeugd (bron CEO).
- We bevorderen de positieve ontwikkeling van jeugdigen door in te zetten op beschermende factoren in de gemeenschap.
- We voeren maatregelen uit om meer te kunnen sturen op resultaat van de jeugdhulpverlening op cliënt-en zorgorganisatieniveau. Onder andere door het aangaan van nieuwe contracten met de zorgorganisaties.

Armoede

Ontwikkelingen

De afgelopen jaren is een lichte daling in de doelpopulatie te zien. Dit geldt ook voor het aantal huishoudens met kinderen. Landelijk en lokaal wordt ingezet op het bestrijden van armoede, waarbij specifiek aandacht is voor kinderarmoede. Deze (lokale) inzet heeft de afgelopen jaren o.a. geleid tot een steeds groter bereik van de doelpopulatie.

Hoofddoelstellingen

Wij stellen alle inwoners van Rheden in staat om mee te doen in de samenleving. Ook de inwoners van Rheden die financieel kwetsbaar zijn (<120% van de bijstandsnorm) en hiervoor zelf (dan wel binnen hun omgeving) onvoldoende mogelijkheden vinden. Wij bestrijden kinderarmoede.

Ambities

- Kinderen moeten drempelloos kunnen meedoen in de samenleving zonder het stigma van armoede.
- We zorgen dat het kindpakket aansluit op de behoefte van het kind.
- Wij zetten in op samenwerking tussen verschillende partijen om armoede zo goed mogelijk te bestrijden.
- Minimabeleid dient armoede te voorkomen en participatie te bevorderen.
- Terugdringen van de kosten bijzondere bijstand bewindvoering.
- Jongeren en jong volwassenen van 18 t/m 23 jaar moeten kunnen meedoen in de samenleving.
- Wij willen de GelrePas effectiever en efficiënter inzetten.

Prestaties

- Wij zorgen dat de doelgroep voldoende geïnformeerd is en bekend is met de verschillende voorzieningen door blijvend in te zetten op communicatie en informatievoorziening.
- Wij gaan de GelrePas samen met de andere deelnemende gemeenten doorontwikkelen.

- Wij versterken de lokale regie op armoede samen met de lokale partijen, door het stimuleren van de samenwerking tussen de verschillende partijen, zoals het platform Armoede.
- Wij onderzoeken of herijking van de schoolkostenregeling nodig is.
- Wij evalueren de pilot smartphones voor brugklassers.
- Wij geven uitvoering aan het project "Bewindvoering Anders".

Schulddienstverlening

Ontwikkelingen

Een nieuwe wet is in voorbereiding. Naar verwachting treedt deze in 2021 in werking. Het uit eigen beweging aanbieden van intakegesprekken wordt met de nieuwe wet een expliciete gemeentelijke taak. Dit gesprek moet worden aangeboden naar aanleiding van signalen van betalingsachterstanden op de vaste lasten (huur, zorg, energie en water). Met het project 'Vroegsignalering' loopt de gemeente op deze ontwikkeling vooruit.

In 2018 is een concept wetsvoorstel 'adviesrecht gemeenten bij schuldenbewind' opgesteld. Op dit moment ligt er over dit voorstel een adviesaanvraag bij de Raad van State. Vooruitlopend op besluitvorming over dit wetsvoorstel continueren wij in 2020 onze aanpak om de instroom in bewindvoering te beperken.

Hoofddoelstellingen

De inzet van financiële ondersteuning op het gebied van schulden en budgettering heeft als doel om de inwoner te stimuleren mee te doen in de maatschappij en te werken aan een schuldenvrije toekomst. We zetten in op preventie van schulden, met specifieke aandacht voor jongeren en jong volwassenen.

Ambities

- Wij brengen verbinding aan tussen organisaties die bezig zijn met financiële hulpverlening. Om de inwoners zo effectief mogelijk te ondersteunen.
- Wij stemmen met de desbetreffende organisaties ieders verantwoordelijkheden af en maken daarover afspraken.
- We zetten in op het vroegtijdig in beeld brengen van schulden bij inwoners, zodat ergere problemen voorkomen worden.

Prestaties

- Met de convenantpartners van 'Vroegsignalering' zorgen we dat alle inwoners met betalingsachterstanden bij de partners in beeld zijn. Net zoals in 2019 gaan we per maand actief af op 25 signalen van betalingsachterstanden.
- Ter voorbereiding op wat er op jongeren afkomt richting het 18^e levensjaar maakt en verspreidt het Jongerenennetwerk een voorlichtingsmap voor jeugdigen tussen de 16 en 18 jaar over o.a. financiën
- Wij geven uitvoering aan het project "Bewindvoering Anders".

Volksgezondheid

Ontwikkelingen

Er zijn verschillende ontwikkelingen die van invloed zijn op het onderdeel volksgezondheid. Te denken valt aan het nationaal preventie akkoord, programma Kansrijke Start, de omgevingswet en het tegengaan van de dalende vaccinatiegraad.

Binnen onze gemeente breidt de vergrijzing zich verder uit. Er komen ten opzichte van het aantal jongeren steeds meer ouderen.

Een verdere groei van het aantal cliënten en de toename van de zorgkosten, met name van huishoudelijke hulp, ten opzichte van de Zomerrapportage 2019 is in de loop van het najaar 2019 zichtbaar geworden. Deze toename kan doorwerken in de Programmabegroting 2020 en is nu niet meegenomen. In het eerstvolgende P&C-document komen we hierop terug.

Hoofddoelstellingen

We zorgen ervoor dat de vitaliteit van inwoners verbetert. Het gaat dan om de fysieke, mentale én sociale gezondheid van inwoners. De mate waarin mensen zichzelf gezond voelen (de ervaren gezondheid of kwaliteit van leven) is daarbij het belangrijkste.

We zien gezondheid niet langer als 'niet ziek zijn', maar kijken juist naar de veerkracht, eigen regie en welbevinden van mensen. Niet de ziekte of de beperking staat centraal, maar het vermogen en de eigen kracht van mensen om hiermee om te gaan en te kunnen meedoen. Oftewel: Positieve Gezondheid!

We hebben een brede blik op gezondheid, waaraan vanuit verschillende invalshoeken een belangrijke bijdrage leveren. Denk aan de (gezondheids)zorg en maatschappelijke ondersteuning, sport, bewegen, voeding en leefstijl, en ontmoetingsplekken. Maar ook de inrichting van de openbare ruimte en luchtkwaliteit.

Ambities

- Verkleinen van sociaal economische gezondheidsverschillen.
- Bevorderen van participatie van chronisch zieken.
- Bieden van een vangnet voor de extra kwetsbaren.
- Groei naar een deelname van 75% van de inwoners aan sport en bewegen in 2026.

Prestaties

- Wij intensiveren de samenwerking tussen huisartsen en gebiedsteams om goede zorg en ondersteuning mogelijk te maken.
- In 2020 hebben wij helderheid over de mogelijkheden voor het inzetten van een Praktijkondersteuner Jeugd GGZ bij de huisarts of ondersteuning op het gebied van jeugdhulp in het algemeen.
- Wij ontwikkelen een visie op beschermd wonen als voorbereiding op 2022 wanneer Rheden zelf verantwoordelijk wordt voor beschermd wonen.
- Samen met de GGZ pakken we de problematiek van toename van mensen met verward gedrag op.
- Wij ontwikkelen in samenwerking met VGGM, politie en betrokken zorgorganisaties een sluitende aanpak voor personen met verward gedrag.
- Wij voeren het programma Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG) uit. Speerpunten tot en met 2020 zijn:
 - a. wij ondersteunen minimaal 10 scholen bij het ontwikkelen van beleid en activiteiten gericht op voldoende bewegen en gezonde voeding (Gezonde School);
 - b. wij stimuleren kinderopvang organisaties om te gaan werken met de Gezonde Kinderopvang aanpak;
 - c. wij starten samen met zorgverleners en sportaanbieders een gecombineerde leefstijlinterventie (GLI) voor kinderen met overgewicht en hun ouders;
 - d. wij ondersteunen verenigingen bij het inrichten van een gezonde sportkantine.
- In samenwerking met zorgverzekeraar Menzis, Wageningen Universiteit, sportaanbieders en zorgverleners organiseren wij voor minimaal 85 inwoners met een lagere sociaal economische status een gecombineerde leefstijlinterventie (GLI). Met deze interventie worden inwoners begeleid naar een gezonde leefstijl waarin voldoende bewegen en gezonde voeding centraal staat.

- In 2019 ontwikkelden wij een uitvoeringsplan voor het voorkomen en ontmoedigen van alcohol- en drugsgebruik op jeugd- en ontmoetingsplekken. In 2020 geven wij hier uitvoering aan.
- Wij zetten deskundigheidsbevordering voor professionals en lichte hulpverlening voor alle inwoners in op het gebied van middelengebruik en verslavingen.
- Wij organiseren voorlichting over verschillende gezondheidsthema's (zoals gezondheidszorg in Nederland, opvoeden en opgroeien, gezonde voeding en seksuele gezondheid) voor statushouders.
- Wij houden ons dekkend netwerk van openbare AED's in stand en promoten reanimatiecursussen en aanmelding als burgerhulpverlener.
- Wij lichten inwoners voor over de gezondheidseffecten van houtrook en maatregelen voor beperking van deze effecten en overlast.

Sport & Bewegen

Ontwikkelingen

De realisatie van een nieuw zwembad in 2020 in onze gemeente is een voorname bijdrage aan de mogelijkheid tot sporten voor verschillende doelgroepen. In 2019 hebben wij een nieuwe Sportnota vastgesteld die als basis dient voor de uitvoering van activiteiten in 2020.

Hoofddoelstellingen

We winnen veel met sport en bewegen. Door sportief bezig te zijn voel je je goed en gelukkig. Het is leuk om te doen. Je ervaart plezier, spanning, competitie en gezelligheid. Daarnaast houdt het ons fit en gezond, het geeft energie en zelfvertrouwen om mee te doen, het levert nieuwe contacten op én bevordert schoolprestaties. Sport heeft daarnaast een economische waarde en creëert werkgelegenheid. De kracht van sport en bewegen is dus groot, op verschillende terreinen. Daarom willen we zoveel mogelijk inwoners stimuleren om te sporten en bewegen.

De ambitie van Rheden is: In 2026 neemt 75% van de inwoners deel aan sport of bewegen.

Ambities

- Stimuleren van de deelname aan sport en bewegen onder verschillende doelgroepen
- Behouden en doorontwikkelen van sport- en beweegvoorzieningen
- Werken aan vitale sport- en beweegaanbieders

Prestaties

- Wij zetten combinatiefunctionarissen en beweegcoaches in die: activiteiten en ondersteuning op het gebied van sport organiseren en uitvoeren op scholen; sportactiviteiten in de wijk organiseren en sportaanbieders ondersteunen. Zij richten zich met name op jeugd en senioren.
- Specifieke groepen (zoals senioren, kinderen uit lage inkomensgroepen en mensen met een beperking) helpen wij om een geschikte vorm van sport en bewegen te vinden.
- Wij realiseren een nieuw zwembad met doelgroepenbad. In samenwerking met zorgverleners en sportaanbieders organiseren wij in het zwembad zorg-sport programma's waarmee we doelgroepen in beweging brengen.
- Wij zetten het regionale loket Uniek Sporten in. Uniek Sporten brengt het lokale aanbod van aangepast sporten in kaart; helpt inwoners met een beperking bij het vinden van een geschikte sport- of beweegactiviteit, beweegmaatjes, financiële ondersteuning en hulpmiddelen; ondersteunt lokale sportaanbieders bij het opzetten of door ontwikkelen van aangepast sportaanbod.
- Wij continueren het programma Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG). Zie ook prestaties onder Volksgezondheid.
- Samen met verenigingen in de Zuidflank Rheden werken wij aan een Vitaal Sportpark. De ontwikkeling van de betrokken sportverenigingen tot open club is daar onderdeel van.

- Wij werken mee aan initiatieven van sportverenigingen om zich te ontwikkelen tot een "Open Club".
- Wij richten de openbare ruimte beweegvriendelijk in. Onder meer door fiets-, vaar-, wandel- nordic walking en hardlooperoutes te creëren en uit te breiden.
- Wij stimuleren en faciliteren sportevenementen om deze in de gemeente te laten organiseren.

Welk beleid is voorhanden?

Beleid	Vastgesteld
Transformatieplan 2.0	2019
Cultuurnota Spelender-wijs 2019-2026	2019
Podiumvoorziening	2019
Nota Sport en bewegen 2019-2026	2019
Nota Samenredzaamheid 2018-2022	2018
Dorpshuizennota Van samen leven naar samenleven	2018
Peuterbeleid 2019-2022	2018
Meerjarenbeleidskader Sociaal Domein Meedoen!	2017
Beleidsregels VVE en peutersubsidie 2017	2017
Wet verordening kinderopvang	2017
Erfgoednota	2017
Erfgoedverordening	2017
subsidieverordening erfgoed	2017
Peuterbeleid 2016-2018	2016
lokale nota publieke gezondheid	2016
Regionale visie Publieke gezondheidszorg Gelderland Midden	2016
Transformatie Sociaal Domein "De Sociale Visie vertaald; een herijking" 2015 - 2016	2015
Kadernota 'Naar samenredzaamheid in Rheden'	2014
Keuzenota Decentralisaties Sociaal Domein	2014
Kadernota minimabeleid "Samen armoede aanpakken" 2015 - 2018	2014
Sociale Visie Rheden "Van zelfredzaamheid naar samenredzaamheid"	2013
Gemeentelijk beleid toezicht en handhaving kinderopvang (herzien)	2012
Archeologienota Uitgediept	2008
Kredietvoorwaarden Monumentenfonds Rheden	1998

Verbonden partijen

Voor het bereiken van de doelstellingen van het programma, in het bijzonder de beoogde maatschappelijke effecten, heeft de gemeente Rheden zich met een aantal partijen verbonden waarin zij een bestuurlijk en een financieel belang heeft.

Het gaat hier om de volgende organisaties:

- Modulair Gemeentelijke Regeling Sociaal Domein regio Centraal Gelderland (MGR);
- Veiligheids- Gezondheidsregio Gelderland Midden (VGGM);

- Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen (DRAN);
- WeHelpen Coöperatie U.A.;

In de paragraaf Verbonden Partijen wordt nader inzicht gegeven in de beleidsmatige en financiële betrokkenheid en risico's van de gemeente in deze organisaties.

Wat gaat het kosten?

2. Welzijn (x € 1.000)						
Omschrijving	Gewijzigde			MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023
	Rekening 2018	begroting 2019	Begroting 2020			
Lasten	39.725	39.018	40.855	41.473	41.863	42.544
Baten	2.625	2.202	2.208	2.208	2.208	2.208
Saldo van baten en lasten	-37.100	-36.816	-38.647	-39.265	-39.655	-40.337
Reserves						
Toevoeging	611	0	0	0	0	0
Onttrekking	1.330	10	10	10	10	10
Resultaat voor bezuinigingen	-36.381	-36.807	-38.638	-39.255	-39.646	-40.327
Bezuinigingen			1.534	2.623	2.883	3.006
Resultaat na bezuinigingen			-37.104	-36.633	-36.763	-37.321

Toelichting op de bezuinigingen

Zoals ook bij het dekkingsplan aangegeven, is in de bijlage bij deze begroting een totaaloverzicht opgenomen van alle maatregelen met een nadere toelichting daarop. Deze zijn zowel geclusterd per "soort" bezuiniging als per programma. Op deze plaats volstaan we met een kernachtige toelichting op de belangrijkste maatregelen.

Zoals zoveel gemeenten worstelt Rheden met de stijgende uitgaven voor de WMO en Jeugdwet. Dit is inmiddels een nationaal probleem. Onze demografische samenstelling en het sterk sociale karakter van ons beleid en de uitvoeringscultuur versterken het effect op de uitgaven. Het remmen van de groei, een verzakelijking van verhoudingen en een versobering van voorzieningen vormen de topprioriteiten om de zorg voor hen die dat absoluut nodig hebben te kunnen garanderen. Dat zal impact hebben op onze dienstverlening aan de inwoners en naar verwachting zullen er wachtlijsten kunnen ontstaan, waarbij uiteraard voorrang wordt gegeven aan de meest urgente zorg.

In het verlengde van de voorstellen uit het Transformatieplan 2.0 is een groot aantal maatregelen opgenomen met een substantiële financiële omvang. Speerpunten daarin zijn (a) aanscherping van de Toegang en indicatie-stelling, (b) verzakelijking van de inkoop, (c) versterking van informele ondersteuning en verschuiving naar algemene voorzieningen. Onderdeel hiervan is ook het versterken van het toezicht op WMO en Jeugdzorg.

Aanvullend hierop worden ook besparingen gerealiseerd op subsidies en uitgaven voor o.a. de bibliotheekfunctie, sportstimulering, erfgoed en cultuur.

2. Welzijn	(x € 1.000)			
Maatregel	2020	2021	2022	2023
Voorzieningen versoberen	360	839	889	889
44 Geen uitgaven jeugdzorg > 18 jaar	50	75	100	100
21 Alternatief: besparen op kernfuncties bibliotheek	0	0	0	0
26 Verlagen inzet sportstimulering met 20%	13	15	15	15
28 Besparing door inzet stelpost cultuur coalitieakkoord	10	20	20	20
37 Dagbesteding-licht organiseren als voorliggende/algemene voorziening	0	125	125	125
38 Aanpassen tijden dagbesteding	228	455	455	455
53 Verminderen overlap dienstverlening jeugdgezondheidszorg	0	0	0	0
54 Preventieve en laagdrempelige jeugd- en opvoedondersteuning	0	0	0	0
77 Verlagen subsidies erfgoed met 20%	0	15	15	15
20 Verlagen bibliotheeksubsidie met 10%	0	75	100	100
29 Inhoudelijke taakstelling Gelrepas met 20%	30	30	30	30
19 Hoogte tegemoetkomingen individuele inkomenstoelagen bijstellen	29	29	29	29
Werkwijze aanpassen	674	1.684	1.994	2.117
43 Meer sturing door team toegang	100	200	200	200
45 Aanscherpen indicering (intern en extern) door verwijzers	200	300	400	450
32 Woningaanpassing: sturen op voorliggende algemene mogelijkheden	0	0	0	26
33 Nieuwe algemene voorziening met schoonmaakbedrijf	0	400	400	400
34 Nieuwe algemene voorziening Was en Strijkservice	0	0	20	20
35 Inzet van robotica (bijvoorbeeld robotstofzuiger)	0	0	90	90
36 Selectiever aanbieden begeleiding-basis	50	100	200	200
39 Lokaal versterken toezicht WMO en Jeugdzorg	250	500	500	500
40 Lokale investering toezicht WMO en Jeugdzorg	-71	-71	-71	-71
41 Extra inzet taskforce onderdeel WMO	-75	-75	0	0
42 Extra besparing door taskforce onderdeel WMO	75	75	0	0
46 Aanscherpen werkwijze jeugdzorg	50	100	100	100
48 Extra inzet taskforce onderdeel Jeugdzorg	-75	-75	0	0
49 Extra besparing door taskforce onderdeel Jeugdzorg	75	75	0	0
50 Besparing Dorpshuis Laag Soeren	0	0	0	47
56 Aframen innovatiebudget onderdeel WMO	35	35	35	35
30 Reductie formatie team Toegang (WMO & Jeugd) reeds verwerkt in begroting 2020	0	0	0	0
31 De GelrePas effectiever en efficiënter inzetten. Uitvoeringskosten.	-30	30	30	30
56.1 Aframen innovatiebudget onderdeel jeugdzorg	90	90	90	90
Verhogen inkomsten	500	100	0	0
47 Compensatie regeling Voogdij en 18+	500	0	0	0
56.3 Afromen monumentenfonds	0	100	0	0
Totaal 2. Welzijn	1.534	2.623	2.883	3.006

3 Gebiedsontwikkeling

Rheden krachtiger in balans

Ingeklemd tussen de Posbank en de IJssel kent gemeente Rheden relatief weinig uitbreidingsmogelijkheden voor nieuwe (woning)bouwplannen. Dat betekent dat we de schaarse ruimte die er is, optimaal moeten benutten om Rheden krachtiger te maken. Het aantal goedkope, verouderde koop- en huurwoningen is in Rheden meer dan gemiddeld. Dus als we bouwen, dan voegen we kwaliteit en waarde toe: woningtypen die nu ondervertegenwoordigd zijn, zodat er meer evenwicht ontstaat in diversiteit van de huizen. Denk aan (middel)dure huur- en koopwoningen. Voor sociale huurwoningen steken we in op kwalitatieve verbeterlagen dan wel verplaatsing binnen de gemeente zodat er sprake is van minder clustering, betere spreiding en daarmee een verbeterde leefbaarheid in wijken. Bestaande bedrijventerreinen worden opgeknapt om aantrekkelijk te zijn voor bestaande bedrijven en om nieuwe bedrijven aan te trekken.

We koesteren onze prachtige natuur – inclusief landschap en landgoederen - en ons aantrekkelijke leefklimaat, maar dit alles kan slechts bestaan als de gemeente ook op de lange termijn in staat is om dit alles betaalbaar te houden. Omdat onze unieke omgeving veel kansen biedt, zullen wij deze zo veel mogelijk (commercieel) benutten in balans met de natuur.

Een goede infrastructuur is belangrijk, omdat veel inwoners buiten de gemeentegrenzen werken. Goed openbaar vervoer, snelle fietsverbindingen en vlotte doorstroming op wegen zorgen ervoor dat de Rhedense dorpen voor hen aantrekkelijk zijn en blijven om te wonen en te leven.

We zetten in op verbetering van het leefklimaat door versterking van buurten en wijken via integrale wijkvernieuwing. Om dit duurzaam te kunnen doen moet er een goede spreiding zijn over de gemeente van zorginstellingen. Waar deze in de loop der tijd scheef is gegroeid, moet er genormaliseerd worden.

Bestaand beleid

Wij werken aan een duurzame en kwalitatieve woon- en leefomgeving in elk van de zeven dorpen en het buitengebied. Samen met inwoners, bedrijven en organisaties bepalen we wat de voorwaarden zijn voor een aantrekkelijke en gezonde omgeving waar iedereen zich thuis voelt. We blijven de historische karakteristieken van dorpen en buitengebieden koesteren. De relevante beleidsthema's hierbij zijn: Ruimtelijke Ordening; Mobiliteit en infra; Natuur en landschap.

Wij dragen met ons beleid bij aan de volgende Global Goals:

- industrie, innovatie en infrastructuur
- veilige en duurzame steden en gemeenschappen
- bescherming van zeeën en oceanen
- herstel ecosystemen en behoud biodiversiteit

Ruimtelijk kader en Ondersteunen Initiatieven

Ontwikkelingen

In 2021 treedt de Omgevingswet in werking. Het motto van de Omgevingswet is 'Ruimte voor ontwikkeling, waarborgen voor kwaliteit'. De wet staat voor een goede balans tussen het benutten en beschermen van de fysieke leefomgeving. Met het vernieuwen van het omgevingsrecht wil de wetgever vier verbeteringen bereiken:

1. Het omgevingsrecht is inzichtelijk, voorspelbaar en gemakkelijk in het gebruik.
2. De leefomgeving staat op een samenhangende manier centraal in beleid, besluitvorming en regelgeving.
3. Een actieve en flexibele aanpak biedt overheden meer afwegingsruimte om doelen voor de leefomgeving te bereiken.
4. Besluitvorming over projecten in de leefomgeving gaat sneller en beter.

Hoofddoelstellingen

- Wij werken aan het behoud en de vergroting van de kwaliteit van onze dorpen en het buitengebied van onze gemeente.
- Wij werken samen met inwoners, ondernemers en organisaties aan de voorwaarden voor een aantrekkelijke, gezonde omgeving waarbij we de historische karakteristieken van de dorpen en het landschap koesteren.

Ambities

- Wij faciliteren, stimuleren en scheppen daar waar nodig (planologische) kaders voor het realiseren van de gewenste resultaten uit de programma's en wensen en/of initiatieven uit de samenleving.
- Ons ruimtelijke kader is op orde.
- Wij geven samen met onze partners uitvoering aan de structuurvisies.
- Wij continueren ons strategisch grondbeleid om onze beleidsdoelen te realiseren.
- Wij zijn voorbereid op de komst van de Omgevingswet.

Prestaties

- De structuurvisies voor de dorpen en het buitengebied bevatten een uitvoeringsagenda met concrete maatregelen. In 2020 werken wij verder aan de uitvoering van deze maatregelen.
- Wij stellen een monitor op die inzicht geeft in de uitvoeringsmaatregelen van alle structuurvisies. Met deze monitor leggen wij periodiek verantwoording af over de voortgang, onder meer in onze gesprekken met bewoners- en ondernemersverenigingen.
- Wij begeleiden proactief ruimtelijke initiatieven, (gebiedsontwikkelings)processen en realiseren van projecten gebiedsontwikkeling waarbij sprake is van een gemeentelijk belang. Voorbeelden zijn de gebiedsontwikkelingen Winkelcentrum Dieren, nieuw zwembad Velp en woningbouw op verschillende locaties. De voortgang wordt twee keer per jaar gerapporteerd aan de gemeenteraad.
- Wij geven uitvoering aan het project Zuidflank.
- Voor het Rivierklimaatpark leggen we in 2020 een intergemeentelijke structuurvisie voor aan de gemeenteraad.
- Wij onderzoeken hoe we welstandsvrij bouwen als norm in de praktijk kunnen brengen.
- Wij stellen een nieuwe nota grondbeleid op.
- De actualisatiebestemmingsplannen van Rheden Haveland, Rheden Centrum, Velp Centrum en Spankeren zullen in 2020 ter vaststelling aan de raad worden aangeboden. Daarnaast zal worden gewerkt aan actualisering van het bestemmingsplan Landelijk Gebied en de voorbereiding op de Omgevingswet.
- In 2020 bereiden we ons verder voor op de invoering van de Omgevingswet op basis van het Plan van Aanpak dat hiervoor in 2019 is opgeleverd.

Wijkvernieuwing

Ontwikkelingen

Steeds vaker geven gemeenten inwoners middelen in handen om zelf iets moois te realiseren in wijk of buurt. In de gemeente Rheden hebben we een soortgelijke ervaring opgedaan met het sociaal innovatiefonds. Vanuit die ervaring willen we een stap verder zetten door te gaan werken met zogeheten buurtbudgetten. De uitgangspunten en voorwaarden hiervoor moeten worden ontwikkeld.

Hoofddoelstellingen

- We streven naar leefbaarheid en woonkwaliteit in onze wijken

Ambities

- Continueren van de wijkvernieuwing Velp Zuid tot 2025.
- Realiseren van toekomstbestendige woningen bij de wijkvernieuwingen.
- Afronden onderzoek toekomstige wijkvernieuwingen.

Prestaties

- De gemeente en Vivare zijn het op hoofdlijn eens over de aanpak van de resterende deelgebieden in Velp Zuid. Dit wordt uitgewerkt in een realisatieovereenkomst.
- Samen met Vivare en partners verkennen we de mogelijkheden voor wijkvernieuwing, voor de wijk Stenfert ontwikkelen we een actieplan.

Mobiliteit, infra en beheer openbare ruimte

Ontwikkelingen

In 2020 worden de kadernota Openbare Ruimte en de beheerplannen geïmplementeerd. De kadernota is de integrale vertaling van de (politieke) visie en het vastgestelde beleid van de gemeente op de openbare ruimte (voor de groene, grijze en blauwe assets) tot een financieel, technisch en kwalitatief uitgangspunt voor de beheerplannen.

De kadernota vormt daarmee de schakel tussen de visie op de openbare ruimte enerzijds en de inrichting en het beheer ervan anderzijds.

Aan de hand van de Kadernota Openbare Ruimte en de beheerplannen kan de organisatie beter inspelen op kansen, ontwikkelingen en risico's.

Hoofddoelstellingen

- Wij beheren de openbare ruimte duurzaam, zodat deze maximaal bruikbaar is en op een logische wijze aansluit bij het landschap.
- Een veilige en bereikbare woon-, werk en leefomgeving.

Ambities

- Het beheer van de openbare ruimte uitvoeren conform de kaders zoals vastgesteld in de kadernota en de beheerplannen.
- We ambiëren, in het kader van klimaatadaptatie, bij onderhoud en herinrichting van de openbare ruimte de verharding met 20 % te reduceren .
- Het samen met bewoners zorgen voor het onderhoud van de openbare ruimte waarbij we streven naar het in stand houden van ons vrijwilligersbestand en waar mogelijk een uitbreiding te realiseren.
- Het reduceren van de geraamde stijging van de rioolkosten met 13% in 2020 t.o.v. de prognose van de kostenontwikkeling, zoals in 2010 werd gehanteerd, samen met de waterketenpartners Rijn6 en Olburgen.
- We streven naar bereikbare en toegankelijke dorpen en buitengebied

- We vergroten de verkeersveiligheid waar nodig, bijvoorbeeld nabij scholen
- We versterken de fietsinfrastructuur
- We zorgen voor goed en efficiënt doelgroepenvervoer

Prestaties

- We voeren de kadernota Openbare Ruimte en de beheerplannen uit.
- Wij blijven ons sterk maken voor een duurzame (verkeers) veilige woon- en leefomgeving, onder andere door het verder aanleggen van 30km-zones binnen de bebouwde kom en 60km-zones erbuiten. Bij de voorbereiding maken we zoveel als mogelijk gebruik van coproduceren waarbij de samenwerking met onze inwoners voorop staat. Bij de uitvoering kiezen wij voor een integrale benadering door zo veel mogelijk mee te liften op andere projecten in de openbare ruimte.
- In samenwerking met de andere (spoor) gemeenten en overheden de toename van het goederenvervoer, het vervoer van gevaarlijke stoffen en de wettelijke naleving hiervan over de IJssellijn te voorkomen en/of te monitoren.
- Betaald parkeren in Velp schaffen we af per 1 januari 2020.
- We onderzoeken of de dienstregeling voor nachtbussen en andere vervoersvormen van Arnhem naar onze dorpen nog beter kan.
- De veiligheid op het spoor zal worden verbeterd doordat ProRail in 2018 is gestart met het Verbeterplan Overwegen. Het gaat om de verbetering van 7 overwegen en het aanleggen van een fietstunnel in de Lentsesteeg in Rheden.
- Begin 2020 zal Traverse Dieren als geheel worden opgeleverd.
- Het grondgebied van de gemeente heeft een goed netwerk voor de fietser waarbij wij in nauw overleg met provincie en gemeente Arnhem de mogelijkheden van een snelfietsroute onderzoeken.

Natuur en landschap

Ontwikkelingen

De Omgevingsvisie Buitengebied die in 2019 is vastgesteld komt in de plaats van het LOP (Landschapsontwikkelingsplan).

Onder de noemer 'Natuurinclusieve Landbouw' is er steeds meer samenwerking tussen lokale boeren, bakkers, schaapskudde en natuurbeheerders om beter met natuur en landschap om te gaan, met behoud van waardig inkomen voor ieder.

Energietransitie zal komende jaren impact hebben op het Rhedens buitengebied.

Klimaatverandering heeft invloed op de soortensamenstelling van flora en fauna en op de toenemende overlast van ziekten en plagen.

Hoofddoelstellingen

- Het vergroten van de kwaliteit van de bestaande kernen en het buitengebied
- Het behouden, benutten en versterken van de mogelijkheden van het Rhedens (cultuur)Landschap.

Ambities

- We zorgen voor het behoud, de bescherming en verbetering van natuur en landschap
- We zorgen voor meer biodiversiteit
- Verbetering IJssel-Veluwe gebied met behoud van bestaande ruimte voor agrariërs
- Meer natuurbeleving en bewustwording

Prestaties

- We stimuleren de aanleg en het beheer van erf- en landschapsbeplanting en werken daarmee aan het herstel en behoud van onze landschapselementen.
- In 2020 werken we volgens de beheervisie Rozendaalse veld. De visie draagt bij aan het duurzaam in stand houden van het natuurgebied Rozendaalse veld met gepast medegebruik ten dienste van het algemeen belang van de inwoners en bezoekers van de gemeente Rheden.
- Wij bestrijden invasieve exoten, ziekten en plagen tot een beheersbaar niveau. In 2020 blijft de focus op de eikenprocessierups, Japanse duizendknoop, reuzenberenklauw en Amerikaanse vogelkers.

Welk beleid is voorhanden?

Beleid	Vastgesteld
Visie Rozendaalseveld	2019
Kadernota Openbare Ruimte	2019
Beleidskader klimaataanpak	2019
Structuurvisie Dieren	2019
Detailhandelsstructuurvisie <i>Kiezen voor eigen kwaliteit</i>	2017
Structuurvisie Velp	2017
Welstandsnota inclusief beeldkwaliteitsplannen bijvoorbeeld Landelijk gebied, Beekhuizen, Traverse	2017
Fietsplan Rheden	2016
Uitgangspunten inrichting openbare ruimte winkelgebied Calluna	2016
Visie Wonen welzijn zorg	2016
Structuurvisie Kleine Kernen	2016
Economisch visie en uitvoeringsprogramma <i>Een actuele economische beleidsnota van en voor de gemeente Rheden 2016-2020</i>	2016
Visie op flexibilisering / functieverruiming op de bedrijventerreinen in de gemeente Rheden	2016
Nota studentenhuisvesting	2016
Woonvisie 2014-2020	2015
Nota Grondbeleid	2015
Notitie 'Hogere grenswaarden Wet geluidhinder Rheden'	2015
Gebiedsvisie Landgoed Avegoor	2015
Nota milieuzonering Rheden	2015
Nota Standaardmethodiek bestemmingsplannen dorpen Rheden	2015
Nota parkeernormen Rheden	2015
Structuurvisie Rheden mijn dorp van morgen	2014
Notitie Integrale handhaving ruimte	2013
Functieveranderingenbeleid	2013
Kadernota Openbare Ruimte wegen, riolering en groen/spelen	2013
Parkeerverordening	2013
Verkeerscirculatieplan Dieren e.o.	2013
Convenant Groene Vallei Veluwezoom	2012

Nota Bodembeheer	2011
Nota van uitgangspunten Calluna	2011
Convenant Gelders Arcadië	2011
Notitie 'Langer thuis in Rheden'	2010
Wijkvisie 'Velp Zuid straks'	2009
Uitvoeringsprogramma huishoudelijk afval	2009
Verordening reinigingsheffingen Rheden	2009
Landschapsontwikkelingsplan (LOP)	2008
Verkeerscirculatieplan Velp	2008
Structuurvisie 'een droom om in te wonen'	2006
Beleidsnota Bomen	2005
Groenstructuurplan	2002
Verkeersveiligheidsplan	2000

Verbonden partijen

Voor het bereiken van de doelstellingen van het programma, in het bijzonder de beoogde maatschappelijke effecten, heeft de gemeente Rheden zich met een aantal partijen verbonden waarin zij een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Het gaat hier om de volgende organisaties:

- Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA);
- Euregio Rijn-Waal;
- GO Arnhem Nijmegen City Region.

In de paragraaf Verbonden Partijen wordt nader inzicht gegeven in de beleidsmatige en financiële betrokkenheid en risico's van de gemeente in deze organisaties.

Wat gaat het kosten?

3. Gebiedsontwikkeling (x € 1.000)						
Omschrijving	Gewijzigde			MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023
	Rekening 2018	begroting 2019	Begroting 2020			
Lasten	13.158	12.175	12.701	12.410	12.195	11.995
Baten	4.115	2.433	2.065	2.690	2.065	2.065
Saldo van baten en lasten	-9.043	-9.742	-10.637	-9.721	-10.131	-9.931
Reserves						
Toevoeging	926	0	0	0	0	0
Onttrekking	651	172	167	167	167	167
Resultaat voor bezuinigingen	-9.318	-9.570	-10.470	-9.554	-9.964	-9.764
Bezuinigingen			681	838	876	755
Resultaat na bezuinigingen			-9.789	-8.716	-9.088	-9.009

Toelichting op de bezuinigingen

Zoals ook bij het dekkingsplan aangegeven, is in de bijlage bij deze begroting een totaaloverzicht opgenomen van alle maatregelen met een nadere toelichting daarop. Deze zijn zowel geclusterd per "soort" bezuiniging als per programma. Op deze plaats volstaan we met een kernachtige toelichting op de belangrijkste maatregelen.

Binnen het programma gebiedsontwikkeling is in eerste instantie gezocht naar maatregelen die zo min mogelijk voor de inwoners zichtbaar en voelbaar zijn. Om een sluitende begroting te krijgen is het niet te voorkomen dat ook voorzieningen moeten worden versoberd.

Binnen het programma zijn een aantal efficiency maatregelen voorgesteld waarbij we onze eigen processen gaan verbeteren. Daarnaast is er gezocht naar mogelijkheden om de inkomsten te verhogen. Denk daarbij aan inkomsten uit leges en verhogen van tarieven voor het ophalen van afval. Ook worden er een heel aantal voorzieningen versoberd. Denk daarbij aan het verlagen van het onderhoudsniveau van bijv. wegen en openbaar groen, het verlagen van subsidies en het niet meer vervangen van hekwerken. Daarnaast zullen ruimtelijke projecten uitgesteld of soberder uitgevoerd gaan worden.

3. Gebiedsontwikkeling			(x € 1.000)	
Maatregel	2020	2021	2022	2023
Voorzieningen versoberen	530	627	640	542
63 Stopzetten inhuur toezicht en handhaving	15	15	15	15
68 Verlagen onderhoudsniveau verzorging wegen (vegen, onkruid) van basis naar laag.	53	71	71	71
69 Verlagen onderhoudsniveau prioriteitsgebieden van hoog naar basis	9	12	12	12
75 Verlagen subsidie / verhogen tarieven veerdiensten	0	0	10	10
78 Geen nieuwe LOP projecten	100	0	0	0
79 Niet verlengen meerjarencontract provincie (2015-2020)	6	7	7	7
85 Verlagen subsidies en bijdragen met 20%	0	5	5	5
86 Aanpassen beheer stadsbosjes	65	65	65	65
87 Beheer heesters aanpassen	24	24	24	24
88 Verlagen beeldkwaliteit heesters van B naar C	0	60	60	60
89 Omvormen gazon naar berm	0	8	8	8
90 Hekwerken niet vervangen	5	5	5	5
93 Afbouwen of overdragen speelplaatsen	3	5	8	10
95 Temporiseren en aanpassen ruimtelijke projecten	150	250	250	250
57 Halveren stelpost voor opvangen consequenties Omgevingswet	100	100	100	0
Werkwijze aanpassen	129	115	140	117
58 Efficient inrichten werkprocessen APV en evenementen	0	11	33	33
59 Efficient inrichten werkprocessen APV en evenementen	-10	16	16	16
60 Efficient inrichten werkprocessen APV en evenementen	0	-15	-15	-15
64 Uitstel investeringen wegen	20	8	8	8
65 Concentreren stimuleringsmaatregelen verkeerseductie	5	8	8	8
66 Uitstel investeringen verkeerssignalering	12	0	0	0
67 Inspectie wegen eens in de twee jaar	23	0	23	0
70 Andere methode strooien bij gladheid	0	8	8	8
91 Uitstel investeringen openbaar groen	3	3	3	3
92 Verminderen inspecties speelplaatsen	8	8	8	8
96 Uitstel investeringen tractie	20	20	0	0
57.1 Projectkosten dorpsvernieuwing	48	48	48	48
Verhogen inkomsten	22	96	96	96
61 Legestarieven evenementen en bijzondere wetten (gericht) verhogen	10	10	10	10
71 Verhogen leges kabel- en leidingen	12	12	12	12
74 Inkomsten Posbank	0	50	50	50
80 Kosten van Natuurgebieden verrekenen met omliggende gemeenten of natuurinstanties.	0	24	24	24
Totaal 3. Gebiedsontwikkeling	681	838	876	755

4 Duurzaamheid

Rheden krachtiger in balans

Duurzaamheid heeft de afgelopen jaren een prominente plaats gekregen in ons beleid. Veelal is dit gerelateerd aan ecologische onderwerpen zoals een goed klimaat en een verstandig energieverbruik. De noodzaak om daadwerkelijk ernst te maken lijkt overal doordrongen, en de weg die we hebben in gezet met het coalitieakkoord 'Rheden geeft energie' zetten we voort. Deelname in regionale trajecten zoals de Regionale Energie Strategie (RES) en het faciliteren van inwoners, ondernemers en instellingen blijven de pijlers van ons beleid. Maar duurzaamheid gaat verder dan een goed klimaat en verstandig energieverbruik. Het gaat ook om de bestendige toekomst van de gemeente Rheden. Hierbij zoeken we naar een balans in draagkracht in de samenleving en een evenwichtige bevolkingsopbouw. Aspecten als sociale rechtvaardigheid, maatschappelijke betrokkenheid, lokaal ecosysteem (inclusief biodiversiteit) en (circulair) lokale/regionale economie spelen daarbij een rol. Dit vraagt een andere kijk op de verhouding tussen welzijn en welvaart in onze gemeente. Alleen als we duurzaam in evenwicht zijn, kan Rheden haar sociale gezicht behouden.

Bestaand beleid

Wij werken aan een duurzame toekomst. Wij dragen ons steentje bij aan het beperken van de klimaatverandering. Dit doen we door het stimuleren van energiebesparing en duurzaam opwekken van energie. Wij willen ons afval zoveel mogelijk gescheiden inzamelen zodat het geschikt is voor hergebruik. Van afval naar grondstof is daarbij onze filosofie; er is op dit beleidsthema dan ook een nauwe verwevenheid met een onderdeel uit programma 1 *de circulaire economie*. Daarnaast beheren en onderhouden we onze openbare ruimte en ons gemeentelijk vastgoed zo duurzaam mogelijk. Wij pakken onze voortrekkersrol op en laten zien hoe we de opgave gezamenlijk waarmaken onder het motto "*Minder praten meer doen*".

De beleidsthema's zijn:

- a. klimaat en duurzame energie
- b. afval, schoon water en milieu
- c. functioneel en duurzaam vastgoed

Wij dragen met ons beleid bij aan de Global Goals op het gebied van duurzame en betaalbare energie, van het aanpakken van en aanpassen aan klimaatverandering en van verantwoorde consumptie en productie.

Klimaat en duurzame energie

Ontwikkelingen

Begin 2019 is de beleidskader 'Aan de slag voor een duurzaam klimaat' (2019-2022) vastgesteld. Hierin staan de volgende vier doelen beschreven:

1. Energiebesparing: een jaarlijkse besparing van 1,5% op het energieverbruik;
2. Duurzame energie opwek: in 2023 is 16% van het energieverbruik duurzaam opgewekt;

3. Klimaatadaptatie: wateroverlast, verdroging en hittestress zijn beperkt en worden zoveel mogelijk voorkomen;
4. Bewustwording: inwoners en ondernemers zijn zich bewust van hun aandeel in de klimaatopgave en handelen er naar.

In het programma 'Aan de slag voor een duurzaam klimaat 2019-2022' (2019-2022) is uitgewerkt hoe we invulling aan deze doelen geven. Het programma kent zeven pijlers;

1. communicatie en bewustwording;
2. de gemeente geeft het goede voorbeeld;
3. de gebouwde omgeving; wonen;
4. de gebouwde omgeving; werken en produceren;
5. grootschalige opwek;
6. mobiliteit;
7. klimaatadaptatie.

Hoofddoelstellingen

Wij streven naar een duurzame toekomstbestendige samenleving. Daarvoor moeten wij de klimaatverandering zien te beperken die wordt ingezet door de toegenomen uitstoot van broeikasgassen in de atmosfeer.

Ambities

De gemeente wil in 2040 CO2 neutraal zijn. Hiervoor besparen we fors in het energieverbruik en wekken we de gevraagde energie zoveel mogelijk duurzaam op. Bewoners, ondernemers en andere maatschappelijke partners leveren een grote bijdrage aan deze ambitie. De gevolgen van de klimaatsveranderingen (bijv. wateroverlast, droogte en hittestress) zijn beperkt en worden zoveel mogelijk voorkomen.

Prestaties

In 2020 wordt de uitvoering van het klimaatprogramma vervolgd. Voor elke pijler uit het programma zijn concrete projecten/processen benoemd. In alle activiteiten staat het creëren van mede-eigenaarschap in de samenleving voor de klimaatdoelen centraal. In 2020 wordt de voortgang van het klimaatprogramma halfjaarlijks gemonitord. Waar nodig, worden activiteiten toegevoegd of aangepast.

Afval, water en milieu

Ontwikkelingen

De grondstoffenvisie 2019-2022 is in juni 2019 door de Raad vastgesteld. In de Grondstoffenvisie is gekozen voor een primaire focus op circulair grondstoffenbeheer. Secundair worden ook sociale aspecten meegenomen.

Samen met omliggende gemeenten is de verwerking van het restafval aanbesteed. Het nieuwe contract, dat ingaat per 1 januari 2020, heeft hogere tarieven dan het huidige contract. Dit heeft een hogere budgetpost voor het afvalbeheer tot gevolg.

De gemeente participeert in het Afvalbrengstation Arnhem-Noord. De gemeente Arnhem gaat in 2020 het beheer en de exploitatie van het Afvalbrengstation aanbesteden als onderdeel van het bestek huisvuilinzameling. Hiermee ontstaat ook een nieuwe contractsituatie. Dit natuurlijke moment is benut om te kijken naar samenwerking met het Recycleplein Doesburg. Vanwege de positieve financiële consequenties is het college voornemens om aan te sluiten bij het Recycleplein Doesburg.

De gemeente heeft een wettelijke verplichting voor de opvang van zwerfdieren. Deze opvang is via een zakelijke overeenkomst uitbesteed aan het dierenasiel De Dierenborgh. De Dierenborgh gaat in 2020 nieuwbouw plegen. Deze nieuwbouw zal consequenties hebben voor de tarieven die worden gehanteerd voor de opvang van de zwerfdieren.

Door veranderende wetgeving is het gebruik van gif bij de rattenbestrijding een laatste redmiddel. Eerst moet de bestijding plaatsvinden op non-toxic basis. Dit betekent dat het bestrijdingstraject een langere doorlooptijd krijgt met meer inzet van uren van de ingehuurd plaagdierbestrijder.

Hoofddoelstellingen

Wij willen de hoeveelheid afvalstoffen minimaliseren ten gunste van hergebruik. Dit moet leiden tot minder stort en verbranding en daardoor tot minder vervuiling en draagt daarmee bij aan de ontwikkeling van de circulaire economie. Jaarlijks willen wij onze voortgang rapporteren aan de koepelorganisaties en gemeenteraad.

Water en riolering zijn verweven met onze omgeving. We hebben de openbare ruimte nodig voor een goed, toekomstbestendig stedelijk waterbeheer. Anderzijds zijn water en riolering nodig om de omgeving goed te laten functioneren. De afvalwaterketen moet bijdragen aan een goede, schone en prettige werk- en leefomgeving met als belangrijkste doel de volksgezondheid. Daarbij moeten de doelen doelmatig worden gerealiseerd tegen minimale kosten.

Ambities

Het overkoepelend doel is een schone, gezond en leefbare water- en landomgeving. Specifiek gaan we voor:

- Een doelmatig beheer van de (afval)waterketen:
 - droge voeten
 - voldoende water
 - water van goede kwaliteit
- In 2020 wordt 75% van ons afval hergebruikt.
- Het snel detecteren van milieudelicten.
- Het bijdragen aan de versnelling van de sanering van asbestdaken.

Prestaties

- We stellen een Grondstoffenplan op, op basis van de uitgangspunten van de vastgestelde Grondstoffenvisie. De in het Grondstoffenplan opgenomen actiepunten worden uitgevoerd. In het Grondstoffenplan zal de inzet van een afvalcoach worden bekeken om met inwoners te komen tot afvalscheiding en reststoffen vermindering.
- Er zal gekeken worden naar de deelname aan het afvalbrengstation Arnhem-Noord en/of het afvalbrengstation Doesburg
- Milieutoezicht wordt uitgevoerd door de Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA). In 2020 is een extra focus op ondermijning, illegale asbestsaneringen en illegaal grondverzet.
- Samen met de ODRA en de gemeenten in de regio particulieren met een asbest-dak bewust maken van de gezondheidsrisico's van verweerde en kapotte asbest-daken en het mogelijke verbod op asbestdaken in de toekomst en waar mogelijk faciliteren, gebruik makend van landelijke, provinciale, regionale en commerciële initiatieven.
- Samen met de gemeenten in de regio het geactualiseerde strategisch kader rond milieutoezicht implementeren in de werkprogramma's van ODRA om zo de risicogerichtheid en effectiviteit van het toezicht door de ODRA nog verder te vergroten en ruimte te bieden aan de ODRA voor innovatie.

Gemeentelijk Vastgoed

Ontwikkelingen

We geven nadere invulling aan het huisvestingsvraagstuk van de organisatie. Een belangrijk uitgangspunt is dat deze aansluit bij onze bestaande organisatiestructuur. We willen de huisvesting duurzaam en circulair vormgeven en flexibel en innovatief inrichten zodat naast een efficiënte centrale huisvesting, meerdere opties voor een optimale huisvesting in de gebieden dicht bij de inwoners wordt gezocht.

Hoofddoelstellingen

Het gemeentelijk en maatschappelijk vastgoed is primair een middel om het beleid en de daaruit voortvloeiende activiteiten te faciliteren. Dit vastgoed dient functioneel, duurzaam en in toenemende mate circulair te zijn binnen kosten-efficiënte kaders.

Ambities

- Het uitgangspunt is dat gemeentelijk vastgoed een middel is dat het gemeentelijk beleid ondersteunt. Daarbij geldt dat de gemeentelijke gebouwen passend zijn voor de uitvoering van ons beleid (o.a. scholen, sporthallen en multifunctionele gebouwen).
- Het aantal gebouwen is afgestemd op nut en noodzaak ter ondersteuning van het beleid
- Onze gebouwen zijn binnen de bouwtechnische en financiële mogelijkheden, maximaal verduurzaamd.

Prestaties

De volgende activiteiten voeren wij uit:

- Onderhoud conform jaarplanning;
- Uitvoering en implementatie Rhedens vastgoedkader;
- Afronding bouw nieuwe zwembad Velp
- Renovatie Openluchttheater De Pinkenberg
- Exploitatie Van Voorthuizenschool
- Binnen de bouwtechnische en financiële mogelijkheden gaan we voor maximaal verduurzaming.

Welk beleid is voorhanden?

Beleid	Vastgesteld
Beleidskader klimaataanpak	2019
Rhedens Vastgoedkader	2019
Grondstoffenvisie	2019
Watertakenplan Olburgen 2018-2022	2018
Uitvoeringsprogramma huishoudelijk afval	2009
Verordening reinigingsheffingen Rheden	2009

Verbonden partijen

Voor het bereiken van de doelstellingen van het programma, in het bijzonder de beoogde maatschappelijke effecten, heeft de gemeente Rheden zich met een aantal partijen verbonden waarin zij een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Het gaat hier om de volgende organisatie:

- Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA);

In de paragraaf Verbonden Partijen wordt nader inzicht gegeven in de beleidsmatige en financiële betrokkenheid en risico's van de gemeente in deze organisaties.

Wat gaat het kosten?

4. Welzijn (x € 1.000)						
Omschrijving	Gewijzigde			MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023
	Rekening 2018	begroting 2019	Begroting 2020			
Lasten	9.148	9.246	9.818	9.641	9.542	9.283
Baten	8.709	8.991	9.430	9.430	9.430	9.430
Saldo van baten en lasten	-439	-254	-389	-212	-112	147
Reserves						
Toevoeging	0	0	0	0	0	0
Onttrekking	46	0	0	0	0	0
Resultaat voor bezuinigingen	-393	-254	-389	-212	-112	147
Bezuinigingen			1.224	869	819	669
Resultaat na bezuinigingen			835	657	706	815

Toelichting op de bezuinigingen

Zoals ook bij het dekkingsplan aangegeven, is in de bijlage bij deze begroting een totaaloverzicht opgenomen van alle maatregelen met een nadere toelichting daarop. Deze zijn zowel geclusterd per "soort" bezuiniging als per programma. Op deze plaats volstaan we met een kernachtige toelichting op de belangrijkste maatregelen.

Het terugdringen van de CO2 uitstoot is één van de mondiale, nationale en lokale topprioriteiten. Daarom bezuinigen we zo min mogelijk op de beschikbare budgetten voor het Klimaatprogramma. We verlagen ons ambitieniveau voor de komende jaren niet aan maar passen onze activiteiten aan om een bijdrage te blijven leveren aan de grote inspanning die van ons gevraagd wordt. En om aan onze wettelijke verplichtingen te kunnen voldoen. Daarnaast wordt de €250.000 ingeleverd die nog vanuit de vorige coalitieperiode beschikbaar was.

Binnen het programma zullen wij ons scherper focussen op inspanningen en projecten met een hoog rendement op de korte en op de langere termijn. Wij werken daartoe samen met verschillende partijen op zowel lokaal als regionaal niveau (RES).

Tot slot is onderdeel van de maatregelen, het daadwerkelijk toepassen van het uitgangspunt "100% kostendekkendheid" voor afval en riool.

4. Duurzaamheid		(x € 1.000)			
Maatregel	2020	2021	2022	2023	
Voorzieningen versoberen	344	239	189	39	
100 Beeindigen proef bovengrondse PMD verzamelcontainers	14	14	14	14	
101 Overgaan van milieustation van Arnhem naar Doesburg	50	100	100	100	
109 Taakstellende korting van 5% op GR ODRA	0	25	25	25	
106 Activiteiten project Steenbreek (watertakenplan) verminderen.	130	0	0	0	
111 Activiteiten Rhedense klimaataanpak verminderen	150	100	50	-100	
Werkwijze aanpassen	250	0	0	0	
110 Afbouwen middelen duurzaamheid huivering medewerkers	250	0	0	0	
Verhogen inkomsten	630	630	630	630	
98 Vergoeding voor ophalen grof huishoudelijk afval	25	25	25	25	
99 Verhogen tarief voor de greenbag	13	13	13	13	
102 100% kostendekkend rioolrecht invoeren	170	170	170	170	
105 100% kostendekkend afvalstoffenheffing invoeren	422	422	422	422	
Totaal 4. Duurzaamheid	1.224	869	819	669	

5 Bestuur en Veiligheid

Rheden krachtiger in balans

Steeds meer vraagstukken vragen om een regionale aanpak. Niets voor niets zijn de afgelopen jaren regionale afspraken gemaakt over bedrijventerreinen, arbeidsmarkt, woningmarkt en de inkoop op zorgtaken (WMO/Jeugd). De huidige regionale samenwerking kenmerkt zich echter door 'het sluiten van de beste deal voor de eigen gemeente binnen de regionale context.' Het is tijd om hierin een volgende stap te zetten en de kosten en baten meer gelijkmatig te spreiden, waarmee het afwentelen en/of het concentreren van problemen kan worden voorkomen. Dit vraagt van bestuurders en politici een andere houding en een bredere blik, waarbij het regionaal belang en de regionale afhankelijkheid worden meegewogen in de lokale besluitvorming. We richten ons op kansen die samenwerking oplevert.

Het beleidsveld veiligheid is hiervan een goed voorbeeld. Het slechts lokaal bestrijden en aanpakken van probleemgroepen en/of criminele organisaties leidt tot een waterbedeffect zonder de maatschappij een daadwerkelijke oplossing te bieden. Dat moet anders en kan anders door meer als één overheid deze bovenlokale problemen aan te pakken.

Bestaand beleid

De kwaliteit van het bestuurlijk handelen is van belang voor een sterke en duurzame gemeente. Meer dan ooit leeft het besef dat gemeente en inwoners gelijkwaardige partners zijn. Om die reden omarmen we partnerschap en passen we onze bestuursstijl daarop aan. Daarbij hoort dat wij inwoners helderheid geven over onze veranderende rol. Wat mogen zij van ons verwachten, wat verwachten wij van hen en welke afspraken maken we samen? Die rolduidelijkheid is nodig om samen met onze partners vraagstukken op te lossen.

Veiligheid is een basisvoorwaarde voor plezierig wonen in onze gemeente. Iedereen moet zich veilig voelen en ieders omgeving moet leefbaar zijn. Daarom bestrijden we geweld, discriminatie en criminaliteit.

Wij dragen met ons beleid bij aan de volgende Global Goals:

- Partnerschappen voor de doelen
- Vrouwen en mannen gelijk
- Vrede, veiligheid en rechtvaardigheid

In dit licht vormt het binnen onze gemeente ontstane 18^e goal (Deel en geef door) een mooi slot: als gemeente bieden wij meer voor onze inwoners door enerzijds best practices te delen met anderen en anderzijds te leren van anderen. Rheden deelt graag haar best practices met derden en wij nodigen collega-gemeenten en andere organisaties uit om hun best practices met ons te delen. Rheden is daarin ondernemend, initiatiefrijk en proactief.

Partnerschap

Ontwikkelingen

Samen een mooi en sterker Rheden maken. Dat bereiken we door partnerschap. Inwoners, bedrijven, organisaties: allen dragen een steentje bij.

De gemeente wil een betrouwbare en stevige partner zijn. Een overheid die denkt in mogelijkheden in plaats van regels. Een overheid die optreedt als één geheel en daarin voortvarend handelt. Verder moet de overheid duidelijk zijn over mogelijkheden, en initiatieven van inwoners serieus nemen.

In deze collegeperiode richten we ons op het creëren van een draagvlak bij alle partijen die een rol hebben in het gehele proces van participatie. Al deze stakeholders worden benaderd, bevraagd en uitgedaagd om het partnerschap gezamenlijk vorm te geven.

Bij het vormgeven van partnerschap is met name de verhouding tussen verantwoordelijke collegeleden, de raad en de ambtenaren belangrijk. Als dat niet goed gaat, loopt het voor de inwoner fout. Dat is iets waar we echt op moeten letten. Het gaat om de manier waarop bestuurders hun medewerkers ruimte geven om te doen wat belangrijk is. Dan ontstaan er echt mooie dingen.

Hoofddoelstellingen

We zetten in op samenwerking om onze doelen te bereiken. We zijn voorstander van samenwerkingsverbanden op lokaal, regionaal, landelijk en mondiaal niveau. Ons credo is: "Samen met de samenleving".

Ambities

- Inwoners beter betrekken vraagt om een cultuurverandering in houding en gedrag. Hiervoor gaan we een proces in met Raad, College en ambtelijke organisatie om hierin een werkwijze te vinden.
- We accepteren dat er per onderwerp of dorpskern verschillend aan partnerschap invulling gegeven kan worden. We communiceren transparant over de wederzijdse verwachtingen, de rollen en de uitkomsten en nemen dit in de afwegingen mee.
- We willen voorkomen dat partijen onbewust uitgesloten zijn van dit proces. Als we merken dat doelgroepen niet mee willen praten, gaan we het gesprek aan om te onderzoeken waaraan dit ligt. Doelgroepen zijn niet verplicht om mee te praten, maar we zetten in op een grotere betrokkenheid van ondernemers en inwoners.
- Op grond van de ervaring met 'Ik buurt mee' ontplooiën we initiatieven met de inwoners om de participatie in minder betrokken buurten te versterken.
- We continueren de samenwerking met de VNG Internationaal om op verzoek kennis uit te wisselen en capaciteit te leveren op projectmatige basis. We kunnen van elkaar leren en nemen onze verantwoordelijkheid.
- We werken samen met instituties binnen en buiten de gemeentegrenzen om onze lokale opgaven te realiseren.

Prestaties

- We geven invulling aan het partnerschap door in de praktijk aan de slag te gaan.
- We gaan in gesprek met raadsleden om hun ideeën over partnerschap op te halen.
- We gaan in gesprek met medewerkers over hun rol bij partnerschap.
- We betrekken lokale en regionale partners en instituties bij de opgaven waar wij voor staan.

Gelijke behandeling

Ontwikkelingen

De maatschappelijke tegenstellingen, polarisatie, krijgen in de (sociale) media veel aandacht. Zij lijken groter en scherper te worden.

Hoofddoelstellingen

Mensen die wonen, werken of te gast zijn in onze gemeente behandelen we gelijk en geven we gelijke kansen. Daarbij hoort geen ongelijkheid op grond van geslacht, leeftijd, etniciteit of religie.

Ambities

- We willen mensen die wonen, werken of te gast zijn in onze gemeente gelijk behandelen en een kans geven. Daarbij hoort geen ongelijkheid op grond van geslacht, leeftijd, etniciteit of religie.
- We willen alle vormen van geweld en discriminatie voorkomen en verminderen. Het gaat om gelijke behandeling van mensen in het maatschappelijk verkeer en voor de wet.

Prestaties

- We maken een analyse van mogelijke(sub) thema's op basis waarvan keuzes gemaakt kunnen worden
- We willen een voorbeeld zijn op dit thema, bij de uitvoering van onze diensten
- We zetten in op bewustwording van onbewuste discriminatie en uitsluiting

Veilige samenleving

Ontwikkelingen

De Drank & Horecawet zal worden gewijzigd. Het streven is dat de wet in 2021 in werking zal treden. De bedoeling van de wet is vooral om drankgebruik door risico- en probleemdrinkers tegen te gaan. De nieuwe wet bevat een aantal belangrijke wijzigingen ten opzichte van de huidige wet.

De wet verplichte Geestelijke Gezondheidszorg gaat in per 1-1-2020. De uitvoering en verdere implementatie van deze wet vindt plaats in 2020.

Hoofddoelstellingen

- Rheden streeft naar verbetering van leefbaarheid en vermindering van (georganiseerde) criminaliteit waardoor inwoners zich veilig voelen binnen de gemeente Rheden;
- Wij willen alle vormen van geweld voorkomen en verminderen;
- Vanuit onze regierol pakken we in het lokale veiligheidsnetwerk de problemen structureel en gezamenlijk aan. We werken samen met onder andere de politie, het Openbaar Ministerie, uitvoerende (zorg)organisaties, bureau Halt, scholen, Raad van Kinderbescherming, Veilig Thuis en het Veiligheidshuis. Ook zijn bewoners, ondernemers en belangenorganisaties betrokken bij dit netwerk.
- Wij blijven zicht houden op de ondermijning in onze gemeente en bestrijden deze. Hierdoor groeit het vertrouwen in de overheid.

Ambities

- Wij realiseren en scherpen de ambitie 'Nota Integrale veiligheid Rheden 2017-2020: Samen Rheden nog veiliger maken' aan;
- Wij zetten in op risicogroepen om uitval te voorkomen;
- Wij professionaliseren samen met de regio de rampenbestrijding.

Prestaties

- Wij verbeteren onze informatiepositie op het gebied van ondermijning en voeren het uitvoeringsplan van het kalenderjaar ondermijning uit;
- Wij zorgen voor bewustwording van ondermijning voor inwoners, ondernemers en leerlingen/studenten;

- Wij brengen het vraagstuk rond arbeidsmigranten en cliënten van zorgbureau's in beeld op basis waarvan de raad een visie kan bepalen, die vervolgens vertaald wordt naar beleid;
- Over veiligheid en leefbaarheid wordt op lokaal en/of gemeentelijk niveau over successen en uitdagingen minimaal eens per half jaar gepubliceerd;
- Jaarlijks wordt aan de raad een presentatie gegeven over de cijfers en ontwikkelingen;
- Wij voeren de aanpak alcohol/drugsbeleid uit maar voeren geen experimenten met legalisering van de wietteelt in de gemeente uit;
- We stellen een uitvoeringsplan op voor regiovisie kindermishandeling en huiselijk geweld 2019-2022.
- We voeren lokaal het regionaal plan crisis- en rampenbestrijding uit en trainen onze medewerkers.

Dienstverlening en communicatie

Ontwikkelingen

- Met een blik op de toekomst is het van belang ons te onderscheiden en een heldere identiteit uit te dragen. Om de gemeente zichtbaar en aantrekkelijk te maken voor inwoners, bezoekers en bedrijven, zetten we marketingcommunicatie en PR in.
- Ook zal meer aandacht uitgaan naar het beter in beeld brengen van gemeentelijke voorzieningen en diensten. Zodoende kan het gebruik ervan worden geoptimaliseerd.
- Om inwoners sneller te helpen en het werken efficiënter te maken, werkt de gemeente op afspraak.
- Eenvoudige zaken regelen inwoners steeds meer zelfstandig, digitaal en zonder persoonlijk contact met de gemeente. Tegelijkertijd zien we een toename van complexere vraagstukken daar waar er persoonlijk contact is met inwoners. Dit stelt hogere eisen aan de deskundigheid medewerkers.

Hoofddoelstellingen

De opgave is goede communicatie en service naar inwoners en ondernemers. Daarbij hoort een effectieve en efficiënte afhandeling van vragen van onze inwoners. Dit moet leiden tot een betere service, kostenreductie, tijdswinst en een goede relatie met onze inwoners. Ook het beter vermarkten van onze voorzieningen is van belang.

Ambities

- Moderne communicatie die passend en tijdig is.
- Heldere en aantrekkelijke positionering van de gemeente naar inwoners, bezoekers en bedrijven.
- Het vermarkten van gemeentelijke voorzieningen / diensten.
- Betere service naar inwoners: gastvrij, efficiënt en integraal.
- Wij bieden inwoners een optimaal toegankelijke en bereikbare dienstverlening.
- Onze dienstverlening is digitaal waar mogelijk en persoonlijk waar wenselijk.

Prestaties

- Wij ontwikkelen een nieuwe communicatievisie, ondersteunend aan de netwerkorganisatie.
- Wij stellen een strategisch marketingcommunicatie en PR-plan op. Het vermarkten van bijvoorbeeld gemeentelijke voorzieningen krijgt hierin een plaats.
- We implementeren een nieuw (sociaal) intranet. Het intranet ondersteunt de doorontwikkeling van de netwerkorganisatie en draagt actief bij aan kennisdelen en (p-matig) samenwerken.
- Per september 2020 voldoen wij aan de Europese eisen voor Digitale Toegankelijkheid.
- De vernieuwde visie op publieke dienstverlening is vastgesteld. Hierin zijn maatschappelijke en technologische ontwikkelingen meegenomen en ook de organisatie visie.
- We ronden de implementatie af van een beter instrument en werkwijze voor inwonerstevredenheidsonderzoeken. Voor inwoners is het makkelijk deelnemen, de respons is

toegenomen. De 2e lijns dienstverleners ontvangen betere sturingsinformatie en tips voor de verbetering van de klantprocessen.

- Voor een snellere en professionelere afhandeling van klantvragen organiseren we de gemeentelijke toegang tot sociale voorzieningen efficiënter en eenduidiger. Door middel van klantroutes maken we onderscheid tussen gestandaardiseerde producten, enkelvoudig specialistische en meervoudig complexe ondersteuningsvragen.

Welk beleid is voorhanden?

Beleid	Vastgesteld
Actualisatie beleidsregels Wet Bibob	2019
Aanpak ondermijning: meldpunt en verwerkingsprocedure	2019
Lokale aanpak radicalisering en polarisatie	2019
Verbeterde meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling	2019
Samenwerkingsconvenant en Privacy Protocol casuoverleg overlastgevers en personen met verward gedrag	2019
Beleidsregel Wet aanpak woonoverlast	2019
Beleidsregel Sluiting van een voor het publiek toegankelijk gebouw, inrichting of ruimte gemeente Rheden 2019	2019
Evenementenbeleid	2017
Nota Integrale Veiligheid 2017 - 2020	2017
Integraal Alcohol- en drugsbeleid 2017-2020	2017
Digitaal en persoonlijk contact	2016
Aanwijzingsbesluit Digitaal Opkopersregister	2016
Regionale aanpak huiselijk geweld + lokale aanpak	2016
Aanwijzingsbesluit detectieverbod	2016
Aanwijzingsbesluit gebieden alcoholverbod	2016
Plan van aanpak, programma Samen meer Service	2016
Sociaal calamiteitenplan maatschappelijke onrust	2015
Evaluatie Drank- en horecawet gemeente Rheden 2015	2015
Nota Uitvoering exploitatie kamerverhuurpanden	2015
APV 2015 geactualiseerd	2015
Beleidsregels Wet Bibob (incl. uitbreiding exploitatie kamerverhuur)	2014
Nota signaleren, corrigeren en activeren (evaluatie aanpak jongerenoverlast)	2013
Convenant en privacy protocol aanpak problematische jeugd(groepen)	2013
Visie op digitale dienstverlening	2013
Notitie Externe veiligheid	2012
Visie op publieke dienstverlening	2012
Uw leefomgeving, ons werk! <i>Leidraad voor passende participatie</i>	2011
Buurtbemiddeling	2010

Wet Victoria (aanpak woonoverlast)	2010
Convenant burgernet	2010

Verbonden partijen

Voor het bereiken van de doelstellingen van het programma, in het bijzonder de beoogde maatschappelijke effecten, heeft de gemeente Rheden zich met een aantal partijen verbonden waarin zij een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Het gaat hier om de volgende organisatie:

- Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland Midden (VGGM);
- Stichting Veilig Thuis.

In de paragraaf Verbonden Partijen geven we inzicht in de beleidsmatige en financiële betrokkenheid en de risico's.

Wat gaat het kosten?

5. Bestuur en Veiligheid (x € 1.000)						
Omschrijving	Gewijzigde			MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023
	Rekening 2018	begroting 2019	Begroting 2020			
Lasten	8.216	7.535	7.803	7.816	7.814	7.832
Baten	236	23	26	26	26	26
Saldo van baten en lasten	-7.981	-7.512	-7.777	-7.790	-7.788	-7.806
Reserves						
Toevoeging	14	0	0	0	0	0
Onttrekking	38	4	0	0	0	0
Resultaat voor bezuinigingen	-7.957	-7.507	-7.777	-7.789	-7.788	-7.806
Bezuinigingen			95	140	233	233
Resultaat na bezuinigingen			-7.682	-7.649	-7.555	-7.572

Toelichting op de bezuinigingen

Zoals ook bij het dekkingsplan aangegeven, is in de bijlage bij deze begroting een totaaloverzicht opgenomen van alle maatregelen met een nadere toelichting daarop. Deze zijn zowel geclusterd per "soort" bezuiniging als per programma. Op deze plaats volstaan we met een kernachtige toelichting op de belangrijkste maatregelen.

Ook binnen het programma Bestuur en Veiligheid is allereerst gekeken naar de besparingsmogelijkheden binnen de bedrijfsvoering. Voor dit programma betekent dit onder andere het verminderen van de ondersteuning van de bodes en het terugbrengen van het aantal publiekbalies. Daarnaast worden een aantal voorzieningen versoberd. Zo wordt bijvoorbeeld het budget voor wijkveiligheid verlaagd. Ook vragen we aan de verbonden partijen zoals bijvoorbeeld de VGGM om ombuigingsmaatregelen in te voeren en op deze wijze voor ons een besparing te realiseren.

5. Bestuur en Veiligheid		(x € 1.000)			
Maatregel	2020	2021	2022	2023	
Voorzieningen versoberen	75	75	150	150	
117 Verlagen frequentie Veiligheidsmonitor	6	6	6	6	
118 Geen ondersteuning voor buurtpreventieteams	2	2	2	2	
120 Verlagen budget wijkveiligheid met 20%	10	10	10	10	
122 Besparen formatie en inhuur (Wijk)veiligheid met 20%	42	42	42	42	
123 Verlagen stelpost gelijke behandeling	10	10	10	10	
127 Oefeningen anders en intern organiseren door gemeente	5	5	5	5	
128 Terudraaien verhoging bijdrage VGGM	0	0	75	75	
Werkwijze aanpassen	20	65	83	83	
113 Minder ondersteuning bijeenkomsten bodes	0	27	27	27	
116 Terugbrengen locaties fysieke publieksbalies van 3 naar 2.	20	20	20	20	
125 Integrale inzet Boa's in plaats van aanpak per domein	0	18	36	36	
Totaal 5. Bestuur en Veiligheid	95	140	233	233	

6 Financiën

Sinds een aantal jaren staat de begroting van de gemeente onder grote druk, hetgeen heeft geleid tot een groot beslag op de bestaande reserves. Een absolute voorwaarde om de doelen op langere termijn te kunnen blijven nastreven is een gezond en evenwichtig huishoudboekje en niet meer in te teren op onze reserves. Dit betekent dat in deze begroting op nagenoeg alle taakvelden ingrijpende maatregelen zijn opgenomen om de financiële duurzaamheid van de gemeente te borgen. Dit uit zich enerzijds in het aanpassen van werkwijzen m.b.t. de dienstverleningen en voorzieningen en het doorvoeren van versoberingen, anderzijds door het in lijn brengen van de inkomsten met de kosten die de gemeente maakt bij de uitvoering van haar diensten. Daarnaast wil het college de inzichtelijkheid van de begroting verder verbeteren door streefwaarden meer SMART te maken. Het streven is met de begroting van 2021 e.v. daarbij om per doel ontwikkelingen, acties en resultaten inzichtelijker te maken.

Uitgangspunt voor dit programma is nog steeds het waarborgen van een solide financiële positie van de gemeente blijvend uit een evenwichtige en sluitende (meerjarig)begroting in combinatie met een voldoende reservepositie. Duidelijk is inmiddels dat dit uitgangspunt zwaar onder druk staat. Deze programmadoelstelling moet overigens in samenhang worden gezien met hetgeen is opgenomen in:

1. de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing;
2. de paragraaf Financiering;
3. hoofdstuk 8 Algemene dekkingsmiddelen.

Uitgangspunt in het coalitieakkoord is dat we hierbij een lastenverzwaring voor inwoners en bedrijven zoveel mogelijk willen voorkomen, daar is binnen het bestaande beleid dan ook rekening mee gehouden.

Voor dit programma gelden (nog) geen voorgeschreven verplichte beleidsindicatoren, de voorgeschreven financiële kengetallen in de paragraaf weerstandsvermogen kunnen echter wel als zodanig worden beschouwd.

Ontwikkelingen

Kadernota, zomerrapportage en meicirculaire

Bij de Kadernota werd duidelijk dat de tekorten uit de jaarrekening 2018 een zodanig karakter hebben dat deze ook in alle volgende jaren tot begrotingstekorten leiden, dit beeld is bij de zomernota bevestigd. Met het treffen van (vooral) incidentele maatregelen trachten we het tekort voor 2019 te beperken tot € 2,5 miljoen. Al deze ontwikkelingen leiden tot een verslechtering van de totale financiële positie die in deze begroting zichtbaar is.

De meicirculaire 2019 was nog niet in de kadernota verwerkt. De effecten daarvan zijn afzonderlijk met de raad gedeeld. Duidelijk is dat de algemene uitkering geen stijging laat zien waarmee de begrotingstekorten kunnen worden teruggedrongen.

Belastingen

De vergroening van de maatschappij wordt gestimuleerd door belastingmaatregelen.

Ambities

- Een sluitend meerjarig perspectief;
- De kengetallen zoals opgenomen in het onderdeel "Financiële positie van de Financiële Begroting" vallen onder de categorie minst risicovol;
- De tarieven voor afvalstoffenheffing en de rioolrechten zijn 100% kostendekkend;
- De OZB stijgt met maximaal het inflatiepercentage.

Prestaties

- In de tussentijdse rapportage (de zomerrapportage) bewaken wij de financiële resultaten van de lopende begroting en brengen wij de consequenties daarvan in beeld voor de meerjarenbegroting;
- Bij belangrijke beslissingen met grote financiële consequenties geven wij de impact daarvan op de kengetallen weer;
- In de begroting maken we inzichtelijk in hoeverre sprake is van kostendekkende heffingen/rechten en hoe de tarieven zich ontwikkelen.

Wat gaat het kosten?

6. Financiën (x € 1.000)						
Omschrijving	Gewijzigde			MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023
	Rekening 2018	begroting 2019	Begroting 2020			
Lasten	239	1.282	1.616	2.794	4.222	5.380
Baten	1.825	1.052	872	872	872	872
Saldo van baten en lasten	1.586	-230	-745	-1.922	-3.350	-4.508
Reserves						
Toevoeging	398	0	0	0	0	0
Onttrekking	2.295	5.297	0	0	0	0
Resultaat voor bezuinigingen	3.484	5.067	-745	-1.922	-3.350	-4.508
Bezuinigingen			0	0	0	0
Resultaat na bezuinigingen			-745	-1.922	-3.350	-4.508

7 Overhead

Het BBV schrijft voor dat de kosten voor overhead afzonderlijk zichtbaar worden gemaakt. Gemeenteraden zijn daarmee in staat ook de overhead tussen gemeenten te vergelijken voor zover die gemeenten ook vergelijkbaar zijn. Onder overhead wordt verstaan alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Feitelijk gaat het dan om zowel salariskosten van management en ondersteunende teams (zoals financiën) maar ook om kosten voor ICT, huisvesting, tractie enz.

Ontwikkelingen

De veranderende samenleving vraagt om een nieuwe overheid, waarbij onder andere flexibiliteit en partnerschap worden gevraagd. Om die reden is in 2015 gestart met de transformatie van de gemeentelijke organisatie naar een zogeheten netwerkorganisatie.

Organisatieontwikkeling

Ook in 2020, en de jaren erna, richten we ons verder op de ontwikkeling naar een wendbare netwerkorganisatie. In feite is die ontwikkeling ook nooit klaar, van ons wordt gevraagd continue met de samenleving mee te ontwikkelen. Teams krijgen hierbij ondersteuning bij hun ontwikkeling. In de samenwerking met Arnhem, Renkum en De Connectie blijven we streven we naar meer harmonisatie in de bedrijfsvoering.

Ook in 2020 is Global Goal 18, *deel en geef door*, nog actueel: bouwen we aan een kennisplatform waarin partijen elkaar ontmoeten, kennis en ervaringen delen en zo bouwen aan een duurzame samenleving. Met 18 interne ambassadeurs zetten we de Global Goals 'op de gemeentelijke kaart' om verbinding te maken met ons werk bij de gemeente Rheden in relatie tot de werelddoelen van de Verenigde Naties.

Verbonden partijen

Voor het bereiken van de doelstellingen van het programma, in het bijzonder de beoogde maatschappelijke effecten, heeft de gemeente Rheden zich met een aantal partijen verbonden waarin zij een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Het gaat hier om de volgende organisatie:

- De Connectie:
- Gelders Archief

In de paragraaf Verbonden Partijen wordt nader inzicht gegeven in de beleidsmatige en financiële betrokkenheid en risico's van de gemeente in deze organisaties.

Wat gaat het kosten?

7. Overhead (x € 1.000)						
Omschrijving	Gewijzigde			MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023
	Rekening 2018	begroting 2019	Begroting 2020			
Lasten	14.229	15.552	15.177	15.034	14.607	14.584
Baten	94	330	527	314	175	175
Saldo van baten en lasten	-14.135	-15.222	-14.649	-14.720	-14.431	-14.408
Reserves						
Toevoeging	605	0	0	0	0	0
Onttrekking	751	3	7	7	7	7
Resultaat voor bezuinigingen	-13.989	-15.219	-14.642	-14.714	-14.424	-14.401
Bezuinigingen			89	354	634	758
Resultaat na bezuinigingen			-14.553	-14.360	-13.790	-13.643

Toelichting op de bezuinigingen

Zoals ook bij het dekkingsplan aangegeven, is in de bijlage bij deze begroting een totaaloverzicht opgenomen van alle maatregelen met een nadere toelichting daarop. Deze zijn zowel geclusterd per "soort" bezuiniging als per programma. Op deze plaats volstaan we met een kernachtige toelichting op de belangrijkste maatregelen.

Binnen het project Rheden Financieel Stabiel is een gros aan maatregelen voorgesteld die betrekking hebben op de Bedrijfsvoering. Daarbij is nadrukkelijk gezocht naar maatregelen waarbij de werkwijze kan worden aangepast of waarbij er sprake is van versobering, uitstel van werkzaamheden, anders inrichten en efficiënter werken.

Deze exercitie is over alle producten heen onderzocht. Medewerkers hebben daarbij zelf ook een gros aan maatregelen naar voren gebracht. Voorbeelden van de opgevoerde maatregelen zijn het aantal fysieke werk- en publiekslocaties terug te brengen. Ook wordt op onderdelen voorgesteld een aantal werkprocessen meer dan tot op heden 'lean' in te richten. Opnieuw wordt er ingezet op verbetering van een aantal werkprocessen en vermindering van bijvoorbeeld overdrachtsmomenten. Voorts wordt ingezet op een optimalisatie van de interne (netwerk)organisatie. Daarbij wordt gekeken naar welke interne hulpstructuren afgebouwd kunnen worden, welke werkzaamheden anders kunnen worden aangestuurd en ingericht. Ook wordt op basis van de uitgevoerde benchmark in het jaar 2022 en verder een afbouw van de formatie in het team Toegang voorzien, als gevolg van de anderzijds getroffen maatregelen op dat vlak. Met al deze maatregelen zal er sprake zijn van een substantiële reductie van de formatie van 15fte, (inclusief toegang). Deze trachten we de komende jaren zoveel als mogelijk middels natuurlijke verloop en verschuiving van formatie en vermindering van inhuur te realiseren. Mogelijk treden er frictiekosten op.

7. Overhead		(x € 1.000)			
Maatregel	2020	2021	2022	2023	
Werkwijze aanpassen	89	354	634	758	
138 Minder inhuur via bemiddelingsbureaus	15	20	20	20	
130 Verminderen van hardcopy communicatie-middelen	5	5	5	5	
132 Verlagen budget overige kosten Strategie 25%	8	8	8	8	
133 Verminderen formatie ambtelijk secretaris OR met 0,2 fte	0	0	0	10	
134 Versobering facilitaire zaken 25%	11	11	11	11	
135 Werkprocessen 'lean' inrichten	0	70	140	210	
136 Huisvesting medewerkers	0	0	30	74	
131 Optimaliseren netwerkorganisatie	0	190	370	370	
129 Connectie: minder producten afnemen	50	50	50	50	
Totaal 7. Overhead	89	354	634	758	

8 Algemene Dekkingsmiddelen

Aan dit programma zijn geen beleidsmatige doelstellingen gekoppeld. Het is, conform BBV, bedoeld om afzonderlijk inzicht te bieden in de volgende algemene dekkingsmiddelen:

1. lokale heffingen;
2. de uitkering uit het gemeentefonds(algemene uitkering);
3. dividenden;
4. het saldo van de financieringsfunctie; én
5. de overige algemene dekkingsmiddelen (voor zover van toepassing).

De lokale heffingen bestaan uit verschillende belastingen die de gemeente Rheden in rekening brengt waartegenover geen specifieke prestatie van de gemeente staat (bruto bedragen). Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld de afvalstoffenheffing, rioolrechten en parkeerbelastingen waartegenover wel een specifieke prestatie staat.

De raming van de uitkering uit het gemeentefonds is gebaseerd op de meicirculaire 2019 waarbij een deel van het accres van de septembercirculaire is meegenomen. De financiële effecten zijn verwerkt in de begroting 2020.

Jaarlijks ontvangt de gemeente als aandeelhouder dividend van zowel de BNG als Alliander. In de paragraaf Verbonden partijen staat toegelicht hoeveel aandelen de gemeente bezit.

Onder het saldo van de financieringsfunctie wordt het verschil tussen de te betalen en de doorberekende rente verstaan.

De overige dekkingsmiddelen betreft de inkomsten uit de achtergestelde lening aan Alliander.

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de algemene dekkingsmiddelen.

Specificatie Algemene dekkingsmiddelen (x € 1.000)						
Omschrijving	Gewijzigde			MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023
	Rekening 2018	begroting 2019	Begroting 2020			
Alg. uitkering gemeentefonds	68.305	72.427	74.537	75.803	76.703	78.423
Onroerend zaakbelasting	8.102	8.335	8.418	8.500	8.617	8.738
Hondenbelasting	215	221	224	227	230	234
Toeristenbelasting	177	140	159	162	164	166
Forensenbelasting	49	48	49	50	51	51
Dividend Alliander	39	50	50	50	50	50
Dividend BNG	473	520	500	500	500	500
Overige dekkingsmiddelen	195	195	195	195	195	195
Totaal baten (per saldo)	77.555	81.936	84.133	85.486	86.510	88.356

Verbonden partijen

De volgende verbonden partijen hebben een relatie met algemene dekkingsmiddelen.

- NV Bank der Nederlandse Gemeenten(BNG);
- Alliander.

In de paragraaf Verbonden Partijen wordt nader inzicht gegeven in de beleidsmatige en financiële betrokkenheid en risico's van de gemeente in deze organisaties.

Wat gaat het kosten?

8. Algemene dekkingsmiddelen (x € 1.000)						
Omschrijving	Rekening 2018	Gewijzigde		MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023
		begroting 2019	Begroting 2020			
Lasten	0	0	0	0	0	0
Baten	77.555	81.936	84.133	85.486	86.510	88.356
Saldo van baten en lasten	77.555	81.936	84.133	85.486	86.510	88.356
Reserves						
Toevoeging	0	0	0	0	0	0
Onttrekking	0	0	0	0	0	0
Resultaat voor bezuinigingen	77.555	81.936	84.133	85.486	86.510	88.356
Bezuinigingen			366	516	516	616
Resultaat na bezuinigingen			84.499	86.002	87.026	88.972

Toelichting op de bezuinigingen

Zoals ook bij het dekkingsplan aangegeven, is in de bijlage bij deze begroting een totaaloverzicht opgenomen van alle maatregelen met een nadere toelichting daarop. Deze zijn zowel geclusterd per "soort" bezuiniging als per programma. Op deze plaats volstaan we met een kernachtige toelichting op de belangrijkste maatregelen.

Bij dit programma gaat het vooral over inkomstenverhogingen. Zo stijgt de toeristenbelasting van € 1,17 naar € 2,00 per overnachting en wordt de forensenbelasting met 10% verhoogd.

8. Algemene dekkingsmiddelen (x € 1.000)				
Maatregel	2020	2021	2022	2023
Belastingverhoging	116	116	116	116
142 Verhogen toeristenbelasting van € 1,17 naar € 2,00 per overnachting	111	111	111	111
143 Verhogen forensenbelasting met 10%	5	5	5	5
Werkwijze aanpassen	250	400	400	500
144 Nader te onderzoeken voorstellen	250	400	400	500
8. Algemene dekkingsmiddelen	366	516	516	616

Paragrafen

Lokale Heffingen

In de paragraaf lokale heffingen wordt ingegaan op de ontwikkelingen van de verschillende belastingen en heffingen en de consequenties voor onze inwoners. Daarbij wordt aandacht besteed aan de totstandkoming van de tarieven en de beleidskeuzes die daaraan ten grondslag liggen. Verder wordt inzicht gegeven in de kostendekkendheid van een heffing.

Voor de lokale heffingen vormen de uitgangspunten zoals die zijn opgenomen in de kadernota 2020 de kaders voor het vaststellen van de tarieven en opbrengsten.

Uitgangspunt is o.a. dat lokale belastingen en heffingen voor de inwoner niet meer stijgen dan de jaarlijkse inflatie.

In de kadernota 2020 is uitgegaan van een inflatiepercentage van 1,4%.

De paragraaf lokale heffingen bestaat uit de volgende onderdelen:

- wettelijke bepalingen
- geraamde opbrengsten uit lokale heffingen
- ontwikkeling lokale lastendruk
- voorstel tariefaanpassingen
- kwijtscheldingsbeleid
- kostendekking heffingen

Wettelijke bepalingen

Gemeenten zijn beperkt in de belastingen die ze mogen heffen. Deze zijn limitatief opgesomd in de wet. Naast belastingen heft de gemeente rechten (leges) voor individuele diensten aan haar burgers. De tarieven van deze rechten dienen zo te worden gesteld dat de opbrengsten de kosten niet te boven gaan. De opbrengsten hebben een directe relatie met de kosten voor de dienstverlening (gebonden heffingen) en zijn daarmee maximaal 100% kostendekkend. Hierbij worden de direct en indirect toe te rekenen kosten en baten aan de prestatie (activiteit) toegerekend en vervolgens op grond van de geraamde aantallen 'omgeslagen' in een tarief, waarbij vervolgens een maximaal kostendekkend tarief ontstaat. Het gaat hierbij om rechten als afvalstoffenheffing en reinigingsrechten, rioolheffing, bouwleges en begraafrechten.

Ten aanzien van de secretarieleges wordt gestreefd naar 100% kostendekkendheid. Echter, er wordt er vanuit de rijks wetgeving voor bepaalde producten (paspoorten, rijbewijzen) een maximering van tarieven opgelegd waardoor de dekking aan verandering onderhevig is.

Samenvattend:

Uitgangspunten tarievenbeleid lokale heffingen	100 % kostendekkend tarief	Jaarlijkse stijging op basis van inflatiepercentage	Andere uitgangspunten
Onroerendezaakbelastingen		X	
Afvalstoffenheffing / reinigingsrechten	X		
Rioolheffing (en rioolaansluitrecht)	X		
Bouwleges	X		
Parkeerbelastingen (boetes)			X
Hondenbelasting		X	
Toeristenbelasting		X	
Forensenbelasting		X	
Secretarieleges	X		
Lijkbezorgingsrechten	X		

Geraamde opbrengsten uit lokale heffingen

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de lokale heffingen voor 2020 en de vergelijking met 2019.

Opbrengsten lokale belastingen, heffingen en retributies (x € 1.000)	Netto 2019	Mutatie	Netto 2020	Kwijtschelding	Bruto 2020
Onroerende zaakbelastingen	8329	83	8412	6	8418
Afvalstoffenheffing	3465	514	4329	175	4504
Reinigingsrechten	78	-24	54	-	54
Rioolheffing	4223	108	4485	180	4665
Bouwleges	650	-	650	-	650
Parkeerbelastingen (boetes)	70	-66	4	-	4
Hondenbelasting	209	-	209	15	224
Toeristenbelastingen	148	122	270	-	270
Secretarieleges	432	-	432	-	432
Begraafrechten	501	-	501	3	504
Forensenbelasting	48	5	53	-	53
Marktgeden	19	-	19	-	19
Overige heffingen	41	-31	10	-	10
Totaal	18.213		19.428	379	19.807

Ontwikkeling lokale lastendruk

Door de provincie Gelderland vindt jaarlijks een onderzoek plaats naar de ontwikkelingen van de lokale lasten per individuele gemeente en wordt de lokale lastendruk van de gemeenten onderling vergeleken. In onderstaand overzicht ziet u een vergelijking van de totale belastingdruk per inwoner en per belastingsoort voor diverse gemeenten in de regio over de jaren 2018 en 2019. Tevens is de belastingdruk afgezet tegen het provinciaal gemiddelde.

Zowel voor de OZB als voor de afvalstoffenheffing is er sprake van een lagere belastingdruk per inwoner dan het provinciaal gemiddelde. Alleen ten aanzien van de rioolheffing komen wij boven het provinciaal gemiddelde uit. De totale belastingdruk per inwoner is al meerdere jaren op rij lager dan het provinciale gemiddelde. In de onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de belastingdruk per inwoner en de vergelijking met andere gemeenten en de provincie.

Gemeente	Afvalstoffen-						Totale		Prognose 2020
	OZB		heffing		Rioolheffing		belastingdruk		
	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	
<i>Provinciaal gemiddelde</i>	239	246	77	97	95	94	411	419	
Gemeente									
Arnhem	340	338	97	99	104	98	541	535	
Rozendaal	246	258	100	103	95	93	441	453	
Renkum	206	224	108	113	109	111	423	450	
Bronckhorst	199	205	87	86	119	123	405	414	
Doetinchem	204	210	100	100	98	98	402	408	
Doesburg	158	183	115	114	104	108	377	405	
Lingewaard	251	242	71	67	108	99	430	395	
Zutphen	186	212	92	94	89	88	367	395	
Duiven	232	230	88	72	80	90	400	395	
Zevenaar	226	232	61	71	102	87	389	390	
Rheden	187	191	75	83	99	101	361	375	404
Westervoort	166	175	85	94	97	101	349	370	
Brummen	176	179	71	66	124	119	372	364	
Overbetuwe	149	154	80	83	48	41	278	278	

Bron: Provincie Gelderland, afdeling KOB/IBT <https://ftgelderland.databank.nl> d.d. 26 augustus 2019

Het uitgangspunt uit het coalitieakkoord is dat de lastendruk voor de inwoners met maximaal het inflatiepercentage mag stijgen. Daarnaast streven we naar kostendekkende heffingen. Het eerste uitgangspunt is niet meer houdbaar gezien het tekort op de begroting. De tarieven moeten daarom eerst kostendekkend worden gemaakt wat leidt tot een hogere stijging van de tarieven dan het inflatiepercentage. In 2019 was het dekkingspercentage ca. 90% voor afval en 96% voor riolering. Ook is er een aanzienlijke stijging van de lasten voor inzameling afval. Dit heeft ook een opwaarts effect op de tarieven.

Voorstel tariefaanpassingen

Onderstaand wordt op grond van wettelijke bepalingen en beleidsuitgangspunten inzicht gegeven in de verwachte tariefbepaling voor 2020. Pas bij de vaststelling van de belastingverordeningen worden de tarieven definitief vastgesteld. Dit vindt plaats in de Raad van december 2019.

OZB

Bij het opstellen van de programmabegroting 2020 zijn alle mutaties in de WOZ-waarden tot het moment van opmaken van de begroting meegenomen (peildatum 1 juli 2019) en is tevens de waardeontwikkeling van het bestand ingecalculeerd. Uw raad stelt de definitieve tarieven bij de wijziging van de belastingverordening vast. De verwachte stijging van het totale waardebestand voor zowel woningen als niet-woningen maakt dat de tarieven voor de OZB dalen. Per saldo stijgen de opbrengsten met maximaal het verwachte inflatiepercentage 1.4%.

De tarieven OZB uitgedrukt in percentage van onroerend zaak zijn in de onderstaande tabel weergegeven met daarbij de vergelijking met vorig begrotingsjaar.

Soort	2019	2020	Verandering
Woningen			
- eigenaar	0,1344 %	0,1291	-3,95%
Niet-woningen			
- eigenaar	0,2429 %	0,2405	-1,00%
- gebruiker	0,1951 %	0,1931	-1,00%

De relatieve daling van het tarief voor woningen en de relatieve stijging van niet-woningen ontstaan door:

- de waarde ontwikkeling van woningen (+5.8%) en niet-woningen (+1,1%) waardoor de tarieven naar beneden worden bijgesteld én;
- de inflatiecorrectie van 1,4% wat een opwaarts effect heeft op de tarieven.

Per saldo leidt deze berekeningswijze van de tarieven tot een lastenverzwaring ter hoogte van het inflatiepercentage van 1,4 % voor zowel woningen als niet-woningen.

Afvalstoffenheffing en reinigingsrechten

De lasten voor de afvalinzameling zijn behoorlijk gestegen. Dit komt met name door hogere lasten voor de verbranding van afval. Ook dalen de opbrengsten van de gescheiden afvalinzameling doordat er minder subsidie wordt ontvangen.

De totale te dekken kosten van de afvalstoffenheffing zijn als volgt opgebouwd:

	Kosten in 2019	Kosten in 2020
7.3 Afval	3.150.477	3.492.244
0.4 Overhead	53.693	51.437
0.5 Rente	11.279	7.853
0.64 Belastingen overig	83.441	108.439
0.8 Overige baten en lasten	-70.336	-70.336
2.1 Verkeer en vervoer	58.900	59.149
6.3 Inkomensregelingen	175.200	175.200
Btw compensatie	600.000	680.411
Totale kosten	4.062.654	4.504.379
Opbrengst heffingen	3.640.932	4.503.538
Dekkingspercentage	89.62%	99,97%

Voor het belastingjaar 2020 zijn voor de kostentoe rekening dezelfde uitgangspunten gehanteerd als in 2019.

In het coalitieakkoord is het uitgangspunt opgenomen dat de lokale belastingen en heffingen voor de inwoner niet meer stijgen dan de jaarlijkse inflatie (1.4%). Daarnaast is het streven naar kostendekkende heffingen. Het eerste uitgangspunt is niet meer houdbaar gezien de stijging van de lasten voor inzameling afval. Vanwege de noodzakelijke bezuinigingen worden de tarieven ook weer kostendekkend gemaakt. Dit leidt tot een behoorlijke stijging van de afvalstoffenheffing.

Over de voorgaande belastingjaren ziet de ontwikkeling er als volgt uit:

Afvalstoffenheffing	2017	2018	2019	2020	Verandering
Basisbedrag	25,20	25,68	26,28	31,80	
140 liter container	146,16	152,16	167,28	202,44	21%
180 liter container	180,12	187,56	206,16	249,48	21%
240 liter container	230,64	240,12	264,00	319,44	21%
Verzamelcontainer hoogbouw	146,16	152,16	167,28	202,44	21%

De reinigingsrechten voor bedrijven stijgen door de stijging van de lasten. Dat de stijging hoger uitvalt dan bij de afvalstoffenheffing is te verklaren uit de verdeelsleutel van de toe te wijzen kosten aan de reinigingsrechten. De gemeente treedt wat betreft de reinigingsrechten op als ondernemer, zodat over dit tarief nog 21% BTW berekend wordt.

Reinigingsrecht	2019	2020	Verandering
Tarief	209,16	253,08	22.8%

Rioolheffing

De wet milieubeheer schrijft gemeenten voor een plan op te stellen voor de inzameling en het transport van afvalwater. Bij de tariefberekening heeft het geldende Gemeentelijk rioleringsplan als basis gediend. De kosten zijn harder gestegen dan de verhoging van de inkomsten uit heffingen met de inflatiecorrectie. Hierdoor komt het dekkingspercentage op 96% (2018 was 100%).

De totale te dekken kosten van rioolheffing zijn als volgt opgebouwd:

	Kosten in 2019	Kosten in 2020
7.2 Riolering	2.325.400	2.331.639
0.4 Overhead	706.800	674.250
0.5 Rente	800.000	822.600
0.64 Belastingen overig	125.000	158.000
2.1 Verkeer en vervoer	124.590	124.590
6.3 Inkomensregelingen	180.000	180.000
Btw compensatie	312.500	375.000
Totale kosten	4.574.290	4.666.079
Opbrengst heffingen	4.403.032	4.665.321
Dekkingspercentage	96,3%	99,98%

Voor het belastingjaar 2020 zijn voor de kostentoekening dezelfde uitgangspunten gehanteerd als in 2019. Door de aantrekkende economie zijn de prijzen voor beheer en onderhoud gestegen. Vanwege de noodzakelijke bezuinigingen worden de tarieven ook weer kostendekkend gemaakt. De tarieven 2020 stijgen daardoor t.o.v. 2019 met 4,8%.

Over de voorgaande belastingjaren ziet de ontwikkeling er als volgt uit:

Rioolheffing	2017	2018	2019	2020	Verandering
Eigenaar	68,76	68,08	69,60	72,96	4,83%
Gebruiker					
< 300 m3	122,64	121,44	124,20	130,20	4,83%
300 - 999 m3	346,80	343,32	351,24	368,40	4,89%
1000 - 9999 m3	2864,88	2836,20	2901,48	3.042,96	4,88%
> 9999 m3	22516,20	22291,08	22803,72	23.916,12	4,88%

Lijkbezorgingsrechten

Sinds 2011 is er sprake van een kostendekkend tarief. Ten opzichte van het belastingjaar 2019 blijkt er geen noodzaak tot een aanpassing van de tarieven voor het belastingjaar 2020.

Toeristenbelasting & Watertoeristenbelasting

Voor deze belastingsoort geldt normaal de beleidslijn dat de tarieven jaarlijks worden aangepast aan de inflatiecorrectie. Vanwege het tekort op de begroting wordt voor het begrotingsjaar 2020 hiervan echter afgeweken. Het tarief van de watertoeristenbelasting is per overnachting het dubbele van het basistarief toeristenbelasting.

De ontwikkeling van de toeristenbelasting staat in onderstaand overzicht vermeld.

Toeristenbelasting	2019	2020	Verandering
Overnachtingen (basistarief)	1,17	2,00	70,94 %
Seizoenstandplaatsen	143,33	157,66	10 %
Jaarstandplaatsen	170,35	187,38	10 %

De ontwikkeling van de watertoeristenbelasting staat in onderstaand overzicht vermeld.

Watertoeristenbelasting	2019	2020	Verandering
Overnachtingen (basistarief)	2,34	4,00	70,94 %

Forensenbelasting

Het basistarief van de forensenbelasting wordt normaal gecorrigeerd met het jaarlijkse inflatiepercentage. Vanwege het tekort op de begroting wordt voor het begrotingsjaar 2020 hiervan echter afgeweken.

Het belastbare feit voor de forensenbelasting komt sterk overeen met die voor de toeristenbelastingen. Daarmee is een verschil in tariefhoogte tussen jaarstandplaatsen van de toeristenbelasting en het basistarief voor de forensenbelasting (ook vanuit juridisch oogpunt) niet wenselijk. De verhoging van het tarief voor de forensenbelasting volgt daarmee de verhoging van het tarief van de jaarplaatsen (toeristenbelasting).

De ontwikkeling van de tarieven staat in onderstaand overzicht vermeld:

Forensenbelasting	2019	2020	Verandering
Basistarief	170,35	187,38	10 %
Opslag	1,02	1,12	10 %

Hondenbelasting

Het beleidsuitgangspunt ten aanzien van de hondenbelasting is een jaarlijkse verhoging met de inflatiecorrectie. Voor het begrotingsjaar 2020 wordt uitgegaan van een inflatiepercentage van 1,4%. Aangezien de hondenbelasting een tijdvak belasting is dienen de tarieven deelbaar te zijn door twaalf (aantal maanden per jaar). Hierdoor ligt de daadwerkelijk tariefstijging voor de hondenbelasting tussen de 1,04% en 1,47%.

Tussen elk van de tarieven zit een gelijk verschil van € 8,88. Het kenneltarief is een optelling van de tarieven voor de 1e en 2e hond. De ontwikkeling van de tarieven staat in onderstaand overzicht vermeld.

Hondenbelasting	2019	2020	Verandering
1e hond (basistarief)	57,24	58,08	1,47 %
2e hond	66,00	66,96	1,45 %
3e hond	74,76	75,72	1,28 %
4e hond	83,52	84,48	1,15 %
5e hond	92,28	93,24	1,04 %
Elke volgende meer	8,76	8,88	1,38 %
Kenneltarief	123,24	125,04	1,46 %

Leges

Voor de leges geldt het uitgangspunt dat de hiervoor in aanmerking komende producten gemiddeld kostendekkend worden geleverd. In november wordt middels een afzonderlijk raadsvoorstel aan de raad gevraagd akkoord te gaan met de legestarieven voor het komende begrotingsjaar.

Kwijtscheldingsbeleid

Rheden kent de mogelijkheid tot kwijtschelding van belastingen. Daarvoor is een kwijtscheldingsverordening opgesteld die in 2018 door de Raad is vastgesteld. De kwijtscheldingsverordening is opgesteld om een goed overzicht te hebben van de kaders. Voorheen was in diverse belastingverordeningen vastgelegd een artikel opgenomen over de kwijtschelding. Door alles in één verordening vast te leggen voorkomen we misverstanden in de uitvoering. Zeker nu de uitvoering van belastingen bij de Connectie is belegd.

Inwoners kunnen geheel of gedeeltelijk kwijtschelding krijgen voor de OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing. Daarnaast is ook kwijtschelding mogelijk voor de leges van een ID-kaart en voor de hondenbelasting (gedeeltelijk). Inwoners die één keer kwijtschelding kregen toegekend, krijgen vervolgens automatische kwijtschelding indien hun financiële situatie niet is veranderd. Hierbij maken we gebruik van de gegevens van het Inlichtingenbureau.

Voor het jaar 2020 verwachten we geen verhoging van de kwijtscheldingen t.o.v. de begroting 2019.

Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

Om inzicht te krijgen hoe de gemeente Rheden er financieel voorstaat, is het van belang om inzicht te hebben in de financiële positie en de financiële weerbaarheid (welke mogelijkheden zijn er in financieel moeilijke tijden). Het weerstandsvermogen geeft aan in hoeverre wij in staat zijn om mogelijke tegenvallers (de risico's) op te vangen zonder dat de uitvoering van het beleid in gevaar komt.

Met behulp van financiële kengetallen die betrekking hebben op de balans en de begroting kan een beeld worden geschetst van onze financiële positie. Een afzonderlijk kengetal zegt weinig over hoe de financiële positie moet worden beoordeeld. Zo hoeft een hoge schuld geen nadelig effect te hebben op de financiële positie, maar is dat afhankelijk of en wat er aan eigen vermogen en baten tegenover die schuld staat en hoe groot de kans is dat de schuld weer wordt afgelost. Het is dus, met andere woorden, niet mogelijk om een individueel kengetal te gebruiken voor de beoordeling van de financiële positie.

Standaard normen voor een kengetal bestaan niet, deze zijn in principe vrij te bepalen. Voor de beoordeling of een kengetal matig of goed is sluiten wij aan bij de richtlijnen van onze provinciale toezichthouder. Het weerstandsvermogen en de kengetallen zullen altijd in samenhang moeten worden gezien, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld kunnen geven van onze financiële positie.

Risicoprofiel

De gemeentelijke risico's zijn integraal in kaart gebracht. Deze risico's worden verwerkt in het risicomanagementsysteem. De top 8 risico's zijn hieronder weergegeven.

Nr.	Risico	Kans	Financieel gevolg	Invloed
1	Wegvallen extra middelen Jeugd vanaf 2022.	100%	€ 1.600.000	26%
2	Gezien de hoeveelheid bezuinigingsmaatregelen bestaat het risico dat niet alle bezuinigingen (tijdig) worden gerealiseerd	20%	€ 1.400.000	23%
3	Aanvullende bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen (diverse oorzaken*)	50%	€ 750.000	12%
4	De uitvoeringskosten op de nieuwe taken (dit geldt voor alle 3 de decentralisaties) blijven stijgen door een toenemende vraag.	70%	€ 700.000	12%
5	Niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG) dienen te worden afgeboekt.	50%	€ 500.000	8%
6	Participatiewet. Enerzijds kan er sprake zijn van hogere lasten dan begroot omdat het aantal uitkeringsgerechtigden minder hard daalt dan het landelijke gemiddelde, anderzijds kunnen de inkomsten van het Rijk lager uitvallen.	50%	€ 500.000	8%
7	Door economische stagnatie, nieuwe taken, meer flexibele taken, is de huidige personele inzet vaak niet voldoende.	40%	€ 120.000	2%
8	Onzorgvuldige ontslagprocedure.	30%	€ 60.000	1%
	Risicoprofiel		€5.630.000	92%

* dit loopt uiteen van een duurder uitvallende aanbesteding van het doelgroepenvervoer tot een aanvullende bijdrage in het exploitatietekort van een gemeenschappelijke regeling.

Toelichting op de kolommen

De kolom "risico" bevat de omschrijvingen van het risico (gebeurtenis) die kan leiden tot een (nadelig) financieel gevolg. De waarschijnlijkheid dat de omschreven risico's zich daadwerkelijk voordoen wordt getoond in de kolom "kans". Voor risico's die zich herhaaldelijk voor kunnen doen, geeft de kans een indicatie van de frequentie waarmee risico's zich voordoen. Deze indicatie van de frequentie van voordoen wordt in onderstaande tabel getoond:

Omschrijving	Percentage
< 1 keer per 10 jaar	10%
1 keer per 5-10 jaar	30%
1 keer per 2-5 jaar	50%
1 keer per 1-2 jaar	70%
> 1 keer per jaar	90%

Via de kolom "financieel gevolg" wordt getoond wat de financiële gevolgen zijn van het zich voordoen van het risico. Dit is de uitkomst van de het maximale ingeschatte financiële effect van een risico x de kans.

De kolom "invloed" geeft aan welk aandeel het betreffende risico heeft in het totaal van alle mogelijke financiële risico's. Zichtbaar is dat de top 8 risico's dus 90% uitmaken van alle mogelijke risico's. Voor deze paragraaf merken we het totaalbedrag van die top 8 aan als risicoprofiel.

Ten opzichte van de jaarrekening zijn er 2 belangrijk risico's bijgekomen.

Extra middelen Jeugd

De eerste betreft de onzekerheid over het structurele karakter voor de extra Jeugdmiddelen die het Rijk voor de jaren 2019, 2020 en 2021 bij de meicirculaire beschikbaar heeft gesteld. Daarbij is tussen Rijk en gemeenten afgesproken dat er nader onderzoek plaatsvindt naar de kostenstijgingen. Onder meer de uitkomsten van dat onderzoek bepalen of er ook na 2021 extra middelen volgen.

Dit stelde gemeenten echter wel voor een dilemma bij het opstellen van de begroting. Om die reden is er door de ministeries (in afstemming met de VNG en provinciaal toezichthouders) een richtlijn opgesteld die bepaalt dat gemeenten het extra bedrag voor 2021 (voor de gemeente Rheden € 800.000) ook door mogen trekken voor de jaren 2022 en 2023. Voorzichtigheidshalve houden we er in het risicoprofiel rekening mee dat deze toevoeging volledig achterwege blijft. Om die reden staat dit risico nu op nummer 1.

Bezuinigingen

Met het vaststellen van de begroting is er tegelijkertijd een groot pakket aan maatregelen en bezuinigingen vastgesteld. Het karakter van de ene maatregel is harder (c.q. eenvoudiger) te realiseren dan andere maatregelen. In totaal gaat het om een pakket maatregelen van ongeveer € 7 miljoen. We hebben hierbij de inschatting gemaakt dat de zachtere maatregelen hiervan ongeveer 20% uitmaken waarbij het risico bestaat dat deze niet (tijdig) worden gerealiseerd. Hoewel we een groter bedrag aan maatregelen voorstellen c.q. in beeld brengen dan het structurele begrotingstekort, lijkt het ons verstandig in het risicoprofiel rekeningen te houden met een bedrag van € 1,4 miljoen.

Vanwege hun aard (onvoorspelbaarheid) zijn niet alle risico's evengoed te beheersen, in onderstaande tabel is aangegeven op welke wijze getracht wordt ze te beheersen.

Beheersmaatregelen	
Nr.	Maatregelen
1	Feitelijk geen beheersmaatregel voor aanwezig omdat hier inkomsten uit het gemeentefonds betreft, deze zijn niet beïnvloedbaar.
2	Bij de definitieve afweging over de bezuinigingen vooral inzetten op "relatief makkelijke" maatregelen en bij maatregelen in bijvoorbeeld werkwijzen actief monitoren op de (financiële) effecten.
3	Zorgen voor een realistische begroting en tijdige tussentijdse rapportages. Continue monitoring van de dienstverlening om knelpunten tijdig te signaleren en op tegen.
4	Met het Transformatieplan 2.0 "Begrenzen van de zorg" streven we naar een compacte, efficiënte en effectieve uitvoering in het zorgdomein en het stabiliseren van de personeelsformatie. Er is een Taskforce ingesteld en er wordt o.a. een systeem van budgetplafonds ingevoerd om de beheersbaarheid van de uitgaven te vergroten.
5	Actiever bedrijfsperven verkopen om de voorraad voor 2020 te laten dalen. Eventueel een anderen invulling (met waarde) vinden voor de af te boeken percelen.
6	Aanvullende inspanningen om de instroom te beperken en uitstroom te verhogen.
7	Gelden beschikbaar stellen uit andere stelposten in de begroting, prioritering van taken.
8	De effecten van een rechtspositioneel besluit zullen in samenspraak met de betrokkene actief worden besproken en er wordt ingezet op een (vroegtijdige) re-integratie en begeleiding van werk naar werk.

Weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit kan op verschillende manieren worden bepaald. Feitelijk komen alle budgetten, ook vrije reserves of bestemmingsreserves waarvan de bestemming nog gewijzigd kan worden, in aanmerking voor de bepaling van de weerstandscapaciteit. Om praktische redenen worden in deze paragraaf alleen de (nog) niet geormerkte budgetten meegenomen voor de bepaling van de weerstandscapaciteit, deze ziet er daarmee als volgt uit:

Beschikbare weerstandscapaciteit	
Dekkingen	Omvang
Risicoreserve (stand jaarrekening 2018)	€ 4.560.720
Algemene reserve (stand zomernota 2019)	€ 10.087.288
Incidentele begrotingsruimte (2020)	€ 25.000
Totale weerstandscapaciteit	€ 14.673.008

Ten opzichte van de jaarrekening 2018 is de berekening van de weerstandscapaciteit op 2 onderdelen gewijzigd, zowel ten aanzien van de algemene reserve als de onbenutte belastingcapaciteit.

Algemene reserve

De algemene reserve is meegeteld omdat hierop geen nadere verplichtingen rusten. Die verplichtingen zijn afgedekt via de bestemmingsreserve "te besteden gemeentelijke budgetten" en de overige bestemmingsreserves. Om die reden komt ook de (vrij te besteden) algemene reserve in aanmerking voor de berekening van de weerstandscapaciteit.

Onbenutte belastingcapaciteit

Bestaand beleid is dat er bij afval en riool al naar 100% kostendekkendheid wordt gestreefd, ten aanzien van de onbenutte belastingcapaciteit gaat het dan vooral over de OZB. Hiervoor geldt als

uitgangspunt dat maximaal de inflatiecorrectie wordt gehanteerd. Om die redenen wordt de onbenutte belastingcapaciteit voortaan bij de berekening van de weerstandscapaciteit buiten beschouwing gelaten omdat deze door dat uitgangspunt momenteel feitelijk niet aanwezig is.

Voor de hoogte van de OZB geldt overigens ook geen voorgeschreven norm, behalve bij een eventuele "artikel 12-aanvraag", dan geldt een normtarief voor de OZB als één van de toelatingseisen.

In dat geval dient een gemeente minimaal 20% meer OZB te heffen dan het landelijk gemiddelde. Op basis van die norm bedraagt de onbenutte belastingcapaciteit voor de gemeente Rheden ruim € 2 miljoen.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is de mate waarin de gemeente in staat is om de gevolgen van risico's op te vangen. Het weerstandsvermogen is de verhouding tussen het risicoprofiel en de weerstandscapaciteit en wordt uitgedrukt in de weerstandsratio.

Weerstandratio	Begroting 2020
A Totale weerstandscapaciteit	€ 14.673.008
B Risicoprofiel	€ 5.630.000
Weerstandratio	2,6

Weerstandratio

Voor een nadere duiding van de ratio kan onderstaande normtabel worden gehanteerd.

Weerstandratio	Betekenis
> 2,0	Uitstekend
1,4 - 2,0	Ruim voldoende
1,0 - 1,4	Voldoende
0,8 - 1,0	Matig
0,6 - 0,8	Onvoldoende
< 0,6	Ruim onvoldoende

Conclusie

Zowel het risicoprofiel als de weerstandsratio zijn ten opzichte van de jaarrekening 2018 gestegen. Door de raad is eerder bepaald dat de ratio bij voorkeur tussen de 1,0 en 1,4 ligt. Met een ratio van 2,6 wordt hier aan voldaan. Wanneer alleen de risicoreserve voor de berekening van de weerstandscapaciteit wordt gebruikt, bedraagt de ratio 0,81 maar zoals hiervoor aangegeven is er geen enkele belemmering ook de algemene reserve bij de berekening van de weerstandscapaciteit te betrekken.

Hierbij is het wel zaak de begrotings- en rekeningstekorten daadwerkelijk en snel af te bouwen om te voorkomen dat we op korte termijn onder een ratio van 1 uitkomen.

Financiële Kengetallen

De financiële positie van de gemeente is onder meer te beoordelen aan de hand van een aantal financiële kengetallen. Om ook de vergelijkbaarheid tussen gemeente te bevorderen zijn er met ingang van 2015 door het BBV een vijftal voorgeschreven. De betreffende kengetallen zijn hieronder opgenomen en nader toegelicht.

Verloop van de kengetallen						
Kengetallen:	Gewijzigde					
	Rekening 2018	begroting 2019	Begroting 2020	MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023
Netto schuldquote	69%	81%	91%	93%	97%	100%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	68%	79%	89%	91%	95%	98%
Solvabiliteitsratio	27%	20%	14%	10%	6%	2%
Structurele exploitatieruimte	-4,62%	-3,43%	-3.39%	-3.63%	-4,28%	-4,39%
Grondexploitatie	1,01%	0,55%	0,00%			
Belastingcapaciteit	86%	90%	90%			

Voor de goede orde: bovenstaande kengetallen zijn een resultaat van de cijfers in de meerjarenbegroting op basis van bestaande beleid. Het effect van de voorgestelde bezuinigingen op de drie meest relevante kengetallen is weergegeven in het hoofdstuk over de ontwikkeling van de Financiële positie voorafgaand aan de programma's. De negatieve ontwikkeling van de kengetallen toont dan ook de noodzaak van de bezuinigingen aan.

Toelichting

Netto schuldquote en Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen

De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft zodoende een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken. Normaal ligt de netto schuldquote van een gemeente tussen 0% en 90%. Als de netto schuldquote tussen 90% en 130% ligt, is de gemeenteschuld hoog (oranje). Hij moet niet verder stijgen. Als de netto schuldquote boven de 130% uitkomt, dan bevindt de gemeente in de gevarenszone (rood). Het bestuur moet er werk van maken om de schuld te verlagen. (Bron: VNG -website).

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan zijn financiële verplichtingen te voldoen. De solvabiliteitsratio wordt berekend door het totale eigen vermogen te delen door het totaal van de passiva.

De structurele exploitatieruimte dient om te kunnen beoordelen welke structurele ruimte een gemeente heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Een percentage van 0% betekent een sluitende begroting, een positief percentage wil zeggen dat er begrotingsruimte is. Feitelijk biedt het financieel meerjarig perspectief bij de begroting een betere indicatie.

Het kengetal grondexploitatie kan een grote invloed op de financiële positie van een gemeente hebben (zowel positief als negatief). Dit kengetal geeft een indicatie van het relatieve belang van de grondexploitatie. Het percentage is de waarde van bouwgronden in relatie tot de totale baten exclusief de reserves. De jaarlijkse actualisatie van de grondexploitatie geeft overigens een concreter beeld van het verwachte verloop van grondexploitaties.

De belastingcapaciteit geeft inzicht hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde. De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen kan worden gerelateerd aan de totale woonlasten. De woonlasten worden bepaald aan de hand van de OZB, de rioolheffing en de afvalstoffenheffing voor een woning met een gemiddelde WOZ-waarde. Overigens zegt dit percentage niets over de feitelijke onbenutte belastingcapaciteit, dat is immers een politieke keuze (zie ook de passage hierover bij de weerstandscapaciteit op de vorige pagina's).

Beoordeling van de kengetallen

Net zoals bij de bepaling van de weerstandscapaciteit gelden er ook voor deze kengetallen geen harde voorgeschreven normen. Door de Provincie Gelderland wel een indeling in drie categorieën opgegeven als richtinggevend voor de beoordeling. Aan de categorieën wordt in principe geen kwalificatie gegeven, omdat normering in eerste instantie door de gemeente zelf dient plaats te vinden. Wel kan er worden gesteld dat categorie A het minst risicovol is en categorie C het meest. Eén afzonderlijk kengetal zegt niet alles, de kengetallen moeten altijd in relatie tot elkaar worden gezien. In onderstaande tabellen is een en ander weergegeven.

Handreiking beoordeling	Ontwikkeling financiële positie		
	Categorie A (minst risicovol)	Categorie B	Categorie C (meest risicovol)
Netto schuldquote	< 90 %	90 - 130 %	> 130 %
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	< 90 %	90 - 130 %	> 130 %
Solvabiliteitsratio	> 50 %	20 - 50 %	< 20 %
Structurele exploitatieruimte	BEGR en MJB > 0 %	BEGR of MJB > 0 %	BEGR én MJB < 0 %
Grondexploitatie	< 20 %	20 - 35 %	> 35 %
Belastingcapaciteit	< 95 %	95 - 105 %	> 105 %

Conclusie:

De kengetallen grondexploitatie en belastingcapaciteit zijn, ook op basis van het bestaande beleid, redelijk stabiel en vallen in categorie A. Voor de andere kengetallen geldt dat deze in rap tempo verslechteren. Dat heeft alles te maken met hoge structurele begrotingstekort. Wanneer dit niet snel wordt omgebogen wordt niet alleen de algemene reserve uitgeput maar die tekorten moeten ook gefinancierd worden met aanvullende leningen. De schuldquote komt daardoor in de gevarezone evenals de solvabiliteitsratio.

Onderhoud Kapitaalgoederen

De gemeente heeft de verantwoordelijkheid voor het beheer van de openbare ruimte. De openbare ruimte bestaat uit verschillende kapitaalgoederen (wegen, riolering, groen, openbare verlichting, speelvoorzieningen en gebouwen) welke dienen te worden onderhouden om de continuïteit te kunnen waarborgen.

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in het beleidskader en de financiële consequenties van het onderhoud van kapitaalgoederen in de openbare ruimte.

Het onderhoud van de kapitaalgoederen wordt, mist mogelijk, zoveel mogelijk in samenhang met de diverse projecten worden uitgevoerd in integrale projecten.

Wettelijke eisen en informatievoorziening

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) zijn de bepalingen opgenomen waaraan de verslaglegging inzake het onderhoud kapitaalgoederen moet voldoen. In de 'financiële verordening gemeente Rheden' zijn eveneens bepalingen opgenomen. Ter informatie zijn hieronder de bepalingen van de BBV en de 'financiële verordening gemeente Rheden' opgenomen die de inhoud van de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen bepalen. In de uitwerking van deze paragraaf zijn deze bepalingen als uitgangspunt gehanteerd.

Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)

Artikel 12

De paragraaf betreffende het onderhoud van kapitaalgoederen bevat tenminste de volgende kapitaalgoederen:

- Wegen;
- Riolering;
- Water;
- Groen;
- Gebouwen.

Van de kapitaalgoederen, bedoeld in het eerste lid, wordt aangegeven:

- Het beleidskader;
- De uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties;
- De vertaling van de financiële consequenties in de begroting.

Financiële verordening gemeente Rheden

Artikel 18, lid 1

Het college biedt tenminste eens in de raadsperiode van vier jaar de diverse nota's voor het onderhoud van de openbare ruimte aan. Deze nota's geven het kader weer voor de inrichting van het onderhoud en het beoogde onderhoudsniveau voor het openbaar groen, riolering, wegen, kunstwerken/straatmeubilair en onderhoud gebouwen en eveneens de normkostensystematiek en het meerjarig budgettair beslag. De raad stelt de nota's vast. Indien een ruimere periode wordt gehanteerd dan vier jaar dan zal het college de raad informeren.

Artikel 18, lid 2

Bij de begroting en het jaarverslag doet het college in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen verslag over:

- de beschikbare nota's en de beleidsuitgangspunten betreffende het onderhoud van de kapitaalgoederen;
- de hieruit voortvloeiende financiële consequenties;
- de vertaling van de financiële consequenties in de begroting.

Openbare ruimte

In 2020 worden de kadernota Openbare Ruimte en de beheerplannen geïmplementeerd. De kadernota is de integrale vertaling van de (politieke) visie en het vastgestelde beleid van de gemeente op de openbare ruimte (voor de groene, grijze en blauwe assets) tot een financieel, technisch en kwalitatief uitgangspunt voor de beheerplannen.

De kadernota vormt daarmee de schakel tussen de visie op de openbare ruimte enerzijds en de inrichting en het beheer ervan anderzijds.

Aan de hand van de Kadernota Openbare Ruimte en de beheerplannen zal de organisatie beter kunnen inspelen op kansen, ontwikkelingen en risico's.

Het is noodzakelijk om in een vroegtijdig stadium inzicht te hebben in de uit te voeren gemeentelijke projecten in de openbare ruimte. Hierdoor is het mogelijk de afzonderlijke planningsdisciplines op elkaar af te stemmen en prioriteiten hierin te stellen. Een dergelijke afstemming maakt uitvoering van integrale projecten mogelijk.

De taken die binnen een integrale planning op elkaar afgestemd worden zijn: rioleringswerkzaamheden, weg- en groenonderhoud, openbare verlichting, verkeersveiligheid, woningbouwplannen en het aanbrengen van voorzieningen voor mindervaliden en slechtzienden.

Integrale uitvoering betekent per definitie dat bepaalde werkzaamheden vervroegd of vertraagd worden uitgevoerd ten opzichte van de optimale technische en financiële planning van de afzonderlijke disciplines. Op termijn (cyclische onderhoudsperiode) nivelleert echter dit verschil. Een integrale planning ("werk met werk maken") heeft uit financieel en maatschappelijk oogpunt de voorkeur.

Hieronder wordt per onderwerp ingegaan op kerncijfers, het beleidskader en ontwikkelingen. Indien van toepassing worden ook eventuele risico's genoemd.

Riolering en water

Kerncijfers	
Vrijverval:	243.279 m ¹
Infiltratierool:	20.637 m ¹
Persleiding:	35.976 m ¹
Oppervlakte binnenwater:	266 hectare

Kaders

De gemeente heeft een verplichting tot het vaststellen van een Gemeentelijk Rioleringsplan, op grond van de Wet milieubeheer. Hierin dient verwoord te zijn hoe de gemeente aan haar (wettelijke) zorgplicht, voor een doelmatige inzameling en transport van afvalwater, invulling geeft.

Uw raad heeft in 2019 de Kadernota Openbare Ruimte vastgesteld. Op basis van de kadernota maakt de gemeenteraad een onderbouwde keuze voor integraal beleid en beheer van de openbare ruimte. De gemeenteraad legt hiermee het beleid, de kwaliteit en bijbehorende budgetten vast. De kadernota vormt de basis om het beleid uit te werken tot concreet beheer in het watertakenplan. Het afvalwaterketenplan (voorheen het GRP) 2018 t/m 2021 is samen met de partners gemeente Bronckhorst, gemeente Doesburg en het waterschap Rijn en IJssel opgesteld en is door het college begin 2018 vastgesteld.

Uit te voeren in 2020

- Uitvoering geven aan de integrale investeringsprojecten.

Ontwikkelingen

De klimaatverandering heeft ook gevolgen voor het riool en watersystemen.

Wegen

Kerncijfers	
Asfalt	1.217.556 m ²
Elementen	1.329.508 m ²
Beton	88.220 m ²
Overig	143.851 m ²

Kaders

De gemeenteraad heeft in 2019 de Kadernota Openbare Ruimte vastgesteld. Op basis van de kadernota maakt de gemeenteraad een onderbouwde keuze voor integraal beleid en beheer van de openbare ruimte. De gemeenteraad legt hiermee het beleid, de kwaliteit en bijbehorende budgetten vast.

Planning uit te voeren in 2020

- Groot onderhoud conform jaarplanning;
- Klein onderhoud conform jaarplanning (klachtenonderhoud maakt hier deel van uit, uitvoering deels door gebiedsteams gemeente Rheden deels door aannemers);
- Uitvoering geven aan de integrale investeringsprojecten zoals aangeven bij riolering en water.

Risico's

Door de bezuinigingen in het kader van Minderen met beleid in 2012 is gekozen om het kwaliteitsniveau voor de wegen bij te stellen van basis naar laag. Hierdoor wordt het risico op aansprakelijkheden/schadeclaims groter. Op basis van het amendement Onderhoud Openbare ruimte op niveau (De Raad 8 november 2016) zal een deel van de trottoirs, pleinen en fietspaden op kwaliteitsniveau basis worden onderhouden (centra gebieden en directe omgeving). Er wordt ingezet op risicobeheersing door de komende jaren te monitoren voor de overige verharding.

Ontwikkelingen

We proberen zoveel als mogelijk de werkzaamheden aan het riool en de weg vroegtijdig met/op elkaar af te stemmen. Het kwaliteitsniveau van de wegen is vastgelegd het beheerplan wegen.

Openbare Verlichting

Kerncijfers	
Lichtmasten	7.781 stuks

Planning uit te voeren in 2020

- Klein en groot onderhoud conform jaarplanning (klachtenonderhoud maakt hier deel van uit, uitvoering door aannemer);
- Uitvoering, zover van toepassing, geven aan de integrale investeringsprojecten zoals aangeven bij riolering en water.

Risico's

Door het uitvoeren van de grootschalige vervanging zijn de risico's teruggebracht naar het geringe niveau van een defecte lamp. Wel zien we meer en meer dat het (verouderde) net van Liander storings veroorzaakt waardoor het lijkt als of de verlichting stuk is maar de oorzaak in het net moet worden gezocht.

Ontwikkelingen

In 2020 worden door de gemeenteraad geactualiseerde beleidskaders Openbare Verlichting vastgesteld.

De openbare verlichting is voor 57% vervangen duurzame (LED) verlichting. Het overige deel is op dit moment kwalitatief in orde. De komende jaren zal er, daar waar nog geen nieuwe openbare duurzame verlichting geplaatst zijn, meegelift gaan worden met de integrale projecten.

Groen en spelen

Kerncijfers	
Openbaar groen	151 ha
Bomen (in de openbare ruimte)	13.004 st
Speelplaatsen	90 st
Speeltoestellen	412 st

Kaders

De gemeenteraad heeft in 2019 de Kadernota Openbare Ruimte vastgesteld. Op basis van de kadernota maakt de gemeenteraad een onderbouwde keuze voor integraal beleid en beheer van de openbare ruimte. De gemeenteraad legt hiermee het beleid, de kwaliteit en bijbehorende budgetten vast. De kadernota vormt de basis om het beleid uit te werken tot concreet beheer in het gemeentelijk beheerplan Groen/Spelen Het beheerplan Groen/Spelen 2019 t/m 2022 is in 2019 vastgesteld.

Uit te voeren in 2020

- Uitvoering geven aan de integrale investeringsprojecten.
- Op basis van inspecties en meerjaren-onderhoudsplanning wordt per jaar een jaarprogramma groen en spelen uitgevoerd.

Ontwikkelingen

Het kwaliteitsniveau van het groen is vastgelegd in de kadernota Openbare Ruimte. Omdat groen gedurende een jaar sterk kwaliteitsgevoelig is, is bepaald hoe vaak per jaar een kwaliteitsmeting moet plaatsvinden. Op basis van deze metingen wordt sturing gegeven om het kwaliteitsniveau te houden op het niveau zoals afgesproken in de kadernota Openbare Ruimte. In 2019 is het beheerplan Groen en Spelen geactualiseerd in samenspraak met de overige beheerplannen.

In 2020 continueren wij het proces om ons openbaar groen klimaat bestendig in te richten en beheren. Het proces richt zich op gebruik van plantsoorten en het verwerken van groenafval. Duurzaamheid en circulariteit hangen hiermee samen.

Gebouwen

Gebouwen			
1 Beleidsvolgend vastgoed			
Sport			
	Sporthal De Dimpel	Gruttostraat 14 Velp	5.118
	Gymzaal Jan Luijckelaan	Jan Luijckelaan 2-a Velp	330
	Sporthal De Hangmat	Ijsselsingel 9 Rheden	2.759
	Openluchtbad Rheden	Ijsselsingel 9 Rheden	193
	Gymzaal Bloemershof	Burg. Bloemerstraat 3 Dieren	592
	Sporthal Theotorne	Ericaplein 3 Dieren	4.317
	Gymzaal Huijgenslaan	Huijgenslaan 44 Dieren	512
	Kleedruimte De Pinkenberg	De Pinkenberg 5-a Rozendaal	120
Onderwijs			

	De Kroeseboom	Haverweg16/16a Rheden	2.403
	Kon. Emmaschool	Hogestraat 31 Dieren	2.155
Dorpshuizen			
	MFA Het Kasteel	Heeckerenstraat 201 Velp	2.204
	MFA Van Voorhuizenschool	Schoolstraat 12 Velp	2.057
	MFA Nieuw Bergstein	Binnenweg 40-a Ellecom	917
	MFA De Oase	Ericaplein 1 Dieren	1.373
Cultuur			
	De Bundel	Ericaplein 5 Dieren	1.432
	Openluchttheater De Pinkenberg	De Pinkenberg 6 Rozendaal	
	Muziektent Velp	Overbeeklaan 7 Velp	
	Muziektent Rheden	Havelandseweg 90 Rheden	
	Muziektent Ellecom	Binnenweg 40 c Ellecom	
	Muziektent Spankeren	Kerkplantsoen 2 Spankeren	
	Muziektent Laag-Soeren	Bosrichterlaan 1 Laag-Soeren	
Parkeren			
	Parkeergarage Dieren	Hardewijkerweg 2 Dieren	2.204
Brandweer			
	Brandweergarage Velp	Noorder Parallelweg 21 Velp	1.205
	Brandweergarage Rheden	Worth Rhedenseweg 66 Rheden	579
Cultureel erfgoed			
	Kerktoeren NH-kerk Oude Jan Velp	Kerkstraat 56 Velp	
	Kerktoeren NH-kerk Rheden	Dorpsstraat 51 Rheden	
	Kerktoeren NH-kerk Ellecom	De Friedhof 6 Ellecom	
	Kerktoeren NH-kerk Spankeren	Kerkweg 2 Spankeren	
	Poort Overbeek	Overbeeklaan ong. Velp	
	Dorpspomp Velp	Kerkstraat ong. Velp (bij kerk)	
	Gemaal De Volharding	Lathumseweerweg 2 Velp	91
	Emmapyramide Velp	Kluzenaarsweg ong. Rozendaal	
	Dorpspomp Rheden	Dorpsstraat ong. Rheden	
	Veerwachtershuisje Dieren	Aan 't Veer 1 Dieren	
	Israëliische begraafplaats	Bernard Zweerslaan 1 Dieren	
	Priesnitzmonument	Priesnitzlaan 25 Laag-Soeren	
2 Eigen huisvesting			
	Gemeentehuis De Steeg	Hoofdstraat 3 De Steeg	9.015
	Gemeentewerf Velp	Biljoen 8-10 Velp	560
	Gemeentewerf Dieren	Meidoornlaan 2 Dieren	958
	Begraafplaats Heiderust	Lentsesteeg 21 Rheden	362
	Begraafplaats Imboslaan	Imboslaan 63 Dieren	239
	Begraafplaats Harderwijkerweg	Harderwijkerweg 3 Dieren	28
3 Overig vastgoed			
	Woning sportpark Velp	De Pinkenberg 5 Rozendaal	79
	Bedrijfsruimte	Den Heuvel 32 Velp	932
	Woning Heiderust	Lentsestraat 21 Rheden	110
	Koepel De Kaap	Beekhuizenseweg 2 Rheden	
	Woning Sportpark	Ijsselsingel 89 Rheden	145
	Woning Sportpark	Adm. Helfrichlaan 97 Dieren	133
	Bedrijfsruimte	Adm. Helfrichlaan 97-a Dieren	120
	Bedrijfsruimte 2Switch	Spankerenseweg 58-a Dieren	800

	Winkel	Spoorstraat 46/48 Dieren	226
	Winkel	Stationsplein 32 Dieren	250
	Woning	Kappersweg 1 Spankeren	186
	Woonwagenstandplaats	Van Aldenburglaan 38 De Steeg	
	Woonwagenstandplaats	Van Aldenburglaan 40 De Steeg	
	Tellegenlaan 2 Dieren	Tellegenlaan 2 Dieren	345
	IJsselsingel 95 (WIK huis)	IJsselsingel 95 Rheden	
	Trafo Trolleybus	Zutphensestraatweg 7-a Velp	

Kunst in de openbare ruimte

24 kunstwerken

Evenementen- en marktaansluitingen

9 evenementenkasten

Join the pipe aansluitingen

3 tappunten

Onderhoud vastgoed

Het SBO Gebouwen wordt met ingang van dit begrotingsjaar omgezet in een voorziening. De meerjarenonderhoudsplannen per pand zijn geactualiseerd. Een groot deel van het onderhoud wordt aanbesteed zodat de continuïteit en de kwaliteit van het onderhoud gewaarborgd blijft.

Uit te voeren in 2020

- Onderhoud conform jaarplanning;
- Uitvoering en implementatie Rhedens vastgoedkader
- Afronding bouw nieuwe zwembad Velp
- Renovatie Openluchttheater De Pinkenberg
- Heroverweging Exploitatie Van Voorthuizenschool

Ontwikkelingen

Asbest verwijdering

Er was sprake van een mogelijk verbod op asbestdaken vanaf 2025. De Eerste Kamer heeft in juni 2019 het wetsvoorstel hiertoe echter verworpen. Dat het wetsvoorstel verworpen is, betekent niet dat sanering van asbestdaken niet meer aan de orde is. Verweerde asbestdaken zullen er vanwege de gezondheidsrisico's toch af moeten komende jaren. Diverse gemeentelijke gebouwen hebben asbestdaken (m.n. Gemeentehuis, Sporthal Theotorne, werkplaats Dieren). In 2018 zijn alle asbestverdachte gebouwen onderzocht, waardoor er nu goed inzicht is in de asbest binnen de gemeentelijke gebouwen. De asbestsaneringen zullen waar mogelijk binnen het SBO worden uitgevoerd.

Huisvestigingsvraagstuk van het gemeentehuis

We geven nadere invulling aan het huisvestigingsvraagstuk van de organisatie. Een belangrijk uitgangspunt is dat deze aansluit bij onze bestaande organisatiestructuur. We willen de huisvesting vormgeven en flexibel en innovatief inrichten zodat naast een efficiënte centrale huisvesting, meerdere opties voor een optimale huisvesting in de gebieden dichtbij is.

Verduurzaming gemeentelijk vastgoed

De verduurzaming van onze kantoorgebouwen krijgt in 2020 prioriteit vanwege de wettelijke verplichting om alle kantoorgebouwen op 1 januari 2023 minimaal naar Energielabel C te hebben gebracht.

Financiering

In de paragraaf financiering wordt de financieringsfunctie uiteengezet. In de financiële verordening is opgenomen dat het college zorg draagt voor de uitoefening van de financieringsfunctie. De kaders daarvoor zijn vastgelegd in het treasury-statuut, vastgesteld in 2014.

Deze paragraaf bevat o.a. de beleidsvoornemens ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille en geeft inzicht in de rentelasten, het renteresultaat en de wijze waarop rente wordt toegerekend. Daarnaast geeft het inzicht in de financieringsbehoefte van de gemeente.

In deze paragraaf zijn de volgende onderdelen opgenomen:

- Algemene ontwikkelingen
- Doelstelling van de treasuryfunctie
- Risicobeheer treasuryfunctie
- Beleid inzake financiering en financieringspositie
- Rentemethodiek

Algemene ontwikkelingen

Ontwikkeling schuldpositie

Door het negatieve resultaat van 2019, de verwachte negatieve resultaten in de voorliggende meerjarenraming en de nieuwbouw van het zwembad zal de schuld toenemen. Dit werkt nadelig door in de kengetallen voor de netto schuldquote en solvabiliteit.

Rente ontwikkeling

De rente op de geld- en kapitaalmarkt wordt voornamelijk bepaald door het beleid van de centrale banken. Omdat de economische groei afneemt, en in enkele landen is zelfs al sprake van krimp, is de verwachting dat de rente die zeer laag is, voorlopig ook laag wordt gehouden door de Europese centrale bank.

Doelstelling treasuryfunctie

Aantrekken van middelen

Bij het aantrekken van middelen wordt gestreefd naar het optimaliseren van de renteresultaten en het beperken van renterisico's. De looptijd van nieuw aan te trekken leningen worden afgestemd op de actuele rente ontwikkeling en de verwachte liquiditeitsbehoefte.

Verstreking van leningen en garantstellingen

Ingevolge de Wet FIDO kan de gemeente slechts leningen en garanties verstrekken ten behoeve van de uitoefening van de publieke taak. De gemeente Rheden hanteert bij het verstrekken van leningen uit hoofde van de publieke taak de volgende uitgangspunten:

- a) de activiteit waarvoor een lening of garantie wordt gevraagd dient bij te dragen aan de realisering van één of meerdere voor de gemeente Rheden maatschappelijk relevant geachte doelstellingen, blijkende uit beleidsplannen en/of de begroting.
- b) de kredietrisico's dienen aanvaardbaar te zijn. Het college zal hiervoor een schriftelijk advies vragen van een intern- en/of extern financieel deskundige over de kredietwaardigheid van de aanvrager;
- c) de aanvrager heeft schriftelijk verklaard dat de benodigde financiering niet kon worden verkregen bij derden in de vorm van subsidies etc.;
- d) de aanvrager heeft schriftelijk aangetoond in het bezit te zijn van alle eventueel voor de activiteit noodzakelijke (publiekrechtelijke en onherroepelijke geworden) vergunningen en eventueel benodigde privaatrechtelijke toestemmingen;
- e) de aanvrager verleent medewerking aan de door de gemeente geëiste voorwaarden, waaronder de lening c.q. garantstelling tot stand zal komen. Deze voorwaarden betreffen onder meer de beperking van de financiële risico's voor de gemeente, onder meer door het –zo

mogelijk- vestigen van een zakelijk zekerheidsrecht (b.v. hypotheekrecht), een looptijd van de lening of garantstelling van maximaal 10 jaar na ondertekening van de overeenkomst, een vooraf bepaald aflossing schema en de informatieplicht bij het niet nakomen van de betalingsplicht;

- f) het college verleent geen medewerking aan een aanvraag voor een lening of garantie van een winst beogende (commerciële) instelling', als bedoeld in artikel 2 van de Wet op de Venootschapsbelasting. In bijzondere omstandigheden, dan wel onbillijkheden van overwegende aard, kan het college van deze voorwaarde afwijken.
- g) Voor het begrotingsjaar 2019 wordt uitgegaan van een maximale hoofdsom van leningen en garanties van € 1.000.000 welke door het college mag worden aangegaan. Het is het college niet toegestaan om dit budget te overschrijden, zonder instemming van de raad.

Wij nemen, gelet op bovengenoemde voorwaarden, een beslissing of we zullen meewerken aan het verstrekken van een lening of een garantie. We stellen de aanvrager van de lening of garantstelling schriftelijk in kennis van (de argumenten van) het genomen besluit. Uw raad zal vooraf in kennis worden gesteld bij het verstrekken van leningen of garantstellingen voor een bedrag hoger dan € 250.000 per aanvraag. Wij zullen in deze gevallen in onze besluitvorming de zienswijze van de raad meenemen.

Risicobeheer treasuryfunctie

Hieronder wordt een analyse gegeven van de risicoaspecten die verbonden zijn aan de uitvoering van de treasuryfunctie binnen de gemeente Rheden. Wij gaan daarbij in op de renterisico's, kredietrisico's, en debiteurenrisico.

Renterisico's

Voor het renterisicobeheer worden de normen gehanteerd conform de Wet FIDO. Het gaat hierbij om de kasgeldlimiet, waarbij een beperking wordt opgelegd aan de omvang van de netto vlottende schuld én de renterisiconorm. De renterisiconorm bepaalt het maximum aan leningen met een rente typische looptijd van één jaar of langer die geherfinancierd moeten worden of waarvan de rente herzien moet worden. Deze normen zijn ingesteld om de invloed van rentewijzigingen op het resultaat te beperken. Hieronder wordt een berekening gegeven van de *kasgeldlimiet* en de *renterisiconorm*.

Berekening kasgeldlimiet (bedragen x € 1.000)	2020
Begrotingstotaal (bedrag)	121.470
Toegestane kasgeldlimiet (percentage)	8,5%
Kasgeldlimiet (bedrag)	10.325

De kasgeldlimiet geeft de maximale omvang van de netto vlottende schuld aan. De netto vlottende schuld is het saldo van rekening courant kredieten en tegoeden, het kasgeld en de opgenomen gelden met een oorspronkelijke rent typische looptijd van korter dan één jaar.

Indien 3 kwartalen achtereen de kasgeldlimiet wordt overschreden moet de toezichthouder (de provincie) geïnformeerd worden en een plan worden ingediend. Wanneer de netto vlottende schuld boven de kasgeldlimiet uitkomt, wordt door omzetting naar een langlopende lening ruimte gecreëerd. Door middel van een goede planning en monitoring wordt de kasgeldlimiet bewaakt.

Berekening renterisiconorm (bedragen x € 1.000)	2020	2021	2022	2023
1. Renteherzieningen	0	0		0
2. Aflossingen	0	15.000	10.000	20.000
3. Renterisico (=1+2)	0	15.000	10.000	20.000
4a. Begrotingstotaal	121.470	122.157	122.993	124.055
4b. Percentage cf. ministeriële regeling	20%	20%	20%	20%
4. Renterisiconorm (=4a x 4b)	24.294	24.431	24.599	24.811
5. Ruimte binnen de norm (=4 -3)	24.294	9.431	14.599	24.811

De renterisiconorm geeft de som aan van het bedrag aan vaste schuld waarvan de rente mag worden herzien of het bedrag dat in aanmerking komt voor herfinanciering. Hiermee wordt nagestreefd dat de vaste leningenportefeuille zodanig gespreid is dat de renterisico's gelijkmatig over de jaren zijn verdeeld. De renterisiconorm is vastgesteld op 20% van het begrotingstotaal.

Het renterisico wordt berekend door te bepalen welk deel van de portefeuille aan vaste schuld in enig jaar geherfinancierd moet worden door het aangaan van nieuwe leningen én voor welk deel van de vaste schuld op basis van de leningsvoorwaarden de rente wordt herzien. Het aldus berekende bedrag geeft dan het bedrag aan waarover renterisico's worden gelopen.

In 2019 zal de gemeente Rheden een aangetrokken lening van € 10 miljoen dienen te herfinancieren. Ook moet er voor de nieuwbouw van het zwembad extra geleend worden. Bij deze herfinanciering en het aantrekken van extra middelen zal een (spreiding van) rente typische looptijd worden gehanteerd al naar gelang de actuele renteontwikkelingen gedurende 2019. Hierbij zullen ook de andere ontwikkelingen op onze verwachte financieringsbehoefte worden betrokken.

Kredietrisico's

Kredietrisico's worden gelopen bij het uitzetten van overtollige middelen en het verstrekken van leningen en garantstellingen. Kredietrisico's worden beperkt door de eisen die de Wet financiering decentrale overheden (Wet FIDO) stelt aan tegenpartijen en producten op de geld- en kapitaalmarkten en door de specifieke eisen die de gemeente stelt aan de partij waaraan middelen worden verstrekt.

De verwachting is dat er in 2020 geen overtollige middelen worden uitgezet. Eventuele tijdelijke overtollige kasmiddelen zullen worden uitgezet conform de wettelijke kaders inzake het schatkistbankieren.

Op de reeds verstrekte leningen is het risico minimaal gezien de geldnemers en de looptijd. Het gaat hier om een achtergestelde lening aan Alliander, Starterslening VROM, SVN duurzaamheidsleningen en SVN blijvers leningen. Begin 2020 bedraagt het saldo ca. € 2.7 miljoen.

Daarnaast neemt de gemeente Rheden deel in het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). Middels een achtervangovereenkomst staat de gemeente garant voor ca. € 134 miljoen aan leningen die zijn verstrekt aan woningcorporaties. Gezien de vermogenspositie van het WSW, de goede controle en toetsing door dit fonds en de spreiding van de risico's over de deelnemende gemeenten is dit als een laag risico te kwalificeren.

Debiteurenrisico's

De debiteuren worden in de balans gewaardeerd tegen nominale waarde, onder aftrek van een voorziening voor dubieuze debiteuren. Periodiek worden de posten beoordeeld op inbaarheid. Eventuele oninbare vorderingen worden afgeboekt ten laste van de voorziening. De hoogte van deze voorziening wordt jaarlijks bij de jaarrekening opnieuw vastgesteld.

Beleid inzake financiering en financieringspositie

De financieringskosten worden in de begroting 2020 en de meerjarenraming 2021-2023 opgenomen op basis van een geactualiseerde middellange financieringsprognose. Hierbij wordt de financieringspositie van de gemeente berekend en over het overschot c.q. tekort rente gecalculeerd. In de begroting 2020 ev. wordt voor het financieringstekort voor zover deze de kasgeldlimiet overschrijdt een rentekostenvoet gehanteerd van 1,0%. Voor kortlopende financiering (onder de kasgeldlimiet) wordt een rentepercentage gehanteerd van 0,5%. Het financiële effect zal verwerkt worden in de meerjarenraming 2021-2023.

De structurele rentekosten zijn daarmee volledig in de begroting en meerjarenraming verwerkt. In het volgende overzicht wordt de verwachte financieringsbehoefte weergegeven.

Berekening financieringstekort (x € 1.000)	31-12-2019	31-12-2020
Materiële vaste activa	116.167	123.114
Immateriële vaste activa	404	373
Financiële vaste activa	4.022	4.022
Erfpachtgronden	690	690
Totaal vaste activa	121.283	128.199
Algemene reserve	14.648	8.123
Bestemmingsreserve	11.956	11.776
Voorzieningen	3.051	2.694
Vreemd vermogen lang	82.500	90.500
Financieringstekort	9.127	15.106

Het verwachte financieringstekort is groter dan de kasgeldlimiet. Conform het beleid bedragen de begrote rentelasten 0.5% van het gemiddelde geraamde tekort. Onderstaand is een overzicht opgenomen van de financieringsportefeuille voor langlopende leningen.

Financieringsportefeuille voor langlopende leningen							(bedragen x € 1.000)	
Jaar	Loop-tijd	Rente	Jaar laatste aflossing	Stand 1-1-2020	Aflossing	Herfinanciering/ extra lening	Stand 31-12-2020	
2013	10	2,62%	2023	10.000			10.000	
2016	5	0,29%	2021	15.000			15.000	
2017	5	0,19%	2022	10.000			10.000	
2018	10	1,26%	2028	15.000			15.000	
2018	5	0,35%	2023	5.000			5.000	
2018	5	0,43%	2023	5.000			5.000	
2019	5	0,265	2024	12.500			12.500	
2019	5	0,50%	2024	10.000			10.000	
2020	5	1.00%	2029			8.000	8.000	
				82.500	0	8.000	90.500	

Rentemethodiek

Met ingang van het begrotingsjaar 2017 worden de rentelasten toegerekend aan de taakvelden. Bij de toerekening van de rentelasten is de rente-omslag-methode voorgeschreven. Het totaal van de rentelasten wordt omgeslagen over het geheel van de investeringen. Als rentelasten worden beschouwd:

- Voor de externe financiering: het totaal van de rentelasten op de langlopende geldleningen en de kortlopende financiering minus de renteopbrengsten van overtollige middelen.

- Voor de interne financiering: de bespaarde rente over de reserves en voorzieningen.

Door toepassing van de rente-omslag-methode worden de rentelasten op basis van de stand van de investeringen toegerekend aan de taakvelden in de programmabegroting. De gedachte achter het toerekenen van bespaarde rente over de reserves en voorzieningen is dat het voor de kostprijsberekening niet uitmaakt of hiervoor externe financiering is aangetrokken of dat dit uit eigen middelen gefinancierd is.

Voor 2020 bedraagt het voorgerecalculeerde omslagpercentage 0,86%.

Berekening omslag rente (Bedragen x € 1.000)	
Externe rentelasten	784
Externe rentebaten	0
Totaal door te rekenen externe rente	784
minus:	
Rente doorbrekend aan de grondexploitatie	4
Saldo door te rekenen rente	780
plus:	
Rente over eigen vermogen per 1-1	193
Rente over voorzieningen	25
Saldo aan taakvelden toe te rekenen rente *)	998
Rente omslag (= toe te rekenen rente/waarde vaste activa per 1-1	0,86%

*) Inclusief taakveld Overhead

Bedrijfsvoering

In de paragraaf Bedrijfsvoering wordt ingegaan op Personeel & Organisatie, Communicatie, Informatiemanagement & automatisering en Planning & Control.

Personeel & Organisatie

Organisatieontwikkeling

Ontwikkelingen vragen om een wendbare professionele organisatie. We kiezen voor een netwerkorganisatie, die tijdig en adequaat inspeelt op veranderingen om ons heen. We werken vanuit programma's en projecten, in flexibele teams die berekend zijn op hun opdracht. We geven aandacht aan continue procesverbetering om de klant beter te bedienen. Slagvaardig, op maat en tegen zo min mogelijk kosten. Dit alles om de dienstverlening naar de klant te optimaliseren.

Duurzaam personeelsbeleid

Ons duurzaam personeelsbeleid onder de noemer van **STERK** Rheden, dat staat voor Samen, Trots, Eigenaarschap, Resultaat en Klant richt zich op duurzame en optimale inzetbaarheid voor jong én oud, ongeacht de leeftijd, generatie of levensfase. Het zorgen dat medewerkers op een gezonde wijze en goed inzetbaar mee kunnen bewegen met alle veranderingen, maar vooral met passie en plezier werken. Het duurzaam personeelsbeleid is uitgewerkt aan de hand van de volgende thema's:

Duurzame medewerkers kenmerken zich door samen te werken aan hun opdracht met een hoge professionaliteit, eigenaarschap en verantwoordelijkheid. Medewerkers zijn nieuwsgierig, moedig en zoeken naar samenwerking met andere teams, ruimte om te pionieren en creatieve oplossingen.

Strategische personeelsplanning

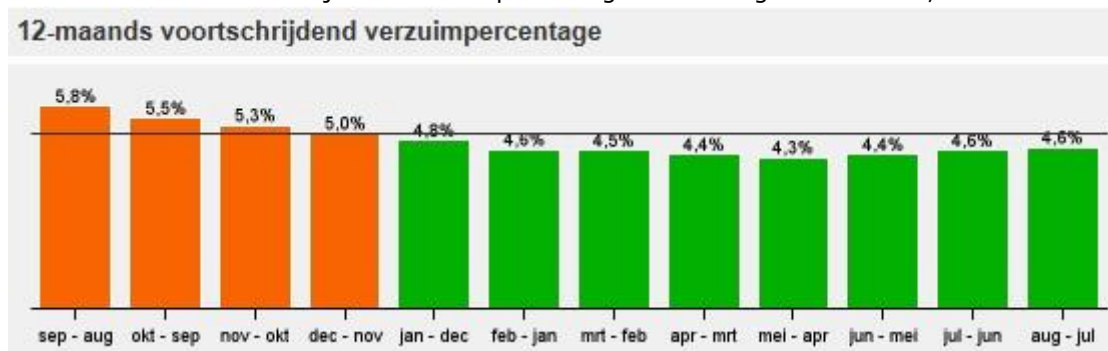
Hiermee besteden we meer aandacht aan de inzet van kwaliteiten van medewerkers. Verder spelen we tijdig in op veranderingen in functies en krapte op de arbeidsmarkt en voorkomen disfunctioneren of boventaligheid. Hierdoor biedt het ons meer grip op de inhuur van externen en een flexibele schil.

Hierbij houden we rekening met veranderingen op de arbeidsmarkt, die ons steeds meer uitdagen goed na te denken over onze werkgeversrol.

Gezondheid en vitaliteit

We willen het bewustzijn en inzicht in de eigen gezondheid, vitaliteit en leefstijl bij medewerkers verhogen en gezonde levensstijl ondersteunen door activiteiten aan te bieden.

Daarnaast kiezen we voor een pro actieve en preventieve verzuimaanpak. Door deze aanpak is in 2018 het verzuim gedaald van 7,3% (excl. zwangerschap) in 2017 naar 4,8% (excl. zwangerschap) in 2018. We werken er hard aan om het verzuim in 2019 weer lager te laten zijn. Het 12-maands voortschrijdend verzuimpercentage was in augustus 2019 4,6%.

Mobiliteit en flexibiliteit van medewerkers

We willen voor alle generaties een aantrekkelijke werkgever zijn. De komende jaren richten we ons op meer instroom en behoud van jonge medewerkers. Verder willen we loopbaancoaching meer preventief inzetten om waar nodig vroegtijdig te faciliteren naar een andere baan om zo disfunctioneren of uitval door ziekteverzuim te voorkomen.

Opleiden en ontwikkelen

We willen een klimaat creëren waarin we ontwikkelen en leren stimuleren, zowel op de werkvloer als door middel van het aanbieden van trainingen

Formatie

De afgelopen jaren hebben we de formatie-overzichten steeds meer op hoofdlijnen begroot en gerapporteerd. Vanaf mei 2018 werken medewerkers in vaste (basis)teams, in flexibele teams aan projectopdrachten en integrale vraagstukken. In onderstaand overzicht geven we de formatie aan. Voor de begroting 2020 is de structurele formatie afgerond 330 fte.

Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
326 fte	331 fte	330 fte

De taakstelling van 5% is de loop van 2019 verwerkt in de budgetten. Deze taakstelling is in formatie omgezet in de begroting 2020. De formatie is in 2020 met 1 fte gedaald ten opzichte van 2019. De toelichting op de formatie afname is:

- Door de bezuinigingsmaatregelen is de formatie gedaald met 10,44 fte. In een aantal gevallen is ervoor gekozen om de 5% efficiency taakstelling ten laste van materiële budgetten te brengen. Hierdoor zijn de budgetten gedaald maar is de formatie gelijk gebleven.
- Door de overheveling van andere budgetten, waaronder inhuur, naar het formatiebudget is de formatie gestegen met 3,26 fte. Deze budget overhevelingen zijn budgettair neutraal.
- De formatie is toegenomen met 6,17 fte:
 - 1,76 fte voor de taakvelden Jeugd en WMO begeleiding (Kadernota)
 - 0,79 fte Bibobcoördinator (Raadsbesluit)
 - 3,62 fte voor de gebiedsteams Toegang (begroting 2020).

Communicatie

De organisatie ontwikkelt zich verder in het omgevingsbewust werken, zodat belangen van de samenleving, bestuur en medewerkers van meet af aan meegenomen worden. Keuzes moeten bij voorkeur rekenen op draagvlak vanuit de samenleving.

We versterken de relatie met de samenleving met als doel om vanuit partnerschap tot betere samenwerking te komen. We maken daarbij gebruik van de kracht in de samenleving.

Informatiemanagement & automatisering

De veranderende samenleving maar ook veranderde wetgeving (Omgevingswet, Baseline Informatiebeveiliging Overheid en AVG), stellen eisen aan onze informatievoorziening. We zien onze rol steeds meer verschuiven naar partner. Dit betekent dat samenwerking met ketenpartners steeds belangrijker wordt. Dit alles maakt een forse doorontwikkeling van de informatievoorziening noodzakelijk.

Speerpunten voor 2020 zijn:

- Verbetering melding openbare ruimte. Voor inwoners wordt het makkelijker om een melding openbare ruimte te doen. Ook is zichtbaar of er eerder meldingen zijn gedaan en wat de status is van de gedane meldingen. Voor de behandelaar wordt het ook makkelijker, zo kunnen zij ter plekke informatie toevoegen en afhandelen.

- Informatie- en gebiedsgericht werken. We gaan dashboards/pagina's inrichten waarin afhankelijk van de behoefte, verantwoordings-, stuur- en geografische informatie wordt getoond. Deze informatie gebruiken we om slimmer te kunnen werken.
- Automatiseren van repeterende handelingen. Binnen uitvoerende processen komen vaak zich herhalende taken voor. Deze zijn vervelend voor de medewerker en kosten tijd die niet aan het helpen van een inwoner kan worden besteed. We gaan verder het uitvoeren van een oplossing die terugkerende handelingen kan automatiseren.
- Veilig en makkelijk digitaal samen kunnen werken. Dit gaan we doen door de regionale (met Renkum, Arnhem en De Connectie) implementatie van Microsoft Office 365.
- Aansluiten op de Omgevingswet. Het huidige systeem voor vergunningverlening en bestemmingsplannen gaan we upgraden om aan te kunnen sluiten op de Omgevingswet.
- Een interactief en goed toegankelijk intranet. We ondersteunen met intranet samenwerken en het makkelijk kunnen vinden van relevante informatie.
- Verbeteren klanttevredenheidsonderzoek. We gaan het makkelijker maken voor inwoners om mee te kunnen doen aan een klanttevredenheidsonderzoek en we zorgen er voor dat de resultaten van het onderzoek beter te gebruiken zijn bij verbetering van onze dienstverlening.

De informatiebeveiliging en privacy zullen met de toenemende digitalisering van werkprocessen en dienstverlening steeds belangrijker worden.

Speerpunten voor 2020 zijn:

- Uitvoeren van technische verbetermaatregelen informatiebeveiliging op basis van de landelijke standaard (Baseline Informatiebeveiliging Overheid). Deze maatregelen worden in samenwerking met regionale partners en De Connectie uitgevoerd.
- Nemen van noodzakelijke technische maatregelen. We nemen de noodzakelijke maatregelen om te voldoen aan ons beleid.
- Verhogen bewustwording op het gebied van informatieveiligheid en privacy. Wij continueren de bewustwordingscampagne informatieveiligheid en het werken met privacyaanspreekpunten binnen teams.

Planning & Control

Na aanleiding van de motie *alle 4 begrotingsdocumenten op een rij* is in 2019 de P&C cyclus op onderdelen aangepast.

Met deze aanpassingen wordt uw raad op meerdere momenten per jaar geïnformeerd over de actuele financiële situatie. De gewijzigde P&C cyclus is geborgd in de Financiële verordening. Korthedshalve ziet deze er als volgt uit;

Document	Inhoud	Rol raad	Wanneer
Winterrapportage	Voorlopig rekenings resultaat vorig boekjaar	Ter informatie	maart
Lenterapportage	Financiële voortgangsrapportage lopend boekjaar	Ter informatie	mei
Jaarstukken	Verantwoording vorig boekjaar	Ter besluitvorming	juni
Zomerrapportage	Voortgang begroting lopend boekjaar	Ter besluitvorming	juni
Kadernota	Uitgangspunten begroting komend boekjaar	Ter besluitvorming	juni
Herfstrapportage	Voortgang lopend boekjaar	Ter informatie	oktober
Programmabegroting	Begroting komend boekjaar	Ter besluitvorming	november

Een gezonde financiële huishouding

Een gezonde financiële huishouding bestaat uit de volgende onderdelen:

- Wij streven naar een evenwichtige financiële situatie. De financiële kengetallen, geven daarbij inzicht in de financiële ontwikkelingen van onze gemeente.
- Belastingen en heffingen: we streven ernaar om alle diensten kostendekkend uit te voeren. De opbrengst van de onroerendezaakbelasting wordt jaarlijks met maximaal het verwachte inflatiepercentage verhoogd. De totale stijging van het rioolrecht, afvalstoffenheffing en de onroerendezaakbelasting zal jaarlijks nooit hoger zijn dan het inflatiepercentage. Voor doelbelastingen worden concrete doelen aangegeven waar het geld aan is besteed.
- We onderzoeken mogelijke vormen van duurzaamheidsleningen en het differentiëren van tarieven van leges voor initiatieven die bijdragen aan onze ambities op het gebied van duurzaamheid.
- Bij grote maatschappelijke opgaven hanteren wij de volgende financiële uitgangspunten:
 - a. voorzieningen die subsidiabel zijn worden niet met eigen middelen gedekt, bij cofinanciering is medefinanciering mogelijk;
 - b. maatregelen die nog gedekt gaan worden door financieringsmaatregelen vanuit andere overheden worden in principe vanuit die middelen gedekt;
 - c. bij maatregelen die van grote invloed zijn op de leefomgeving van inwoners, ondernemers en agrariërs worden deze meegenomen in de besluitvorming en is het streven dat zij profiteren van de maatregel met de aan te leggen voorziening;
 - d. vanuit de opgedane ervaring met het sociaal innovatiefonds streven we naar vorming van een buurtbudget en/of inwonerfonds. De uitgangspunten en voorwaarden zullen hiervoor worden ontwikkeld;
 - e. gestreefd wordt om de beschikbare middelen zo flexibel en transparant mogelijk in te zetten over de verschillende programma's ter ondersteuning van de doelen van de Global Goals. Hiervoor zal het college een nieuw financieel kader opstellen en voorleggen aan de raad.

Gegeven de huidige financiële situatie is het denkbaar dat de uitgangspunten op onderdelen moeten worden herzien, dat is dan onderdeel van de voorgestelde bezuinigingen.

Accountant

De aanbesteding van de accountant in het voorjaar van 2019 heeft ertoe geleid dat onze huidig accountant ook in de komende jaren de controle van de jaarrekening uitvoert.

Wat willen wij bereiken en wat gaan we er voor doen?

De opgave

Efficiënte organisatie, aansturing en inzet van bedrijfsmiddelen

Onze doelen

Bijdrage leveren aan de realisatie van organisatiedoelen.

Wat gaan wij doen?

Gemeente Rheden een netwerkorganisatie

De organisatie ontwikkelt zich verder door naar een netwerkorganisatie. Op deze manier is zij in staat de maatschappelijke vraagstukken die op haar afkomen efficiënt en adequaat te beantwoorden. Van de gemeente wordt meer samenwerking met inwoners en regie verwacht, dat samenhangend is en gericht is op halen van doelstellingen. De netwerkorganisatie biedt meer flexibiliteit en aanpassingsvermogen om mee te bewegen met de Rhedense samenleving en haar omgeving. Binnen de netwerkorganisatie worden twee primaire processen onderscheiden:

- politiek bestuurlijke proces: invulling geven aan het coalitieakkoord
- inwonersproces: gebiedsgericht werken wij intensiever samen met en voor de inwoner. Door meer in de gebieden te werken en te werken vanuit de bedoeling, kan beter maatwerk plaatsvinden.

Global Goals als raamwerk

Als raamwerk om invulling te geven aan de netwerkorganisatie kiezen we voor de Global Goals van de Verenigde Naties. Vanuit de gedachte "Think Global, Act Local" geven deze doelen een handvat om beleid lokaal in te vullen.

Regionale samenwerking

Het ingezette beleid met betrekking tot regionale samenwerking zetten wij voort. De huidige uitgangspunten: de 4k's (kwaliteit, kwetsbaarheid, kansen en kosten) onderschrijven wij. Als een samenwerking aansluit op het bereiken van onze doelen, dan onderzoeken wij die op haalbaarheid. De uitgangspunten tot samenwerking zoals vastgesteld in de Nota Samenwerkingsverbanden blijven onverminderd van kracht. De periodieke evaluatie van de bestaande samenwerkingsverbanden vindt in de huidige coalitieperiode plaats.

Verbonden Partijen

Het doel van deze paragraaf is de Raad inzicht te verschaffen in beleidsmatige en financiële betrokkenheid en risico's van de gemeente Rheden in private en publiekrechtelijke organisaties. In de Financiële verordening gemeente Rheden 2016 (artikel 21) is vastgelegd dat in de programmabegroting van elk van de verbonden partijen wordt weergegeven: het openbaar belang, het eigen vermogen, de solvabiliteit, het financieel resultaat en het financieel belang alsmede de aanwezige financiële risico's en de zeggenschap van de gemeente. Verder dient in elk geval te worden ingegaan op nieuwe verbonden partijen, het beëindigen van bestaande verbonden partijen, het wijzigen van bestaande verbonden partijen en eventuele problemen bij bestaande verbonden partijen.

Het Besluit Begroting en Verantwoording (artikel 15) definieert een verbonden partij als een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk én een financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan dat de gemeente zeggenschap heeft, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur, hetzij uit hoofde van stemrecht. Het financiële belang is het bedrag dat ter beschikking is gesteld en dat niet verhaalbaar is, dan wel het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat, indien de verbonden partij failliet gaat of haar verplichtingen niet nakomt.

Gerelateerd aan de definitie van verbonden partijen in het BBV kent de gemeente Rheden de volgende verbonden partijen in 2020:

Rechtsvorm	Verbonden partij	Verbonden programma
Gemeenschappelijke regelingen	Werkvoorziening Midden-Gelderland	1. Economische Ontwikkeling
	Modulair Gemeentelijke Regeling Sociaal Domein regio Centraal Gelderland (MGR)	1. Economische Ontwikkeling 2. Welzijn
	Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen	2. Welzijn
	Omgevingsdienst Regio Arnhem	3. Gebiedsontwikkeling 4. Duurzaamheid
	GO Arnhem Nijmegen City Region	3. Gebiedsontwikkeling
	Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland Midden	2. Welzijn 5. Bestuur en Veiligheid
	Gelders Archief	7. Overhead
	De Connectie	7. Overhead
	Stichting Veilig Thuis	5. Bestuur en Veiligheid
Overige verbonden partijen	Euregio Rijn-Waal	3. Gebiedsontwikkeling
Vennootschappen en coöperaties	N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	8. Algemene dekkingsmiddelen
	Alliander N.V.	8. Algemene dekkingsmiddelen
	We Helpen Coöperatie UA	2. Welzijn

Werkvoorziening Midden-Gelderland (Presikhaaf Bedrijven), Arnhem

Het openbaar belang dat door de verbonden partij wordt behartigd

Werkvoorziening Midden-Gelderland (WMG) is een Gemeenschappelijke Regeling voor 11 gemeenten, waaronder Rheden, die uitvoering geeft aan de Wet sociale werkvoorziening. De missie betreft het ondersteunen van mensen met een SW-indicatie om door middel van een sluitende aanpak, een zo regulier mogelijke arbeidsplaats te verwerven.

Zeggenschap

De portefeuillehouder is lid van het algemeen bestuur. Het aantal stemmen wordt bepaald naar aantal inwoners van de gemeente. In het dagelijks bestuur zit één lid namens Rheden en Rozendaal.

Programmadoelstelling

De werkvoorziening Midden-Gelderland draagt bij aan de programmadoelstellingen van het programma Economische Ontwikkeling, onderdeel werk en re-integratie.

De beleidsvoornemens

Op 11 september 2018 heeft de gemeenteraad besloten om de samenwerkingsmodules Werkgeverschap Sociale werkvoorziening per 1 januari 2019 onder te brengen in een nieuwe Module onder de Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein regio Centraal Gelderland (MGR). Op 27 november 2018 heeft het college ingestemd met de wijziging van de gemeenschappelijke regeling MGR en besloten deel te nemen aan de samenwerkingsmodule Werkgeverschap SW door het aangaan van de dienstverleningsovereenkomst Werkgeverschap SW. De Gemeenschappelijke Regeling Presikhaaf Bedrijven zal worden geliquideerd.

Financiële informatie

Financieel overzicht					(x € 1.000)	
Jaar	Eigen Vermogen	Vreemd Vermogen	Resultaat	Bijdrage van gemeente	Bijdrage aan gemeente	
2017 JR	788	19.091	-10.535	8.847	0	
2018 JR	683	8.381	-105	7.108	0	
2019 BEGR	608	322	-75	6.857	0	
2020 BEGR	NB	NB	0	6.941	0	

Risico's

Met mogelijke frictiekosten bij de liquidatie van Presikhaaf Bedrijven is rekening gehouden in de paragraaf Weerstandvermogen en Risicobeheersing.

Modulair Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein regio Centraal Gelderland

Het openbaar belang dat door de verbonden partij wordt behartigd

In 2017 is een flexibele regionale samenwerkingsconstructie voor het sociaal domein opgezet in de vorm van een Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein regio Centraal Gelderland (MGR SDCG), die voldoende is toegerust de taken waarin gemeenten willen samenwerken effectief, efficiënt en in samenhang uit te voeren.

De MGR SDCG bestaat vanaf 2019 uit vier samenwerkingsmodules met daarboven een kleine beheerorganisatie. In 2017 is de MGR SDCG gestart met de module Inkoop. De MGR SDCG is vervolgens in 2018 uitgebreid met de samenwerkingsmodules Onderwijszaken en Werkgeversservicepunt. In 2019 is de module Werkgeverschap SW toegevoegd.

De samenwerkingsmodule Inkoop is gericht op inkoop van maatwerkvoorzieningen voor de Jeugdwet en de Wet maatschappelijke ondersteuning. Naast inkoop vindt contractbeheer en contractmanagement plaats.

Binnen de samenwerkingsmodule Onderwijszaken worden de belangen behartigd van de aan de samenwerkingsmodule deelnemende gemeenten op het gebied van de uitvoering van de leerplichtwet en de wettelijke taken van de RMC-functie (Regionaal Meld- en Coördinatiepunt).

De samenwerkingsmodule Werkgeversservicepunt bevat de volgende taken:

1. Het plaatsen bij werkgevers van werkzoekenden die behoren tot de volgende doelgroepen:
 - Kwetsbare werkzoekenden (Participatiewet, Wet banenafpraak)
 - WW-intensieve dienstverlening (50+ers, jongeren (actieplan jeugdwerkloosheid) en de WW'ers die vallen onder de wet Passend Werkaanbod (PAWA)).
2. Opbouwen en onderhouden van kennis over onder a genoemde werkzoekenden en de eisen die door werkgevers aan deze werkzoekenden worden gesteld.
3. Onderzoeken van de vraag van de werkgever en –waar mogelijk- ombuigen van die vraag ten behoeve van de doelgroepen.

Er is een apart contract aangegaan onder de DVO WSP voor de functiecreatie. dit is erop gericht om werkgevers te ondersteunen bij hun personeelsvoorziening met kandidaten afkomstig uit het landelijk doelgroepenregister.

In 2018 heeft Werkvoorziening Midden Gelderland haar activiteiten overgedragen aan Scalabor B.V. Deze sociale onderneming biedt werk en ontwikkeling voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Scalabor B.V. is de uitvoerend werkgever en de MGR SDCG is verantwoordelijk voor het formele werkgeverschap. De arbeidsovereenkomsten van medewerkers met een indicatie voor de Wet sociale werkvoorziening zijn daarom per 1 januari 2019 ondergebracht bij de nieuwe module Werkgeverschap SW.

Zeggenschap

De hoofdstructuur van de MGR bestaat uit een algemeen bestuur (AB) en een dagelijks bestuur (DB). Alle deelnemende gemeenten vaardigen 1 vertegenwoordiger namens het college af in het AB dat daarmee uit 12 leden bestaat.

Bij de bepaling van de zeggenschap wordt vooralsnog uitgegaan van een stemverhouding waarin inwonertallen, op basis van een vastgestelde staffel, een rol spelen. Uitgaande van in totaal 22 stemmen heeft de gemeente Rheden hier 2 stemmen.

Programmadoelstelling

De deelname aan de MGR levert een bijdrage aan de programmadoelstellingen van programma 1 Economische Ontwikkeling en programma 2 Welzijn.

De beleidsvoornemens

Met deze samenwerking beogen we een flexibele regionale samenwerkingsconstructie voor het sociaal domein, die voldoende is toegerust de taken waarin gemeenten willen samenwerken effectief, efficiënt en in samenhang uit te voeren.

De MGR is een organisatie in ontwikkeling waardoor er in de aanloopfase relatief veel tijd en aandacht is gegaan naar het inrichten van de organisatie en processen. De focus lag op het faciliteren van het bestuurlijk proces, de tijdige informatieverstrekking naar de raden, het toevoegen van nieuwe modules en de onderlinge samenhang tussen modules te versterken. Dit is voor een groot deel gelukt en gerealiseerd binnen de financiële kaders. Medio 2020 zal vanuit de Module Inkoop een nieuw aanbestedingstraject gerealiseerd worden met nieuwe aanbestedingsregels die nadrukkelijk bij moeten dragen lokale beleidsvoornemens.

Financiële informatie

Financieel overzicht					(x € 1.000)	
Jaar	Eigen Vermogen	Vreemd Vermogen	Resultaat	Bijdrage van gemeente	Bijdrage aan gemeente	
2017 JR	0	1.586	0	112	0	
2018 JR	0	2.449	0	437	0	
2019 BEGR	0	2.700	0	443	0	
2020 BEGR	0	4.700	0	445	0	

Risico's

De MGR als openbaar lichaam is een samenwerkingsvorm met rechtspersoonlijkheid. Gemeenten dragen (uitvoerende) verantwoordelijkheden over aan de MGR en hebben daarmee minder lokale autonomie. Het betreft hier uitvoeringstaken, waarbij de beleidsverantwoordelijkheid blijft liggen bij de gemeente (raad en college).

Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen

Het openbaar belang dat door de verbonden partij wordt behartigd

De Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen, formeel de Bedrijfsvoering Organisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen (BVO DRAN), is een Gemeenschappelijke Regeling van 18 gemeenten in de regio voor de uitvoering van het gemeentelijk doelgroepenvervoer. Doelgroepenvervoer is vervoer waar inwoners op grond van Wmo, Jeugdwet of Onderwijswetgeving aanspraak maken.

Doel van de Gemeenschappelijke Regeling is ontwikkeling en instandhouding van een hoogwaardig systeem van doelgroepenvervoer. Het vervoer wordt aangeboden onder de naam Avan.

Met de provincie Gelderland heeft de BVODRAN een samenwerkingsovereenkomst gesloten. In deze overeenkomst komen de provincie Gelderland en de BVODRAN overeen dat de vervoersorganisatie het aanvullend openbaar vervoer voor de provincie Gelderland uitvoert.

Zeggenschap

Namens de gemeente Rheden is één wethouder lid van het Bestuur. Alle gemeenten hebben één stem. Bij stemming wordt besloten op basis van gewone meerderheid. Er is voorzien in een gewogen op basis van inwonertal. Een gemeente kan hiervoor een schriftelijk verzoek indienen voorafgaand aan de betreffende bestuursvergadering.

Programmadoelstelling

Via onze deelname in de vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen leveren wij een bijdrage aan de programmadoelstelling "Wij bevorderen de zelfredzaamheid van inwoners in hun dagelijkse leven".

Ontwikkeling in 2020

De huidige contracten met particuliere vervoerders en regiepartij eindigen op 1 augustus 2021. Het bestuur van de DRAN heeft besloten geen gebruik te maken van de mogelijkheid om de lopende contracten te verlengen en gaat opnieuw aanbesteden.

Regionaal is, onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van de BVO, een strategische verkenning uitgevoerd naar de uitgangspunten en resultaten van de huidige samenwerking in vervoer.

Financiële informatie

Financieel overzicht					(x € 1.000)	
Jaar	Eigen Vermogen	Vreemd Vermogen	Resultaat	Bijdrage van gemeente	Bijdrage aan gemeente	
2017 JR	0	5.349	0	881	0	
2018 JR	0	8.796	0	1.519	0	
2019 BEGR	NB	NB	0	1.592	0	
2020 BEGR	NB	NB	0	1.652	0	

Risico's

De meerjarenbegroting is aan fluctuaties onderhevig als gevolg van de prognoses van de vervoersomvang, de subsidie vanuit de Provincie en de effecten van de nieuwe aanbesteding.. Dit kan de hoogte van de gemeentelijk bijdrage sterk beïnvloeden.

Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA), Arnhem

Het openbaar belang dat door de verbonden partij wordt behartigd

De Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA) is per 14 november 2012 in werking getreden. Per 1 april 2013 is vervolgens de Omgevingsdienst van start gegaan. Gemeente Rheden heeft de uitvoering van de vergunningverlening, toezicht en handhaving (vth-taken) op het gebied van milieu ondergebracht in ODRA. Doel van de samenwerking in deze regeling is kwaliteitsverbetering, het verhogen van de robuustheid en het efficiënter kunnen uitvoeren van deze grotendeels wettelijk voorgeschreven taken.

Zeggenschap gemeente

De portefeuillehouder is lid van het Algemeen Bestuur dat bestaat uit 11 personen. Van de 102 stemmen heeft Rheden 8 stemmen. Het Dagelijks Bestuur bestaat uit 5 leden. Eén lid vertegenwoordigt de gemeenten Doesburg, Renkum, Rheden en Rozendaal.

Programmadoelstelling

ODRA levert een bijdrage aan de programmadoelstellingen van programma 3 Gebiedsontwikkeling en programma 4, Duurzaamheid.

De beleidsvoornemens

Uitvoering geven aan de VTH-taken op het gebied van milieu door middel van een dienstverleningsovereenkomst en een jaarlijks uitvoeringsprogramma.

De begroting van ODRA was tot en met 2017 volledig gebaseerd op inputfinanciering. 2018 en 2019 zijn overgangsjaren naar outputfinanciering en wordt er afgerekend op de voor de gemeente gemaakte uren. Vanaf 2020 is de begroting van ODRA gebaseerd op beheerste outputfinanciering.

Financiële informatie

Financieel overzicht					(x € 1.000)	
Jaar	Eigen Vermogen	Vreemd Vermogen	Resultaat	Bijdrage van gemeente	Bijdrage aan gemeente	
2017 JR	801	3.122	-83	493	0	
2018 JR	783	4.883	12	471	0	
2019 BEGR	711	891	68	493	0	
2020 BEGR	407	1059	-236	518	0	

Risico's

Er is het risico dat:

1. ODRA over het geheel de begroting overschrijdt en meer werk (moet) leveren dan dat geraamd is in het werkprogramma voor Rheden.

Ad 1.

De ODRA-begroting voor 2020 is volledig gebaseerd op de werkprogramma's van de partners. Wanneer ODRA alle werkprogramma's volledig uitvoert, zijn daarmee alle kosten gedekt. Wanneer ODRA de werkprogramma's echter niet volledig uitvoert of kan uitvoeren, worden de kosten van ODRA ook niet volledig gedekt uit de partnerbijdragen. De partners zullen dit tekort naar rato van inbreng in ODRA moeten bijbetalen. Het risico hierop wordt klein ingeschat aangezien ODRA in 2018 heeft laten zien dat zij de bedrijfsvoering grotendeels op orde heeft en strak stuurt op volledige uitvoering van de werkprogramma's. Daarbij heeft ODRA een algemene reserve van €206.000,- (geraamd eind 2020).

De transitie naar input- naar outputfinanciering is complex. ODRA heeft dit proces zorgvuldig doorlopen en intensief hierin afgestemd met de partners. ODRA heeft de gevolgen voor de begroting en de werkprogramma's goed doorgerekend en de risico's in kaart gebracht. Desondanks zijn gezien de complexiteit van het proces onvoorziene effecten zeker niet onmogelijk.

ODRA heeft in het kader van de transitie naar outputfinanciering haar PDC omgezet van activiteitgericht naar productgebaseerd en tegelijkertijd sterk vereenvoudigd. Voor de nieuw benoemde producten zijn vanzelfsprekend nog geen ervaringscijfers. Bij het bepalen van de kengetallen heeft ODRA scherp geraamd zonder extra marges, waarbij ODRA bovendien anticipeert op een nieuw nog aan te schaffen VTH-systeem en meer LEAN-werkprocessen. Een wenselijke ontwikkeling gezien de besparingsmogelijkheden die het geeft op langere termijn, maar op kortere termijn wel een risico dat de werkelijke kostprijs van enkele producten hoger zal zijn dan nu geraamd.

ODRA is een jonge organisatie en nog volop in ontwikkeling. ODRA heeft diverse veranderingen in gang gezet om nog beter haar bedrijfsvoering in control te krijgen, een prettige werkomgeving voor haar medewerkers te bieden, maar ook om zich voor te bereiden op de Omgevingswet. Zeker in 2020 zal een groot (capaciteit)beslag komen op alle ODRA-medewerkers in de implementatie van de Omgevingswet, die mogelijk meer capaciteit zal gaan vragen dan nu (conservatief) is begroot. Risico is dat de volledige uitvoering van de werkprogramma's daarmee onder druk komt te staan.

Er is in de begroting rekening gehouden met een prijsstijging van 2,24% cf de CPB-index. Het risico is dat werkelijke prijsstijgingen hoger uitvallen. Met name vanuit het onderhandelingstraject over cao gemeenten kunnen hogere looneisen uitkomen dan begroot. Aangezien de salariskosten voor het grootste deel de kostprijs van de producten bepalen, zullen hogere salarissen leiden tot hogere kostprijzen dan nu in de begroting geraamd.

Ad 2.

Wanneer ODRA meer werk aan ons levert of moet leveren (het werk is deels vraaggestuurd) dan geraamd, zal ODRA dit bij ons in rekening brengen conform de systematiek van outputfinanciering. Het ODRA-werkprogramma voor 2020 is scherp geraamd, waardoor nagenoeg geen marges meer aanwezig zijn en we meerwerk niet kunnen opvangen binnen het werkprogramma. Onvoorzien meerwerk zal dus leiden tot een hogere rekening van ODRA. Het risico op niet-vraaggestuurd meerwerk is gering, aangezien ODRA ons regelmatig informeert over de stand van zaken, waardoor we voldoende kunnen sturen op het afgesproken werk.

Gemeenschappelijk Orgaan(GO) Arnhem Nijmegen City Region

Het openbaar belang dat door de verbonden partij wordt behartigd

Het Gemeenschappelijk Orgaan, (GO) is een regionaal afstemmingsoverleg en richt zich op verbetering van het vestigingsklimaat voor inwoners en bedrijven. Binnen het GO vindt afstemming plaats op de schaalgrootte van de voormalige Stadsregio Arnhem Nijmegen.

Artikel 4 van de regeling benoemt vier taken:

1. Het voeren van afstemming van beleid op de domeinen wonen, mobiliteit, economie en milieu en duurzaamheid;
2. Het op strategisch niveau aansturen van Bureau Brussel;
3. Het voeren van overleg op andere domeinen, (optioneel);
4. Het adviseren op de domeinen waarop het overleg plaatsvindt.

Zeggenschap Gemeente

Binnen het GO worden in eerste instantie een 4-tal portefeuillehouders overlegvormen ingesteld, te weten;

- Economie;
- Mobiliteit;
- Wonen;
- Milieu en Duurzaamheid.

In het portefeuillehouders overleg wordt deelgenomen door de betrokken portefeuillehouder van elk deelnemend college.

Het GO bestaat uit een bestuur waarvan het voorzitterschap bij toerbeurt wordt vervuld door de burgemeester van Arnhem en de burgemeester van Nijmegen. Zij hebben geen stem. Het college van elk der deelnemende gemeenten wijst uit zijn midden een lid aan voor het GO. Besluiten binnen het GO worden bij meerderheid van stemmen genomen, daarbij geldt dat iedere gemeente één stem heeft.

Programmadoelstelling

Het GO draagt bij aan de programmadoelstellingen van programma 3 Gebiedsontwikkeling.

De beleidsvoornemens omtrent de verbonden partij

Het GO is een regionaal afstemmingsoverleg. Taken en bevoegdheden van de deelnemende gemeenten kunnen en worden niet overgedragen.

Financiële informatie

Financieel overzicht					(x € 1.000)	
Jaar	Eigen Vermogen	Vreemd Vermogen	Resultaat	Bijdrage van gemeente	Bijdrage aan gemeente	
2017 JR	0	0	56	66	0	
2018 JR	56	0	81	65	0	
2019 BEGR	56	0	0	82	0	
2020 BEGR	56	0	0	82	0	

Voor 2020 is net als voor 2019 een financiële bijdrage gevraagd van € 1,88 per inwoner. Dit is inclusief de taken zoals die zijn ondergebracht in de Triple Helix samenwerking (The Economic Board Arnhem-Nijmegen).

Risico's

Het risico is beperkt tot de gemeentelijke bijdrage.

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland Midden (VGGM), Arnhem

Het openbaar belang dat door de verbonden partij wordt behartigd

De uitvoering op basis van de wet veiligheidsregio's en de gemeenschappelijke regeling Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden.

De VGGM is een samenwerkingsverband op het gebied van brandweer (hulpverlening), volksgezondheid en rampenbestrijding. Veiligheid en gezondheid zijn in de regio de kerntaken.

Zeggenschap Gemeente

De burgemeester maakt deel uit van het dagelijks bestuur van de VGGM en algemeen bestuur van de VGGM. De Wethouder Volksgezondheid / WMO neemt deel aan de bestuurscommissie van de VGGM.

Programmadoelstelling

De VGGM levert een bijdrage aan de doelstellingen van:

1. programma bestuur en veiligheid, onderdeel een veilige leefomgeving;
2. programma welzijn, onderdeel opvoeden en opgroeien.

Ontwikkelingen

Omgevingswet

De VGGM (Brandweer en GGD) wil in een vroeg stadium aansluiten bij de implementatie van de omgevingswet bij de verschillende gemeenten, zodat veiligheids- en gezondheidsaspecten meegenomen kunnen worden in omgevingsvisies, -plannen en de verdere uitwerking hiervan in de fysieke leefomgeving.

Landelijke Meldkamer

In het traject van de meldkamer ontwikkeling in Oost Nederland vragen twee punten de komende tijd extra aandacht. Als de wetwijziging in gaat op 1 januari 2020 en de meldkamer Oost Nederland operationeel wordt in februari 2022 dan is er een tussenliggende periode van 25 maanden waarvoor landelijk afspraken gemaakt moeten worden over verantwoordelijkheden, beheer en financiën.

Financiële informatie

Financieel overzicht					(x € 1.000)	
Jaar	Eigen Vermogen	Vreemd Vermogen	Resultaat	Bijdrage van gemeente	Bijdrage aan gemeente	
2017 JR	8.239	37.036	2.876	3.115	0	
2018 JR	7.368	36.944	1.437	3.584	0	
2019 BEGR	7.368	36.944	0	3.682	0	
2020 BEGR	NB	NB	0	3.935	0	

Exploitatiebijdrage 2020: voor de GGD en GHOR 1 taken: € 14,49 per inwoner.

Middels het vaststellen van de VGGM begroting 2020 is de inwonersbijdrage toegenomen (ten opzichte van 2019) met 0,40 euro als gevolg van loon- en prijscompensatie.

Risico's

Het financiële risico bestaat daaruit, dat eventuele negatieve financiële resultaten kunnen leiden tot een hogere bijdrage indien niet voldoende bezuinigingen kunnen worden gerealiseerd.

Gemeenschappelijke regeling Gelders Archief, Arnhem

Het openbaar belang dat door de verbonden partij wordt behartigd

Het beheer van archiefbescheiden vindt normaliter plaats door de verschillende overheden zelf op grond van de Archiefwet 1995. De hoofdtaak van het Gelders Archief is het beheren van de archiefstukken en collecties van de gemeenten Arnhem, Renkum, Rheden, Rozendaal en het Rijksarchief Gelderland. Het Gelders Archief draagt zorg voor het behoud van archieven van

overheden en particulieren die voor blijvende bewaring in aanmerking komen. Dit is een wettelijke taak op basis van de Archiefwet 1995. Daarnaast maakt het Gelders Archief archieven toegankelijker en ontwikkelt onderwijsprogramma's.

Zeggenschap

Het algemeen bestuur bestaat uit 6 leden. De burgemeester van Renkum vertegenwoordigt in het algemeen bestuur de gemeenten Renkum, Rozendaal en Rheden.

Programmadoelstelling

Het Gelders Archief draagt bij aan de programmadoelstellingen van het programma overhead, onderdeel de ondersteuning van het primaire proces.

Financiële informatie

Financieel overzicht					(x € 1.000)	
Jaar	Eigen Vermogen	Vreemd Vermogen	Resultaat	Bijdrage van gemeente	Bijdrage aan gemeente	
2017 JR	222	20.774	65	204	0	
2018 JR	210	20.642	-12	207	0	
2019 BEGR	210	20.240	0	210	0	
2020 BEGR	NB	NB	0	231	0	

Risico's

De deelneming aan het Gelders Archief is beperkt tot een lumpsumverdeling.

De Connectie

Het openbaar belang dat door de verbonden partij wordt behartigd

In de bedrijfsvoering organisatie De Connectie werken Arnhem, Renkum en Rheden samen op het gebied van bedrijfsvoeringstaken.

Zeggenschap

De gemeente Rheden wordt in het bestuur vertegenwoordigd door de portefeuillehouder bedrijfsvoering.

Programmadoelstelling

De Connectie draagt bij aan de programmadoelstellingen van programma 7, Overhead.

De beleidsvoornemens

Met de samenwerking beogen we de kwaliteit van de (digitale) dienstverlening op niveau te houden, kosten te reduceren (leveren van meer kwaliteit en/of, op termijn, lagere kosten), kwetsbaarheid te verkleinen (bieden van continuïteit) en kansen te bieden aan medewerkers (vergroten van de aantrekkelijkheid voor medewerkers op een op termijn schaarse arbeidsmarkt). Op 21 februari 2017 heeft de raad besloten mee te doen aan De Connectie.

Financiële informatie

Jaar	Financieel overzicht			Bijdrage van gemeente	Bijdrage aan gemeente
	Eigen Vermogen	Vreemd Vermogen	Resultaat		
2017 JR	774	0	-168	3.340	0
2018 JR	1.308	21.927	689	6.160	0
2019 BEGR	408	23.492	56	6.829	0
2020 BEGR	345	22.138	-36	6.700	0

Risico's

Er zijn in het kader van de opbouwen van een robuuste uitvoeringsorganisatie een aantal risico's en daarbij passende beheersmaatregelen in kaart gebracht. Daarbij is een onderscheid gemaakt in bedrijfsrisico's (zoals te hoge ambitie), transformatierisico's (zoals onvoldoende bestuurlijke en ambtelijke daadkracht) en inhoudelijke risico's (zoals onjuist inschattingen van efficiency- en schaalvoordelen).

De belangrijkste financiële risico's, die zijn onderkend, zijn de opgelegde taakstellingen en ICT. Mede op basis van door uw raad ingebrachte zienswijze op de meerjarenbegroting van de Connectie zijn eind 2018 twee onderzoeken uitgevoerd naar de ICT-keten. De uitkomsten van dit onderzoek zijn aan uw raad gepresenteerd op 12 februari 2019. Extra investeringen (structureel en incidenteel) om te groeien in ICT volwassenheidsniveau waren noodzakelijk en urgent. In de eerste bestuursrapportage 2019 van de Connectie is hieraan een vervolg gegeven in de vorm van extra investeringen. Daarnaast is de taakstelling op ICT geheel komen te vervallen.

Voor het vervolgtraject wordt eind 2019 het programmaplan 2Connect 2020 opgeleverd, dat gericht zal zijn op verdere consolidatie van de afzonderlijke gemeentelijke ICT-infrastructuren naar een gemeenschappelijke infrastructuur. 2Connect 2020 zal vorm krijgen in een ontwikkelplan. Op basis daarvan vindt verdere besluitvorming plaats. In het voorjaar van 2020 wordt uw Raad hierover nader geïnformeerd. De financiële consequenties worden verwerkt in de Zomerrapportage 2020 en de Kadernota 2021.

Stichting Veilig Thuis, Arnhem

Veilig Thuis is de naam die landelijk gehanteerd wordt voor het Advies en Meldpunt Huiselijk Geweld en Kindermishandeling (AMHK). Alle gemeenten zijn op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo) verplicht zorg te dragen voor de organisatie van een AMHK.

Het openbaar belang dat door de verbonden partij wordt behartigd

Het uitvoeren van taken op het gebied van huiselijk geweld en kindermishandeling als bedoeld in de Wmo 2015 in de regio Gelderland-Midden.

Zeggenschap

De burgemeester maakt deel uit van dagelijks en algemeen bestuur van de Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VGGM) en de Stichting Veilig Thuis is hier een onderdeel van. Belangrijke besluiten van het bestuur moeten ter goedkeuring aan de Raad van Toezicht worden voorgelegd. Ieder lid van de Raad van Toezicht heeft één stem. In de Raad van Toezicht is een wethouder uit Rheden toegetreden. Besluiten worden in beginsel genomen met een meerderheid van stemmen.

Programmadoelstelling

De Stichting Veilig Thuis levert een bijdrage aan de doelstellingen van het programma bestuur en veiligheid, onderdeel een veilige leefomgeving.

Financiële informatie

Financieel overzicht					(x € 1.000)	
Jaar	Eigen Vermogen	Vreemd Vermogen	Resultaat	Bijdrage van gemeente	Bijdrage aan gemeente	
2018 JR	49	769	-158	222	0	
2019 JR	49	769	0	243	0	
2020 BEGR	49	769	0	281	0	

Risico's

Het risico is beperkt tot de financiële bijdrage aan de Stichting Veilig Thuis.

Euregio Rijn-Waal

Het openbaar belang dat door de verbonden partij wordt behartigd

De Euregio werkt sinds 1958 aan de opbouw en versterking van grensoverschrijdende structuren. De Euregio is een openbaar lichaam naar buitenlands (Duits) recht.

Zeggenschap

De Euregioraad bestaat uit 136 vertegenwoordigers, die tenminste twee keer per jaar bijeenkomen. Rheden heeft drie vertegenwoordigers in de Euregioraad. De mate van zeggenschap is gering. Het dagelijks bestuur bestaat uit zeven leden. Uit de Euregioraad wordt een financiële commissie benoemd die bestaat uit vier leden. Twee leden daarvan vertegenwoordigen de Nederlandse lidorganen. De financiële controlecommissie controleert de jaarrekening.

Programmadoelstelling

De deelname aan de Euregio Rijn-Waal levert een bijdrage aan de programmadoelstellingen van programma's Gebiedsontwikkeling en Welzijn.

Beleidsvoornemens

Gelet op de wijze waarop de Euregio Rijn/Waal het openbaar belang behartigt, is er voor de gemeente geen reden om het beleid te wijzigen.

Financiële informatie

Financieel overzicht					(x € 1.000)	
Jaar	Eigen Vermogen	Vreemd Vermogen	Resultaat	Bijdrage van gemeente	Bijdrage aan gemeente	
2017 JR	1.460	2.453	145	11	0	
2018 JR	1.460	2.707	-1	11	0	
2019 BEGR	1.460	2.707	0	11	0	

Risico's

Het risico is beperkt tot de gemeentelijke bijdrage.

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG), Den Haag

Het openbaar belang dat door de verbonden partij wordt behartigd

De Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de bank essentieel voor de publieke taak. Het eigenaarschap van gemeenten, provincies en de Staat alsmede het door de statuten beperkte werkterrein van de bank bieden financiers het vertrouwen dat het risico van kredietverlening aan dit instituut zeer beperkt is. De gemeente Rheden heeft zeggenschap in de BNG via het stemrecht op aandelen die de gemeente bezit.

Door de gemeente Rheden zijn geen specifieke doelstellingen m.b.t. de participatie in de BNG (in 2013 en navolgende jaren) geformuleerd. De omvang van het stemrecht in de BNG biedt geen (potentiële) mogelijkheden om als individuele gemeente op beleidswijzigingen te sturen.

Zeggenschap

Wethouder Financiën vertegenwoordigt de gemeente Rheden in de aandeelhoudersvergadering. Het percentage aandelen van de gemeente Rheden is 0,336%. De zeggenschap is dus uiterst minimaal.

Programmadoelstelling

De BNG levert een bijdrage aan de programmadoelstellingen voor programma 8 Algemene dekkingsmiddelen.

Beleidsvoornemens

Behoud van het aandelenbezit BNG, primair vanuit het oogpunt van de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de gemeenten om gezamenlijk de financiering van de publieke taak zo efficiënt mogelijk te organiseren. Expertise op dit vlak ligt bij de BNG. Daarnaast ontvangt de gemeente Rheden dividend uit het aandelenbezit.

Financiële informatie

Financieel overzicht				(x € 1.000)	
Jaar	Eigen Vermogen	Vreemd Vermogen	Resultaat	Bijdrage van gemeente	Bijdrage aan gemeente
2017 JR	4.953.000	135.072.000	393.000	0	306
2018 JR	4.991.000	132.518.000	337.000	0	473

*) Bijdrage aan gemeente zijn ontvangen dividenden.

Risico's

In het gemeentelijke risicoprofiel zijn geen risico's opgenomen ten aanzien van het aandelenbezit BNG door de gemeente Rheden. Het theoretisch risico voor de gemeente Rheden ligt vervat in het moeten bijstellen van de hoogte van de waardering op de balans van de onderhavige aandelen. Gezien de omvang van het gerealiseerd rendement is herwaardering niet aan de orde. Daarnaast bestaat de kans dat de gemeente een lager dividend ontvangt dan in de begroting wordt voorzien. Periodiek wordt de verwachte omvang van de te verkrijgen dividenden herijkt, wat ertoe leidt dat het (potentieel) risico in de lopende exploitatie wordt opgevangen.

Alliander N.V.

Het openbaar belang dat door de verbonden partij wordt behartigd

Netwerkbedrijf Alliander beheert regionale energienetwerken en levert netwerk gerelateerde diensten op het gebied van complexe energie-infrastructuren en de openbare ruimte.

Door de gemeente Rheden zijn geen specifieke doelstellingen m.b.t. de participatie in de Alliander geformuleerd; er is sprake van participatie op basis van een historisch gegroeide situatie. De omvang van het stemrecht in de Alliander biedt geen (potentiële) mogelijkheden om als individuele gemeente op beleidswijzigingen te sturen.

Zeggenschap

De gemeente heeft stemrecht via het platform Nuval namens de deelnemende gemeenten. Het percentage aandelen dat de gemeente Rheden heeft is 0,043%. Zeggenschap is uiterst minimaal.

Programmadoelstelling

Alliander levert een bijdrage aan de programmadoelstellingen voor programma 8 Algemene dekkingsmiddelen.

Beleidsvoornemens

Het beleidsvoornemen is behoud van het aandelenbezit, primair vanuit het oogpunt van de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de gemeenten om invloed te houden op de wijze waarop Alliander haar diensten levert. Daarnaast ontvangt de gemeente Rheden dividend uit het aandelenbezit. De aandelen Alliander zijn voor

€ 184.560 op de balans gewaardeerd (verkrijgingswaarde).

Financiële informatie

Financieel overzicht					(x € 1.000)	
Jaar	Eigen Vermogen	Vreemd Vermogen	Resultaat	Bijdrage van gemeente	Bijdrage aan gemeente	
2017 JR	3.942.000	4.217.000	203.000	0	45	
2018 JR	4.129.000	4.216.000	334.000	0	40	

*) Bijdrage aan gemeente zijn ontvangen dividenden.

Risico's

In het gemeentelijke risicoprofiel zijn geen risico's opgenomen ten aanzien van het aandelenbezit Alliander door de gemeente Rheden. Het theoretisch risico voor de gemeente Rheden ligt vervat in het moeten bijstellen van de hoogte van de waardering (184.560) op de balans van de onderhavige aandelen. Gezien de omvang van het gerealiseerd rendement is herwaardering niet aan de orde. Daarnaast bestaat de kans dat de gemeente een lager dividend ontvangt dan in de begroting wordt voorzien. Periodiek wordt de verwachte omvang van de te verkrijgen dividenden herijkt, wat ertoe leidt dat het (potentieel) risico in de lopende exploitatie wordt opgevangen.

WeHelpen Coöperatie UA

Het openbaar belang dat door de verbonden partij wordt behartigd

Het implementeren van een gemeenschappelijke online marktplaats voor informele en gratis wederzijdse hulp is één van de instrumenten die ons ter beschikking staan om ons beleidsdoel, zoals in de programmadoelstelling verwoord, te verwezenlijken. Het lidmaatschap van deze private rechtspersoon is daartoe op dit moment de meest passende maatregel vanwege het feit dat onze lokale organisaties en inwoners zich hiervoor hebben uitgesproken. Het besluit om deel te nemen in de WeHelpen Coöperatie UA, is mede ingegeven door gevolg te geven aan onze gemeentelijke visie, het werken en handelen vanuit het perspectief van onze inwoners.

Zeggenschap

Door het lidmaatschap heeft de gemeente Rheden een stem in de Algemene Ledenvergadering (ALV). Het lidmaatschap is losgekoppeld van het zitting nemen in het bestuur. Daarmee wordt onnodige belangen- verstrengeling vermeden.

Programmadoelstelling

WeHelpen Coöperatie UA levert een bijdrage aan de programmadoelstellingen van Programma 2 Welzijn.

Beleidsvoornemens

Wij willen bereiken dat onze thuiswonende burgers, ook als het lichamelijk en/of psychosociaal wat minder goed gaat, volwaardig kunnen blijven deelnemen aan de samenleving. Zo maken wij het mogelijk dat er steeds meer samenredzaamheid ervaren wordt in onze wijken en buurten.

Financiële informatie

Financieel overzicht					(x € 1.000)	
Jaar	Eigen Vermogen	Vreemd Vermogen	Resultaat	Bijdrage van gemeente	Bijdrage aan gemeente	
2017 JR	94	357	-136	14	0	
2018 JR	161	263	6	10	0	

Risico's

Het financieel risico is beperkt tot financiële bijdrage. Verder is iedere verplichting van leden of oud-leden van de coöperatie om in een tekort bij te dragen uitgesloten.

Grondbeleid

De paragraaf grondbeleid geeft inzicht in het grondbeleid en de doelstellingen die worden nagestreefd. Tevens wordt in deze paragraaf de financiële positie van de grondexploitatie uiteengezet. Deze paragraaf kent de volgende indeling:

- wettelijke eisen en informatievoorziening;
- uitgangspunten grondbeleid;
- financiële uitgangspunten grondexploitatie;
- resultaten grondexploitatie;
- ontwikkeling bufferreserve
- winstneming grondexploitatie;
- risico's.

In de paragraaf grondbeleid wordt inzicht verschaft in de resultaatverwachting van de grondexploitatie zoals deze blijkt uit de begroting 2020 in vergelijking met de prognoses volgens de overeenkomstige paragraaf in de laatste jaarrekening.

Wettelijke eisen en informatievoorziening

De verslagleggingsvoorschriften (Besluit Begroting en Verantwoording: BBV) vragen om transparantie in het grondbeleid voor de raad. In eerste plaats vanwege de grote financiële belangen en risico's die inherent zijn aan de grondexploitatie. In de tweede plaats zal de relatie van de doelstellingen van het grondbeleid met de doelen in het programmaplan dienen te worden gelegd. In de financiële verordening gemeente Rheden zijn bepalingen opgenomen inzake het grondbeleid. De verordening voorziet in een vierjaarlijkse actualisatie van het grondbeleid in de vorm van een nota grondbeleid. In de raadsvergadering van februari 2015 heeft de raad ingestemd met de beleidsnota grondbeleid 2015. In deze beleidsnota zijn de uitgangspunten voor begroting en realisatie van het grondbeleid en de grondexploitatie uitgewerkt. Vanaf september 2019 is gestart met de actualisatie van de nota grondbeleid.

Uitgangspunten grondbeleid

Het gemeentelijk grondbeleid is geen doel op zich, maar dient primair om andere beleidsdoelen te realiseren. Via het strategisch grondbeleid kan worden gestuurd op gewenste ontwikkelingen en kan regie worden behouden over nieuwe ontwikkelingen en zaken die niet door de markt worden opgepakt. De instrumenten van de Wet ruimtelijke ordening en het grondexploitatieplan zijn hierbij een hulpmiddel. De structuurvisie bepaalt primair waar grondbeleid zal worden ingezet om gewenste ontwikkelingen te initiëren. De doelstellingen c.q. uitgangspunten van de woonvisie zijn eveneens leidend voor het te voeren grondbeleid en ook bij het actualiseren van de bestemmingsplannen worden keuzen mede bepaald door het te voeren grondbeleid. De volgende uitgangspunten vormen in de gemeente Rheden de basis voor het strategisch grondbeleid:

1. De structuurvisie dient als input voor het strategisch grondbeleid;
2. Daar waar marktontwikkelingen aansluiten bij het gemeentelijke beleid is geen gemeentelijke interventie in de vorm van actief grondbeleid nodig;
3. Het grondbeleid ondersteunt het ruimtelijk beleid en daarmee een aantal maatregelen die ruimtelijk, functioneel en financieel met elkaar samenhangen;
4. Voor een goede regievoering is een zekere mate van grondbezit noodzakelijk;
5. Het grondbeleid wordt uitgevoerd via een zelfvoorzienende grondexploitatie.

Op basis van deze uitgangspunten wordt een keuze gemaakt voor een actief dan wel passief grondbeleid of een vorm van publiekrechtelijke samenwerking. Het grondbeleid zal op basis van de nieuw te maken structuurvisies nader geconcretiseerd worden in een uitvoeringsprogramma. Voor de kern Rheden is dit uitvoeringsprogramma inmiddels vastgesteld door de raad. In de nota grondbeleid is een programmatische vertaling opgenomen.

Financiële uitgangspunten grondexploitatie

Financiële kaders

In de Nota Grondbeleid 2015 zijn de financiële uitgangspunten van de grondexploitatie opgenomen. Naast de uitgangspunten betreffende de raming van de inkomsten en uitgaven zijn hierbij tevens de financiële kaders in beeld gebracht.

Een belangrijk uitgangspunt is dat de grondexploitatie zelfvoorzienend moet zijn. Verliesgevende complexen dienen hierbij te worden gedekt door winstgevende complexen, zodanig dat de grondexploitatie zich zelf kan bedruipen (zelfvoorzienendheid) en geen beslag op de algemene middelen behoeft te worden gelegd.

Voor het geval de grondexploitatie verliesgevend is, dat wil zeggen op het moment dat toekomstige verliezen niet meer gedekt kunnen worden uit de exploitatieoverschotten worden de plannen versoberd of het programma (ambitieniveau) neerwaarts bijgesteld.

Voor het opvangen van macro-economische ontwikkelingen voor het bestaande beleid, alsmede voor de ontwikkelingen van toekomstige plannen komen de verwachte winsten met ingang van 2010 ten gunste of ten laste van de bestemmingsreserve Risicobuffer Grondexploitaties. Als gevolg van de economische situatie zitten de huidige plannen aan de rand van zelfvoorzienendheid, dat wil zeggen dat er geen nieuwe plannen in exploitatie kunnen worden genomen, tenzij deze kostendekkend tot ontwikkeling kunnen worden gebracht, dan wel dat een bijdrage uit de algemene middelen ter grootte van het tekort op het plan, aan de Risicobuffer Grondexploitaties wordt toegevoegd. Op termijn dient de Risicobuffer Grondexploitaties zodanig te zijn dat nieuwe verliesgevende plannen hieruit, op basis van een zelfvoorzienende grondexploitatie gedekt kunnen worden.

Financiële uitgangspunten prognoses

Naast de bovengenoemde financiële kaders zijn in de beleidsnota grondbeleid Rheden de volgende financiële uitgangspunten opgenomen, die bepalend zijn voor de financiële prognoses in de begroting 2020 en meerjarenraming 2020-2023:

- Twee keer per jaar wordt per complex een actualisatie opgesteld van de te verwachten inkomsten en uitgaven (exploitatie opzet). Hierbij worden voor de bepaling van de hoeveelheden en prijzen de uitgangspunten gehanteerd, zoals deze zijn vastgelegd in de beleidsnota grondbeleid;
- Overeenkomstig de beleidsnota grondbeleid en de algemeen aanvaarde grondslagen van resultaatbepaling worden de volgende uitgangspunten gekozen inzake de verantwoording van de toekomstige resultaten:
 - Voor de verliesgevende deelcomplexen wordt een voorziening gevormd ter hoogte van het verwachte verlies, op het moment dat het verlies zichtbaar wordt (voorzichtigheidsprincipe). De voorziening wordt gevormd op het moment dat een (deel)complex in exploitatie wordt genomen. Met het bestuurlijk vaststellen van het te realiseren plan wordt ook het financieel kader vastgesteld. Met dit uitgangspunt voor het in exploitatie nemen van een complex wordt een reëel beeld gegeven van het te verwachten exploitatieresultaat en de noodzakelijke hoogte van de voorziening voor verliesgevende complexen;
 - Voor de winstgevende deelcomplexen wordt de winst in principe verantwoord bij de afwikkeling van het deelcomplex (realisatieprincipe), waarbij als uitgangspunt wordt gekozen dat nagenoeg alle kosten en opbrengsten (bijvoorbeeld 95 %) gerealiseerd zijn. Voor tussentijdse winstneming gelden de regels vanuit de BBV-commissie. De commissie stelt dat het verantwoorden van tussentijdse winstneming een verplichting is die voortvloeit uit het realisatiebeginsel en geen keuze. Naast het realisatiebeginsel gelden als belangrijke uitgangspunten het voorzichtigheidsbeginsel en het toerekeningsbeginsel. Voor het bepalen van de tussentijdse winstneming geldt de zogenaamde POC (percentage of completion) – methode. In de praktijk betekent de POC – methode dat de tussentijdse winstneming wordt berekend op basis van de kosten en opbrengsten die zijn gerealiseerd per grondexploitatie. De genomen winst wordt gestort in de Risicobuffer Grondexploitaties.

- Vanuit de grondexploitatie worden de kosten van het gemeentelijk personeel gedekt, waarbij de bijdrage vanuit de grondexploitatie aan het concern is gebaseerd op de omvang van de ontwikkelingen in de grondexploitatie. Uitgangspunt hierbij is dat alle personele kosten gedekt worden voor zover deze zijn toe te rekenen aan de grondexploitatie.

Resultaten grondexploitatie

In dit onderdeel wordt inzicht verschaft in de resultaatverwachting van de grondexploitatie zoals deze blijkt uit de begroting 2020 in vergelijking met de financiële situatie zoals vastgelegd in de laatste jaarrekening. Indien aan de orde worden de belangrijkste verschillen worden nader verklaard.

Resultaatverwachting grondexploitatie

De grondexploitatie is opgebouwd uit een aantal complexen. Voor deze complexen wordt 2 keer per jaar op basis van de uitgangspunten van de vastgestelde bestemmingsplannen een prognose gemaakt van de te verwachten resultaten. De frequente actualisatie van de exploitatieopzetten waarborgt een continu inzicht in de financiële positie van de grondexploitatie. In het onderstaande overzicht blijkt welke resultaten worden verwacht van de 'lopende' complexen, volgens de meest recente prognose. Deze resultaten zijn op basis van de contante waarde. Dit op grond van het uitgangspunt in de beleidsnota grondbeleid Rheden.

- Saldo contante waarde: saldo eindwaarde uitgedrukt in de geldwaarde van vandaag (of een ander nader aan te geven datum);
- Saldo eindwaarde: saldo van kosten en opbrengsten op einddatum van de exploitatie, rekening houdend met alle rentekosten en -opbrengsten en kosten- en opbrengstenstijgingen gedurende de looptijd van het project.

Op grond van de gewijzigde BBV mogen de NIEGG met ingang van 1 januari 2016 geen deel meer uitmaken van de grondexploitatie. Deze worden verantwoord onder de materiële vaste activa op de balans.

Prognose resultaten grondexploitatie (in €; + = winst; - = verlies)

Complex	Prognose Begroting 2020 Eindwaarde	Prognose Begroting 2020 CW	Prognose Jaarrekening 2018 CW	Resultaat- ontwikkeling C W
De Beemd	917.587	897.196	897.196	0
<i>Totaal winstgevend</i>	<i>917.587</i>	<i>897.196</i>	<i>897.196</i>	<i>0</i>
Dr Visserstraat	-50.233	-49.117	-49.117	0
Vitatron	-184.965	-180.854	-180.854	0
<i>Totaal verliesgevend</i>	<i>-235.198</i>	<i>-229.971</i>	<i>-229.971</i>	<i>0</i>
Totaal	682.389	667.225	667.225	0
Voorziening verliesgevende complexen 1)	235.198			

1) Saldo verliesgevende complexen op eindwaarde wordt afgedekt door een voorziening.

Algemene toelichting

De toelichting op de resultaatontwikkeling vindt zoals hierboven aangegeven plaats op de contante waarde.

Er zijn geen wijzigingen ten opzichte van de jaarrekening 2018. Uit het bovengenoemd overzicht op contante waarde blijkt dat volgens de begroting een totaal positief resultaat op de lopende complexen wordt verwacht van € 667.225. Dit resultaat is gelijk aan de raming volgens de jaarrekening 2018. Het totaalsaldo op eindwaarde blijft € 682.389 positief, waarbij opgemerkt dat

het totaalbedrag voor verliesgevende complexen (€ 235.198) wordt afgedekt door de voorziening verliesgevende complexen grondexploitatie.

Ontwikkeling reserve risicobuffer grondexploitaties

De bufferreserve is in 2010 ingesteld en heeft per 1-1-2019 een positief saldo van € 989.000. De prognose voor 31-12-2019 is dat de risicobuffer gelijk blijft.

Ontwikkeling reserve risicobuffer grondexploitaties	
Saldo 1-1-2019	989.000
Prognose Saldo per 31-12-2019	989.000

Winstneming grondexploitatie

De verwachte resultaten zijn in zijn geheel en per complex uiteengezet. Hierbij is sprake van zowel winstgevende als verliesgevende complexen. Dit op basis van de algemeen aanvaarde grondslagen van resultaatbepaling.

Voor alle verliesgevende deelcomplexen die in exploitatie zijn genomen zijn voorzieningen gevormd. In het onderstaande overzicht blijkt wanneer de nog resterende winst volgens de begroting 2020 gerealiseerd wordt. Hierbij is de winst op eindwaarde verwerkt, omdat bij de afwikkeling van het complex het resultaat op eindwaarde zal worden gerealiseerd.

Jaar	Deelcomplex	Verwacht resultaat
	Winstgevende complexen	
2019	De Beemd	917.587
	Totaal	917.587
	Verliesgevende complexen in exploitatie	235.198

Uit het bovenstaande overzicht blijkt dat voor de komende jaren in totaal € 917.587 aan winstneming kan worden verwacht. Deze winstverwachting is gelijk als die van de jaarrekening 2018.

Uit het overzicht blijkt eveneens dat voor de verliesgevende complexen in exploitatie een totaal verlies wordt verwacht van ongeveer € 235.198. Voor dit bedrag is een voorziening gevormd conform de voorschriften uit de BBV.

Risico's grondexploitatie

Exploitatie van bouwgrond gaat per definitie gepaard met risico's. De volgende risico's kunnen worden genoemd:

- nationale en regionale marktomstandigheden betreffende woningbouw en bedrijventerreinen;
- (verwachte) overheidsmaatregelen (zoals milieuvorschriften, ruimtelijke ordening, subsidiemogelijkheden);
- prijsontwikkeling in onder andere de bouwsector;
- procedures die moeten worden doorlopen en de resulterende (mogelijk lange) doorlooptijd;
- claimgevoeligheid (onder andere planschade);
- algemene economische ontwikkeling;
- invloed van provincie en rijksoverheid op gewenste woningbouwprogramma's en uitgifte van bedrijventerreinen.

Binnen bepaalde marges zijn de risico's beheersbaar. Inherent aan een bouwgrondexploitatie is altijd het meerjarig karakter. Om dit proces goed te kunnen beheersen is het noodzakelijk voortdurend inzicht te hebben in de ontwikkeling van baten en lasten.

Op grond van een analyse van de risico's zijn de volgende verhoogde risico's te benoemen:

- Als algemeen risico kan worden vermeld dat er tussentijds als gevolg van (inspraak) procedures, wetswijzigingen e.d. plannen inhoudelijk aangepast zullen moeten worden. De financiële effecten hiervan kunnen een negatieve invloed hebben op de zelfvoorzienendheid van de grondexploitatie.
- Wanneer de niet in exploitatie genomen gronden in exploitatie genomen worden kunnen deze verliesgevend zijn. Op dat moment zal een extra voorziening getroffen dienen te worden. Dit hangt af van de uiteindelijke plannen voor deze gronden.

Tenslotte is per 1 januari 2016 de VPB-plicht voor overheidsbedrijven ingevoerd. Dit houdt in dat concurrerende en/of op winst gerichte ondernemingsactiviteiten van overheden vanaf 1 januari 2016 voortaan belastingplichtig kunnen zijn. Hieronder vallen ook de grondexploitaties. In de loop van 2019 wordt getoetst of het totaal van de grondexploitaties van de gemeente Rheden als een (winstgevende) onderneming kan worden gezien. Als dat het geval is wordt een openingsbalans opgesteld en zal een inschatting worden gemaakt van de te betalen VPB. Verwacht wordt dat het effect op de resultaten van de lopende grondexploitaties klein is.

Financiële begroting

Inleiding

Naast de beleidsvoornemens en de hierbij behorende financiële middelen die opgenomen zijn in de programma's en paragrafen bevat deze begroting ook een financiële begroting. In dit hoofdstuk is de financiële begroting 2020 opgenomen conform de eisen die het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten ((BBV) hiervoor stelt. In de eerste paragraaf is het overzicht van baten en lasten van de begroting 2020 afgezet tegen de gewijzigde begroting 2019 (na behandeling zomerrapportage) en de jaarrekening 2018. In de tweede paragraaf zijn de uitgangspunten en het overzicht van de meerjarenraming 2020-2023 opgenomen. Daarnaast wordt meerjarig inzicht gegeven in het geraamde incidentele baten en lasten en de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves. In de derde paragraaf wordt de financiële positie 2020 nader toegelicht.

Overzicht baten en lasten

De recapitulatiestaat, zoals hieronder weergegeven, geeft inzicht in de baten en lasten per programma voor de primitieve begroting 2020. Daarnaast geeft het inzicht in het saldo van de algemene dekkingsmiddelen, de raming van de post onvoorzien, de mutaties in de reserves en incidentele baten en lasten. Deze gegevens zijn afgezet tegen de jaarrekeningcijfers van 2018 en de gewijzigde begroting 2019 na behandeling zomerrapportage 2019 waarbij tevens rekening is gehouden met een aantal autonome ontwikkelingen zoals vermeld in de toelichting bij het hoofdstuk Financieel perspectief.

Overzicht baten en lasten (x € 1.000)									
Programma	Rekening 2018			Gewijzigde begroting 2019			Begroting 2020		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
1. Economische ontwikkeling	33.462	16.647	-16.815	34.032	15.499	-18.533	33.370	15.372	-17.997
2. Welzijn	39.725	2.625	-37.100	39.018	2.202	-36.816	40.855	2.208	-38.647
3. Gebiedsontwikkeling	13.158	4.115	-9.043	12.175	2.433	-9.742	12.701	2.065	-10.637
4. Duurzaamheid	9.148	8.709	-439	9.246	8.991	-254	9.818	9.430	-389
5. Bestuur en veiligheid	8.216	236	-7.981	7.535	23	-7.512	7.803	26	-7.777
Financiën	237	1.825	1.588	1.258	1.052	-206	1.592	872	-721
Overhead	14.229	94	-14.135	15.552	330	-15.222	15.177	527	-14.649
(exclusief algemene dekkingsmiddelen)									
Subtotaal programma's	118.176	34.251	-83.925	118.815	30.531	-88.284	121.316	30.500	-90.817
Algemene dekkingsmiddelen									
- Lokale heffingen	0	8.543	8.543	0	8.744	8.744	0	8.851	8.851
- Algemene uitkering gemeentefonds	0	68.305	68.305	0	72.427	72.427	0	74.537	74.537
- Dividenden	0	512	512	0	570	570	0	550	550
- Saldo financieringsfunctie	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- Ov. alg. dekkingsmiddelen	0	195	195	0	195	195	0	195	195
Subtotaal alg. dekkingsmiddelen	0	77.555	77.555	0	81.936	81.936	0	84.133	84.133
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Post onvoorzien	2	0	-2	24	0	-24	24	0	-24
Tot. Saldo van lasten en baten	118.178	111.806	-6.371	118.839	112.468	-6.372	121.340	114.632	-6.708
Toevoegingen en onttrekkingen reserves	2.596	5.491	2.895	0	5.486	5.486	0	184	184
Totaal resultaat	120.773	117.297	-3.476	118.839	117.954	-886	121.340	114.816	-6.525
Incidentele baten en lasten	0	0	0	2.877	5.672	2.795	2.637	0	-2.637
Structureel resultaat	120.773	117.297	-3.476	115.962	112.282	-3.681	118.703	114.816	-3.888

Meerjarenraming

In het onderdeel meerjarenraming worden de uitgangspunten, het overzicht, de incidentele baten en lasten en de structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves beschreven.

Voor de goede orde vermelden we ook hier dat de cijfers in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op de het bestaande beleid, dus exclusief de bezuinigingen. De enige uitzondering hierop is het overzicht "taakvelden", vanwege de aansluiting met de programmatotalen is daarbij het effect van de bezuinigingen wel in beeld gebracht.

Uitgangspunten meerjarenraming 2020-2023

In deze begroting zijn de financiële uitgangspunten gehanteerd zoals vastgesteld bij de Kadernota 2020. Deze uitgangspunten zijn bepalend voor het ramen van de baten en lasten en daarmee het begrotingsresultaat en het resultaat van de meerjarenraming.

Financieel beleid

De begroting 2020 is opgebouwd vanuit het bestaande, door de Raad geaccordeerde, beleid. Voor nieuw beleid geldt het uitgangspunt van de integrale afweging, waarbij de Raad, gegeven het haar toekomstige budgetrecht, de besluiten neemt en daarmee de nieuwe middelen beschikbaar stelt.

Lokale heffingen

De jaarlijkse vaststelling van de tarieven, zoals deze in de begroting worden verwerkt, is gebaseerd op het door de Raad vastgestelde tarievenbeleid en hieraan ten grondslag liggende consistente en objectieve uitgangspunten. Voor diverse lokale heffingen gelden wettelijke voorschriften, zoals ter zake van retributies waarvoor geldt dat de opbrengst maximaal 100% van de kosten mag bedragen.

Voor de afvalstoffenheffing en het rioolrecht wordt gestreefd naar kostendekkende tarieven. Echter de totale stijging van het rioolrecht en afvalstoffenheffing zal jaarlijks nooit hoger zijn dan het verwachte inflatiepercentage (2020 1.4%).

Voor de opbrengst vanuit de onroerende zaakbelastingen (OZB) wordt ook uitgegaan van een stijging met het inflatiepercentage van 1.4%. De relatieve stijging van de tarieven wordt nader toegelicht in de paragraaf Lokale heffingen.

Leges

De leges worden in de begroting geraamd op basis van het verwacht aantal verstrekkingen en de tarieven overeenkomstig de geldende verordening. Op basis van de begrote lasten over 2020 worden in het najaar van 2019 de nieuwe kostendekkende tarieven berekend en in een wijziging van de legesverordening aan de raad ter vaststelling voorgelegd.

Algemene uitkering

De berekening van de algemene uitkering voor de begroting en meerjarenraming is gebaseerd op de meicirculaire 2019. In de verwerking van de algemene uitkering zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Voor de jaren 2020 tot en met 2023 worden de accrespercentages van de meicirculaire 2019 en deel van het accres van september verwerkt;
- Voor de raming van de algemene uitkering over het begrotingsjaar 2020 worden de verdeleenheden, van waaruit de algemene uitkering wordt berekend bij het opstellen van de begroting, geactualiseerd;
- De algemene uitkering is als bate opgenomen onder Algemene dekkingsmiddelen.

Loon- en prijsontwikkelingen

In de begroting 2020 en de meerjarenraming 2021-2023 worden de loon- en prijsontwikkelingen aangehouden zoals deze door het Centraal Planbureau worden geraamd. In de begroting 2020 en de meerjarenraming 2021-2023 zijn stelposten gereserveerd om de verwachte loon en prijsstijgingen op te vangen.

Financieringskosten (rentekosten)

De financieringskosten worden in de begroting 2020 en de meerjarenraming 2021-2023 opgenomen op basis van een geactualiseerde middellange financieringsprognose. Hierbij is de financieringspositie van de gemeente her berekend en over het overschot c.q. tekort rente gecalculleerd.

In de begroting 2020 is voor het financieringstekort een rentekostenvoet gehanteerd van 1% voor zover deze de kasgeldlimiet overschrijdt. Tot de kasgeldlimiet geldt een rentepercentage van 0,5%.

Voor de rentelasten die bij derden in rekening worden gebracht en die onderdeel uitmaken van de kostprijsberekening van de in het verleden gedane investeringen - gelden de destijds vastgestelde rentepercentages.

Afschrijvingskosten

De afschrijvingskosten worden berekend naar gelang de economische levensduur van het betreffende activum. Hierbij worden de afschrijvingstermijnen gehanteerd, zoals opgenomen in bijlage 1 van de financiële verordening gemeente Rheden 2019. Met het vaststellen van de programmabegroting 2020 stelt de Raad overeenkomstig het bepaalde in de Financiële verordening gemeente Rheden de middelen beschikbaar voor de uitvoering van het investeringsprogramma (investeringslijst 2020-2023) door het college.

Personeelskosten (salariskosten)

De salariskosten zijn in de begroting 2020 geraamd op de toegestane formatieomvang en de hierbij behorende loonkosten van de personeelsleden op basis van de huidige cao afspraken. In de meerjarenraming 2021-2023 is jaarlijks een stelpost opgenomen in verband met een kostenstijging als gevolg van (extra) periodieke verhogingen, functiewaarderingen en eventuele CAO verhoging. Zie hiervoor onderdeel loon- en prijsontwikkelingen.

Rentebeleid reserves en voorzieningen

In de begroting 2020 zullen de 'rentekosten reserves en voorzieningen' worden verwerkt overeenkomstig het huidige rentebeleid, zoals dat is verwoord in de nota weerstandsvermogen.

Subsidieverstrekkings

De hoogte van de subsidieverstrekkings worden gebaseerd op de van toepassing zijnde subsidieverordeningen en, voor zover hier sprake van is, subsidiecontracten. Indien in deze een indexering is voorzien, geldt voor het jaar 2020 een stijging van maximaal het verwachte inflatiepercentage van 1.4%. Indien een indexering niet is voorzien geldt de nullijn.

Grondexploitatie

De uitgangspunten die bepalend zijn voor de financiële prognoses in de begroting 2020 en de meerjarenraming 2021-2023 zijn opgenomen in de beleidsnota grondbeleid gemeente Rheden 2015.

Opbrengst huur en pacht

De opbrengsten van de huur en de pacht worden begroot op basis van de hieraan ten grondslag liggende contracten. Voor zover sprake is van leegstand bij de te verhuren objecten wordt toch rekening gehouden met een substantiële bezetting. Hiermee wordt bereikt dat in de begroting de te realiseren opbrengsten blijken en dat bij de jaarrekening inzicht ontstaat in het bezettingsresultaat.

Incidentele begrotingsruimte

In de begroting 2020 wordt een incidentele begrotingsruimte opgenomen van € 25.000. Deze post dient als dekkingsmiddel voor incidentele wensen van het college, alsmede incidentele tegenvallers die zich voordoen.

Indien een budget wordt gevraagd van boven de € 25.000 zal het college aan de Raad in een raadsvoorstel vooraf toestemming dienen te vragen.

Autonome kostenontwikkeling en budgetaanpassingen op bestaand beleid

Ten aanzien van het opstellen van de begroting 2020 en de budgetaanpassingen ten opzichte van de begroting 2019 gelden de begrotingsrichtlijnen. Deze luiden voor het begrotingsjaar 2020 als volgt:

- Voor elke budgetverhoging geldt dat sprake moet zijn van uitvoering van bestaand beleid en dat in voldoende mate moet worden aangegeven welke oorzaken ten grondslag liggen aan de budgetverhoging;
- Het betreffende budget waarover de budgetverhoging wordt aangevraagd, dient in voldoende mate te zijn onderbouwd in aantallen en prijzen;
- Bij elke budgetverhoging dient te worden aangegeven in hoeverre een budgetverhoging noodzakelijk is en in hoeverre bijsturingmaatregelen een budgetverhoging kunnen voorkomen.

Kosten Regionale samenwerking

De kosten als gevolg van de regionale samenwerking worden in de begroting opgenomen.

Overzicht meerjarenraming 2020-2023

Overzicht meerjarenraming 2020-2023													(x € 1.000)
Programma	Begroting 2020			Begroting 2021			Begroting 2022			Begroting 2023			
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	
1. Economische ontwikkeling	33.370	15.372	-17.997	33.029	15.372	-17.656	32.700	15.372	-17.327	32.388	15.372	-17.015	
2. Welzijn	40.855	2.208	-38.647	41.473	2.208	-39.265	41.863	2.208	-39.655	42.544	2.208	-40.337	
3. Gebiedsontwikkeling	12.701	2.065	-10.637	12.410	2.690	-9.721	12.195	2.065	-10.131	11.995	2.065	-9.931	
4. Duurzaamheid	9.818	9.430	-389	9.641	9.430	-212	9.542	9.430	-112	9.283	9.430	147	
5. Bestuur en veiligheid	7.803	26	-7.777	7.816	26	-7.790	7.814	26	-7.788	7.832	26	-7.806	
Financiën	1.616	872	-745	2.794	872	-1.922	4.222	872	-3.350	5.380	872	-4.508	
Overhead	15.177	527	-14.649	15.034	314	-14.720	14.607	175	-14.431	14.584	175	-14.408	
Algemene dekkingsmiddelen	0	84.133	84.133	0	85.486	85.486	0	86.510	86.510	0	88.356	88.356	
Tot. Saldo van lasten en baten	121.340	114.632	-6.708	122.197	116.397	-5.799	122.943	116.658	-6.285	124.005	118.504	-5.501	
Toevoegingen en onttrekkingen reserves	0	184	184	0	184	184	0	184	184	0	184	184	
Totaal resultaat (incidenteel en structureel)	121.340	114.816	-6.525	122.197	116.581	-5.615	122.943	116.841	-6.101	124.005	118.688	-5.318	
Incidentele lasten en baten	2.637	0	-2.637	2.017	625	-1.392	1.112	0	-1.112	116	0	-116	
Structureel resultaat	118.703	114.816	-3.887	120.179	115.956	-4.223	121.831	116.841	-4.989	123.889	118.688	-5.202	

Incidentele baten en lasten

Overzicht geraamde incidentele baten en lasten 2020-2023 (x € 1.000)				
Programma	Begroting 2020	MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023
Incidentele lasten				
1. Economische ontwikkeling	13	0	0	0
2. Welzijn	608	396	116	116
3. Gebiedsontwikkeling	695	415	200	0
4. Duurzaamheid	610	360	260	0
5. Bestuur en veiligheid	0	0	0	0
Financiën	0	0	0	0
Overhead	712	846	536	0
Totaal incidentele lasten	2.637	2.017	1.112	116
Incidentele baten				
1. Economische ontwikkeling	0	0	0	0
2. Welzijn	0	0	0	0
3. Gebiedsontwikkeling	0	625	0	0
4. Duurzaamheid	0	0	0	0
5. Bestuur en veiligheid	0	0	0	0
Financiën	0	0	0	0
Overhead	0	0	0	0
Totaal incidentele baten	0	625	0	0
Saldo incidentele lasten en baten	-2.637	-1.392	-1.112	-116

In 2021 is een bate opgenomen i.v.m. de afwikkeling van de grondexploitatie de Beemd.

Hieronder worden de incidentele lasten > € 50.000 per programma gespecificeerd. In de omschrijving is meegegeven uit welk document dit is vastgesteld.

Programma 1. Economische ontwikkeling (x € 1.000)				
Programma	Begroting 2020	MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023
Overige <= € 50.000	13	0	0	0
Totaal incidentele lasten / baten	13	0	0	0

Programma 2. Welzijn (x € 1.000)				
Programma	Begroting 2020	MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023
VJN 2017/BI Gevelfonds	50	0	0	0
Begroting 2019/Schulddienstverlening	71	0	0	0
Kadernota 2019/Schulddienstverlening	40	0	0	0
Begroting 2020/verhoging taalniveau statushouders	51	0	0	0
Begroting 2020/Regie en Toegang	396	396	116	116
Overige <= € 50.000				
Totaal incidentele lasten / baten	608	396	116	116

In de voorjaarsnota 2017 staat het beleidsinitiatief Gevefonds (€ 50.000 in 2020). Het gevefonds verbetert de uitstraling van de gevels.

In de begroting 2019 wordt er extra geld vrij gemaakt voor de schulddienstverlening (€ 71.000 in 2020). Dit als gevolg van de meicirculaire 2018.

De kadernota 2019 (Coalitieakkoord) zorgde voor extra middelen voor schulddienstverlening (€ 40.000 in 2020). Dit geld is bedoeld voor een kwaliteitsmedewerker schulddienstverlening.

In deze begroting (2020) wordt er extra geld, circa € 51.000, beschikbaar gesteld voor het verhogen van het taalniveau van statushouders. Dit als gevolg van de meicirculaire 2019.

Daarnaast wordt in deze begroting (2020) extra geld geïnvesteerd in Regie en Toegang (€ 396.000 in 2020/2021 en € 116.000 in 2022/2023). Het betreft tijdelijke extra formatie in het kader van het project Regie en Toegang.

Programma 3. Gebiedsontwikkeling				
(x € 1.000)				
Programma	Begroting 2020	MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023
Kadernota 2019/ZR19/Verduurzaming gem. vastgoed	375	125	0	0
KN19/BG2020/uitvoeringsplannen structuurvisie	320	290	200	0
Overige <= € 50.000				
Totaal incidentele lasten / baten	695	415	200	0

In de kadernota 2019 (Coalitieakkoord) is er extra geld uitgetrokken voor de verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed, zowel in 2019 als in 2020 € 250.000. In de zomerrapportage 2019 wordt het geld van 2019 verschoven naar 2020 € 125.00 en 2021 € 125.000.

In de kadernota 2019 (Coalitieakkoord) is er voor de periode 2020-2022 € 200.000 uitgetrokken voor uitvoeringsplannen structuurvisie. Daarnaast is in de Begroting 2020 rekening gehouden met een verhoging van € 120.000 voor 2020 en € 90.000 voor 2021.

Programma 4. Duurzaamheid				
(x € 1.000)				
Programma	Begroting 2020	MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023
VJN 2016/BI Rhedense klimaataanpak	250	0	0	0
Kadernota 2019/Duurzaamheid	200	200	100	0
Kadernota 2019/Tijdelijke programma medewerkers	160	160	160	0
Overige <= € 50.000				
Totaal incidentele lasten / baten	610	360	260	0

In de voorjaarsnota 2016 is als beleidsinitiatief de Rhedense klimaataanpak opgenomen. Het betreft integraal klimaatbeleid gericht op vermindering van CO2-uitstoot en inspeland op de gevolgen van klimaatverandering met bijbehorende uitvoeringsagenda's. Voor 2020 is € 250.000 beschikbaar.

In de kadernota 2019 (Coalitieakkoord) is er geld uitgetrokken voor duurzaamheid. in 2020 en 2021 elk € 200.000 en voor 2022 € 100.000.

In de kadernota 2019 (Coalitieakkoord) worden er tevens middelen vrij gemaakt voor tijdelijke programmamedewerkers voor de periode 2020-2022 voor € 160.000 per jaar.

Programma 7. Overhead					(x € 1.000)
Programma	Begroting				
	2020	MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023	
Kadernota 2019/BI Doorontwikkeling fase 2	95	0	0	0	
Kadernota 2019/BI Gebiedsontwikkeling / coaching	75	0	0	0	
Begroting 2019/tijdelijke uitbreiding	113	92	0	0	
Kadernota 2019/diverse onderzoeken	25	0	0	0	
Kadernota 2019/Huisvesting gemeentehuis	276	188	0	0	
Kadernota 2019/Tijdelijke huisvesting	0	566	536	0	
Kadernota 2020/Frictiekosten P&O	100	0	0	0	
Overige <= € 50.000	28	0	0	0	
Totaal incidentele lasten / baten	712	846	536	0	

In de kadernota 2019 staat als beleidsinitiatief Doorontwikkeling fase 2 waarvoor in 2020 € 95.000 vrijgemaakt wordt. Hiermee wordt de doorontwikkeling van de organisatie verder bevorderd. Een ander beleidsinitiatief uit de kadernota 2019 is de Gebiedsontwikkeling/coaching. Hierdoor worden onder meer coaches en operationeel manager getraind en gecoacht. Voor 2020 is € 75.000 beschikbaar.

In de begroting 2019 is een tijdelijke uitbreiding van de formatie opgenomen.

In de kadernota 2019 (Coalitieakkoord) wordt er geld vrij gemaakt voor onderzoeken (voor 2020 € 25.000). Deze onderzoeken vloeien voort uit het coalitieakkoord.

Ook wordt in de kadernota 2019 (Coalitieakkoord) geld gereserveerd voor de voorbereidingskosten Huisvestingsvraagstuk gemeentehuis. Voor 2020 bedraagt dit € 276.000 en voor 2021 bedraagt dit € 188.000.

In de kadernota 2019 (Coalitieakkoord) wordt er ook geld gereserveerd voor tijdelijke huisvesting. Bij de begroting 2019 is dit geld echter een jaar verschoven. Voor 2021 is er € 566.000 beschikbaar en voor 2022 € 536.000.

In de kadernota 2020 is er € 100.000 gevraagd voor frictiekosten P&O. Deze frictiekosten zijn een gevolg van de beëindiging van twee dienstverbanden.

Structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves

Er zijn in de begroting 2020 geen structurele toevoegingen geraamd. Hieronder wordt een overzicht gegeven van de structurele onttrekkingen op de reserves.

Structurele toevoegingen en onttrekkingen reserves					(x € 1.000)
Structurele onttrekkingen	Begroting				
	2020	MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023	
Reserve onderhoud gebouwen	17	17	17	17	
Reserve woongebieden	100	100	100	100	
Reserve Dorpsvisie	62	62	62	62	
Reserve Carion	5	5	5	5	
Totaal structurele onttrekkingen	184	184	184	184	

Reserve onderhoud gebouwen

Uit deze reserve worden de afschrijvingslasten gedekt van de investeringen zoals die in het SBO gebouwen zijn opgenomen (jaarlijks circa € 17.000).

Reserve woongebieden

In de Nota heroverweging 2010 is de vorming van de reserve herstructurering woongebieden opgenomen. Uit deze reserve worden diverse uitgaven voor wijkvernieuwing gedekt (jaarlijks € 100.000).

Reserve Dorpsvisie

De reserve is bestemd voor de stationsomgeving en wordt ingezet ter dekking van de afschrijvingslasten.

Reserve voormalig Carion

Betreft de dekking van de afschrijvingslasten voor de verbouwing van de OASE in Dieren.

Financiële positie

In het onderdeel financiële positie wordt de uiteenzetting, de investeringen, de financiering en de reserves & voorzieningen beschreven.

Uiteenzetting financiële positie

In de vernieuwde BBV is opgenomen dat in de begroting en meerjarenraming een geprognosticeerde begin- en eindbalans moet worden opgenomen. Deze dient ten minste de posten te bevatten om het EMU-saldo te kunnen berekenen. De geprognosticeerde balans wordt hieronder weergegeven.

Uiteenzetting financiële positie (x € 1.000)						
Saldo per 31-12	Jaarrekening 2018	Gewijzigde begroting 2019	Begroting 2020	MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023
Vaste activa	116.361	121.282	128.199	126.407	124.791	124.214
Vlottende activa						
Voorraden	1.129	621	0	0	0	0
Uitzettingen < 1 jaar	13.725	13.725	13.725	13.725	13.725	13.725
Totaal activa	131.215	135.628	141.924	140.132	138.516	137.939
Vaste passiva						
Algemene reserve	20.549	17.073	14.648	8.123	2.508	-3.593
Bestemmingsreserve	17.934	11.957	11.776	11.596	11.415	11.235
Gerealiseerd resultaat	-3.476	-886	-6.525	-5.615	-6.101	-5.318
Saldo eigen vermogen	35.007	28.144	19.899	14.104	7.822	2.324
Vaste schulden	70.171	82.500	90.500	90.500	90.500	90.500
Voorzieningen	3.524	3.051	2.694	2.484	2.270	2.088
Vlottende passiva						
Netto vlottende schuld < 1 jaar	20.782	20.202	27.100	31.313	36.193	41.296
Overlopende passiva	1.731	1.731	1.731	1.731	1.731	1.731
Saldo VV	96.208	107.484	122.025	126.028	130.694	135.615
Totaal passiva	131.215	135.628	141.924	140.132	138.516	137.939

Investerings

In onderstaande tabel zijn onze vaste activa opgenomen. Onder activa verstaan we investeringen die in het verleden zijn gedaan en nu nog tegen een bepaalde waarde op onze balans staan. In de tabel gaan wij er van uit dat de geplande investeringen voor 2019 per 1 januari zijn afgerond, m.u.v. de investeringsprojecten. Deze projecten hebben vaak een langere looptijd die over de jaargrens heen loopt. Voor deze projecten gaan wij ervan uit dat 50% van het investeringsbedrag wordt gerealiseerd in het jaar waarin het project wordt gestart.

Mutaties vaste activa				(x € 1.000)	
Omschrijving	Aanvang 2020	Mutaties 2020	Ultimo 2020	Mutaties 21-'23	Ultimo 2023
Materiële vaste activa	116.856	4.948	123.804	0	119.914
Immateriële vaste activa	404	-31	373	95	278
Financiële vaste activa	4.022	0	4.022	0	4.022
Totaal mutaties	121.282	4.917	128.199	95	124.214

De geraamde investeringen en de afschrijvingslasten zijn in dit overzicht opgenomen en in het meerjarenperspectief doorgetrokken. Het gaat om investeringsprojecten uit de kadernota openbare ruimte (wegen en riolering), de nieuwbouw van het zwembad en geplande vervangingsinvesteringen.

Financiering

Onderstaande tabel bevat geeft een overzicht van de ontwikkeling van opgenomen geldleningen.

Mutaties geldleningen				(x € 1.000)	
	Restant lening 2020	Opname 1-jan	Aflossing	Restant lening 31-dec	
Opgenomen geldleningen	82.500	8.000	0	90.500	
Totaal mutaties	82.500	8.000	0	90.500	

Door de geplande investeringen en het tekort op de begroting zal de financieringsbehoefte toenemen. Op basis van de cijfers uit de primitieve begroting zal de financieringsbehoefte elk jaar toenemen.

Reserves en voorzieningen

In de onderstaande tabel hebben we de totalen van de algemene reserve, de bestemmingsreserves en de voorzieningen opgenomen. Voor de stand per 1-1-2020 is uitgegaan van de gegevens conform de primitieve begroting.

Reserves en voorzieningen				(x € 1.000)	
Mutaties	Stand 2020	Dotaties 1-jan	Onttrekkingen	Stand 31-dec	
Algemene reserve	14.648	0	-6.525	8.123	
Bestemmingsreserves	11.956	3.289	-3.469	11.776	
Voorzieningen	3.051	130	-487	2.694	
Totaal mutaties	29.655	3.419	-10.481	22.593	

De onderhoudsvoorzieningen zijn bij de jaarrekening 2015 omgezet naar bestemmingsreserves. Voor de begroting 2020 zijn wij ervan uitgegaan dat de jaarlijkse onderhoudslasten gelijk zullen

zijn aan de storting in de voorziening zoals die voorheen in de meerjarenbegroting was opgenomen.

Bijlagen

Bijlage 1 Beleidsindicatoren

Prog.	Beleidsindicatoren (verplicht):	Waarde	Jaar
	Taakveld 0. Bestuur en ondersteuning		
5	1. Formatie (fte per 1.000 inwoners)	7,68	2020
5	2. Bezetting (fte per 1.000 inwoners)	6,63	2019
5	3. Apparaatskosten (kosten per inwoner in €)	1.262	2020
5	4. Externe inhuur (kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen)	3,42%	2020
7	5. Overhead (% van totale lasten)	12,51%	2020
	Taakveld 1. Veiligheid		
5	6. Verwijzingen Halt (aantal per 10.000 jongeren)	72	2018
5	8. Winkeldiefstallen (aantal per 1.000 inwoners)	1,5	2018
5	9. Geweldd misdrijven (aantal per 1.000 inwoners)	3,3	2018
5	10. Diefstallen uit woning (aantal per 1.000 inwoners)	2,5	2018
5	11. Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)(aantal per 1.000 inwoners)	5,5	2018
	Taakveld 3. Economie		
1	14. Functiemenging (%)	46,0%	2018
1	16. Vestiging van bedrijven (aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar)	138,5	2018
	Taakveld 4. Onderwijs		
1	17. Absoluut verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)	0,34	2017
1	18. Relatief verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)	23,38	2017
1	19. Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs)	2,1%	2017
	Taakveld 5. Sport, cultuur en recreatie		
2	20. Niet sporters (%)	50,3%	2016
	Taakveld 6. Sociaal domein		
1	21. Banen (aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar)	688,2	2018
2	22. Jongeren met een delict voor de rechter (% 12 t/m 21 jarigen)	1,30%	2015
1	23. Kinderen in uitkeringsgezin (% kinderen tot 18 jaar)	6,28%	2015
1	24. Netto arbeidsparticipatie (% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van der beroepsbevolking)	65,3%	2018
1	26. Werkloze jongeren (% 16 t/m 22 jarigen)	1,20%	2015
1	27. Personen met een bijstandsuitkering (aantal per 10.000 inwoners)	346	2018
1	28. Lopende re-integratievoorzieningen (aantal per 10.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar)	449	2018
2	29. Jongeren met jeugdhulp (% van alle jongeren tot 18 jaar)	12,7%	2018
2	30. Jongeren met jeugdbescherming (% van alle jongeren tot 18 jaar)	1,2%	2018
2	31. Jongeren met jeugdreclassering (% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar)	0,4%	2018
2	32. Cliënten met een maatwerkarrangement WMO (aantal per 10.000 inwoners)	590	2018
	Taakveld 7. Volksgezondheid en milieu		
4	33. Omvang huishoudelijk restafval (kg per inwoner)	177	2017
4	34. Hernieuwbare elektriciteit (%)	2,0%	2017
	Taakveld 8. Volksgezondheid, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing		
3	35. Gemiddelde WOZ-waarde (in € 1.000)	210	2018
3	36. Nieuw gebouwde woningen (aantal per 1.000 woningen)	3,0	2016

3	37. Demografische druk (%)	84,9%	2019
8	38. Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden (in €)	656	2019
8	39. Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden (in €)	695	2019

Bijlage 2 Taakvelden

Dit overzicht van de taakvelden is inclusief de bezuinigingsmaatregelen.

Taakvelden		(x € 1.000)									
		2020		2021		2022		2023			
Taakveld Omschrijving taakveld		Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten		
3.1	Economische ontwikkeling	183	0	183	0	183	0	183	0		
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	48	-44	46	-44	46	-44	46	-44		
4.2	Onderwijshuisvesting	2.182	0	2.136	0	2.136	0	2.136	0		
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	2.146	-832	2.116	-832	2.116	-832	2.116	-832		
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	321	-5	291	-5	291	-5	291	-5		
6.3	Inkomensregelingen	18.164	-14.313	18.201	-14.313	18.201	-14.313	18.201	-14.313		
6.4	Begeleide participatie	9.739	-178	9.343	-178	9.014	-178	8.702	-178		
Totaal Economische ontwikkeling		32.784	-15.372	32.317	-15.372	31.988	-15.372	31.676	-15.372		
0.10	Mutaties reserves	0	-10	0	-10	0	-10	0	-10		
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	195	-130	195	-130	195	-130	195	-130		
5.1	Sportbeleid en activering	371	-21	323	-21	323	-21	323	-21		
5.2	Sportaccommodaties	2.806	-915	2.991	-915	2.991	-915	2.991	-915		
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	712	0	702	0	702	0	702	0		
5.5	Cultureel erfgoed	14	0	-1	-100	-1	0	-1	0		
5.6	Media	987	0	912	0	887	0	887	0		
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	485	0	435	0	435	0	435	0		
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	3.447	0	3.396	0	3.396	0	3.349	0		
6.2	Wijkteams	595	0	595	0	595	0	595	0		
6.3	Inkomensregelingen	350	0	350	0	350	0	350	0		
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	2.143	-314	2.210	-314	2.284	-314	2.338	-314		
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	13.982	0	12.988	0	12.728	0	12.588	0		
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	10.760	-522	10.860	-22	11.109	-22	11.800	-22		
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	550	0	550	0	550	0	550	0		
7.1	Volksgesondheid	1.653	0	1.673	0	1.665	0	1.665	0		
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	772	-806	772	-806	772	-806	772	-806		
Totaal Welzijn		39.822	-2.717	38.950	-2.317	38.980	-2.217	39.538	-2.217		
0.10	Mutaties reserves	0	-167	0	-167	0	-167	0	-167		
0.2	Burgerzaken	10	0	10	0	10	0	10	0		
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	1.090	-442	840	-442	715	-442	715	-442		
1.2	Openbare orde en veiligheid	266	-10	244	-10	222	-10	222	-10		
2.1	Verkeer en vervoer	5.436	-206	5.451	-206	5.448	-206	5.471	-206		

2.2	Parkeren	36	0	25	-50	25	-50	25	-50
2.5	Openbaar vervoer	125	-97	125	-97	115	-97	115	-97
4.2	Onderwijshuisvesting	239	-300	239	-300	239	-300	239	-300
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	2.505	-93	2.529	-117	2.526	-117	2.524	-117
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	161	-142	161	-142	161	-142	161	-142
8.1	Ruimtelijke ordening	924	-10	794	-10	704	-10	604	-10
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	77	-129	77	-754	77	-129	77	-129
8.3	Wonen en bouwen	1.174	-657	1.174	-657	1.174	-657	1.174	-657
Totaal Gebiedsontwikkeling		12.043	-2.254	11.668	-2.953	11.416	-2.328	11.336	-2.328
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	13	-10	13	-10	13	-10	13	-10
7.2	Riolering	3.326	-4.700	3.456	-4.700	3.456	-4.700	3.456	-4.700
7.3	Afval	4.358	-5.341	4.308	-5.341	4.308	-5.341	4.308	-5.341
7.4	Milieubeheer	1.528	-8	1.626	-8	1.576	-8	1.467	-8
Totaal Duurzaamheid		9.224	-10.059	9.402	-10.059	9.353	-10.059	9.244	-10.059
0.1	Bestuur	2.193	0	2.166	0	2.166	0	2.166	0
0.10	Mutaties reserves	0	0	0	0	0	0	0	0
0.2	Burgerzaken	1.318	0	1.329	0	1.329	0	1.347	0
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	121	0	122	0	121	0	121	0
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	2.723	-6	2.723	-6	2.648	-6	2.648	-6
1.2	Openbare orde en veiligheid	731	-21	712	-21	694	-21	694	-21
3.4	Economische promotie	66	0	66	0	66	0	66	0
8.3	Wonen en bouwen	556	0	556	0	556	0	556	0
Totaal Bestuur & Veiligheid		7.708	-26	7.675	-26	7.581	-26	7.599	-26
0.2	Burgerzaken	186	-585	186	-585	186	-585	186	-585
0.5	Treasury	-665	-6	-585	-6	-540	-6	-540	-6
0.61	OZB woningen	500	0	500	0	500	0	500	0
0.62	OZB niet-woningen	230	-277	230	-277	230	-277	230	-277
0.63	Parkeerbelasting	0	-4	0	-4	0	-4	0	-4
0.8	Overige baten en lasten	1.366	0	2.463	0	3.846	0	5.004	0
Totaal Financiën		1.616	-872	2.794	-872	4.222	-872	5.380	-872
0.10	Mutaties reserves	0	-7	0	-7	0	-7	0	-7
0.4	Overhead	15.088	-527	14.680	-314	13.973	-175	13.826	-175
Totaal Overhead		15.088	-534	14.680	-321	13.973	-182	13.826	-182

0.5	Treasury	0	-745	0	-745	0	-745	0	-745
0.61	OZB woningen	0	-6.125	0	-6.207	0	-6.324	0	-6.413
0.62	OZB niet-woningen	0	-2.293	0	-2.293	0	-2.293	0	-2.325
0.64	Belastingen overig	0	-340	0	-343	0	-346	0	-350
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	-250	-74.537	-400	-75.803	-400	-76.703	-500	-78.423
3.4	Economische promotie	0	-209	0	-212	0	-214	0	-217
Totaal Algemene Dekkingsmiddelen		-250	-84.249	-400	-85.602	-400	-86.626	-500	-88.472
Totaal Begroting		118.034	-116.083	117.086	-117.523	117.112	-117.683	118.098	-119.529

Bijlage 3 Kerngegevens

Kerngegevens		Begroting 2019	Begroting 2020
Sociale structuur			
Inwoners	0-4 jaar	1.538	1.812
	5-19 jaar	6.886	6.857
	20-64 jaar	23.594	23.681
	> 65 jaar	11.571	11.397
	Totaal	43.589	43.747
Uitkeringsgerechtigden	Algemene bijstand	944	901
	IOAW	74	57
	IOAZ	6	5
	Bbz	6	9
Fysieke structuur			
Oppervlakte	Land (in ha)	8.173	8.173
	Binnenwater (in ha)	266	266
	Openbaar groen (in ha)	151	151
	Wegen: asfalt (in m2)	1.144.760	1.217.556
	Wegen: elementen (in m2)	1.332.059	1.561.579
Lengte	Riolering (in km)	244	243
Aantal	Woningen	20.737	20.855
	Lantaarnpalen	6.800	7.781
	Bomen	16.455	13.004
	Speelplaatsen	89	89
	Speeltoestellen	407	412
	Voorzieningen		
Openbaar basisonderwijs	Aantal scholen	10	10
	Aantal leerlingen	1.406	1.448
Bijzonder basisonderwijs	Aantal scholen	10	18
	Aantal leerlingen	1.886	1.839
Voortgezet onderwijs	Aantal scholen	3	3
	Aantal leerlingen	2.230	2.367

Bijlage 4 EMU-saldo

EMU-saldo		(x € 1.000)				
Omschrijving	Gewijzigde begroting		MJB 2021	MJB 2022	MJB 2023	
	2019	Begroting 2020				
1. Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-6.372	-6.708	-5.799	-6.285	-5.501	
2. Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	4.457	4.568	4.840	4.769	4.604	
3. Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	133	130	126	123	119	
4. Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	-10.180	-11.485	-2.964	-2.943	-3.766	
5. Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	0	0	0	0	0	
6. Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa:	0	0	0	0	0	
Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord	0	0	0	0	0	
7. Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	217	65	0	0	0	
8. Baten bouwgrondexploitatie: Baten voor zover transacties niet op exploitatie verantwoord	1.100	1.163	0	0	0	
9. Lasten op balanspost Voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen	-607	-486	-337	-337	-337	
10. Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten	0	0	0	0	0	
Berekend EMU-saldo	-11.252	-12.753	-4.134	-4.673	-4.881	

Bijlage 5 Productenraming

De cijfers van de productenraming zijn gebaseerd op bestaand beleid, dus exclusief de bezuinigingen.

Producten Programma 1 Economische ontwikkeling					(x € 1)
Prod.	Omschrijving product	Budget 2020	Budget 2021	Budget 2022	Budget 2023
208	Beheer lokale overheid OBO	586.450	586.450	586.450	586.450
216	Exploitatie bijz basisonderwys	689.279	689.279	689.279	689.279
222	Beheer lokale overheid specond	68.615	68.615	68.615	68.615
251	Bijzondere scholengemeenschap	531.022	531.022	531.022	531.022
252	Doordecentralisatie OHV	252.000	252.000	252.000	252.000
258	Leerlingenvervoer	752.715	752.715	752.715	752.715
259	Logopedie	61.053	61.053	61.053	61.053
260	Ov gemeenschappelijke uitgaven	183.581	183.581	183.581	183.581
261	Integraal jeugd-en onderw bel.	326.751	326.751	326.751	326.751
321	Bijstandsverlening	845.356	845.356	845.356	845.356
322	Fraudebestrijding	110.215	110.215	110.215	110.215
323	Bijzondere bijstand	1.955.382	1.992.382	1.992.382	1.992.382
326	Werkgelegenheid	7.345.741	6.999.741	6.670.741	6.358.741
327	PARTICIPATIEBUDGET	2.726.427	2.726.427	2.726.427	2.726.427
331	Inkomensvoorziening	939.800	939.800	939.800	939.800
592	Economische zaken	182.795	182.795	182.795	182.795
594	Markten	4.205	1.664	1.664	1.664
616	Recreatie en Toerisme	315.996	286.496	286.496	286.496
620	Sociale Ruimte	100.000	100.000	100.000	100.000
790	Fac onderh onderw bevoegd gez	19.763	19.763	19.763	19.763
Totaal beschikbaar per jaar		17.997.146	17.656.105	17.327.105	17.015.105

Producten Programma 2 Welzijn					(x € 1)
Prod.	Omschrijving product	Budget 2020	Budget 2021	Budget 2022	Budget 2023
125	Kwijtschelding	378.682	378.682	378.682	378.682
261	Integraal jeugd-en onderw bel.	357.144	357.144	357.144	357.144
271	Openbare bibliotheken	985.999	985.999	985.999	985.999
277	Vormings- ontwikkelingswerk	1.158	1.158	1.158	1.158
281	Gymnastieklokalen	6.958	6.958	6.958	6.958
282	Sporthallen	122.219	122.219	122.219	122.219
283	Zwemmen	178.234	362.734	362.734	362.734
284	Sportvelden	478.039	478.039	478.039	478.039
285	Sportstimulering	363.370	316.370	316.370	316.370
286	Niet verd ink/uitg sportbedryf	1.103.881	1.103.881	1.103.881	1.103.881
291	Kunst en cultuur	721.814	721.814	721.814	721.814
322	Fraudebestrijding	31.680	31.680	31.680	31.680
337	Schuldhelpverlening	660.234	549.234	549.234	549.234
338	Gelrepas	326.359	326.359	326.359	326.359
340	Algemene diensten & toegang	1.289.824	1.289.824	1.289.824	1.289.824
343	Leefbaarheid en Activering	784.925	784.925	784.925	784.925
344	Minderhedenbeleid	50.669	0	0	0
345	Voorzieningen WMO	1.864.763	1.931.763	2.005.763	2.085.763
347	Huishoudelijke verzorging	3.959.253	3.959.253	3.959.253	3.959.253
348	Vrijwilligersw. en mantelzorg	390.203	390.203	390.203	390.203
349	collectieve preventie GGZ	131.435	131.435	131.435	131.435
350	SD/WMO 2015	9.308.926	9.538.926	9.488.926	9.348.926
351	SD/jeugdzorg	11.706.989	12.081.613	12.456.148	13.197.347
356	Buurt en Accomodaties	719.893	719.893	719.893	719.893
366	Kinderopvang en peutersp.werk	108.750	108.750	108.750	108.750

371 Volksgezondheid	926.243	946.243	946.243	946.243
374 Jeugdgezondheidszorg-uniformmdl	594.865	594.865	586.865	586.865
375 Preventief Jeugdbeleid	595.046	595.046	595.046	595.046
602 Monumenten	485.033	435.033	435.033	435.033
604 Gemeentelijke monumenten	13.600	13.600	13.600	13.600
620 Sociale Ruimte	44.587	44.587	44.587	44.587
692 Begraafplaatsen	-78.250	-78.250	-78.250	-78.250
790 Fac onderh onderw bevoegd gez	8.449	8.449	8.449	8.449
795 Facilitair onderhoud gebouwen	16.898	16.898	16.898	16.898
Totaal beschikbaar per jaar	38.637.872	39.255.327	39.645.862	40.327.061

Producten Programma 3 Gebiedsontwikkeling					
				(x € 1)	
Prod.	Omschrijving product	Budget 2020	Budget 2021	Budget 2022	Budget 2023
86	Beschermende maatregelen	33.775	33.775	33.775	33.775
87	Bijzondere wetten	237.459	237.459	237.459	237.459
508	Overige bezittingen	587.307	337.307	212.307	212.307
509	Maatschappelijk vastgoed	14.022	14.022	14.022	14.022
516	Straatnaambordem/huisnummering	9.546	9.546	9.546	9.546
522	Wegen etc binnen bebouwde kom	4.174.023	4.174.023	4.174.023	4.174.023
542	Verkeer	783.111	783.111	783.111	783.111
544	Verkeersvoorziening/educatie	9.513	9.513	9.513	9.513
546	Verkeerssignalering	250.709	250.709	250.709	250.709
562	Parkeervoorzieningen	35.765	24.790	24.790	24.790
572	Veerdiensten	27.353	27.353	27.353	27.353
612	Landschapsbeleidsplan	85.116	85.116	85.116	85.116
614	Bos- en natuurgebieden	49.611	49.611	49.611	49.611
620	Sociale Ruimte	356.835	356.835	356.835	356.835
622	Openbaar groen	2.058.501	2.058.501	2.058.501	2.058.501
626	Speelplaatsen	180.071	180.071	180.071	180.071
702	Bestemmingsplannen	1.038.574	1.008.574	918.574	718.574
708	Onroerend goedtransacties	73.916	73.916	73.916	73.916
752	Volkshuisvesting best bouw	71.985	71.985	71.985	71.985
756	Bouwaanvragen	1.095.017	1.095.017	1.095.017	1.095.017
757	Bouwvergunningen	-650.000	-650.000	-650.000	-650.000
782	Werken grondexploitatie	-52.681	-677.681	-52.681	-52.681
Totaal beschikbaar per jaar		10.469.528	9.553.553	9.963.553	9.763.553

Producten Programma 4 Duurzaamheid					
				(x € 1)	
Prod.	Omschrijving product	Budget 2020	Budget 2021	Budget 2022	Budget 2023
103	Reinigingsrechten/afvalstoffen	-4.278.336	-4.278.336	-4.278.336	-4.278.336
104	Rioolrecht	-4.510.965	-4.510.965	-4.510.965	-4.510.965
652	Huisvuil	3.818.688	3.818.688	3.818.688	3.818.688
662	Riolering	3.436.728	3.436.728	3.436.728	3.436.728
672	Milieu algemeen	1.189.262	1.189.820	1.190.561	1.191.359
673	Rhedense klimaataanpak	622.198	444.558	344.558	84.558
678	Bodem- en grondwater	9.650	9.650	9.650	9.650
680	Geluidbeheer en lucht	24.791	24.791	24.791	24.791
682	Vervuiling woonomgeving	76.670	76.670	76.670	76.670
Totaal beschikbaar per jaar		388.686	211.604	112.345	-146.857

Producten Programma 5 Bestuur & Veiligheid					
				(x € 1)	
Prod.	Omschrijving product	Budget 2020	Budget 2021	Budget 2022	Budget 2023
1	Griffie	250.752	250.752	250.752	250.752
2	Raad	668.203	668.203	668.203	668.203

4	Dagelijks bestuur	1.195.070	1.195.070	1.195.070	1.195.070
31	Bezwaar- en Ombudscommissie	78.761	78.761	78.761	78.761
43	Basisregistraties	556.420	556.420	556.420	556.420
70	Dienstverlening	233.245	233.245	233.245	233.245
71	Klantcontact	352.548	352.548	352.548	352.548
72	Verkiezingen	84.673	95.843	95.843	113.543
74	Burgerzaken	582.441	582.441	582.441	582.441
75	Burgelijke stand	19.154	19.154	19.154	19.154
77	Overige taken dienstverlening	65.946	65.946	65.946	65.946
201	Wijkveiligheid	413.488	413.488	413.488	413.488
202	Toezicht en handhaving	366.764	366.764	366.764	366.764
203	Rampenbestrijding	-1.025	-1.025	-1.025	-1.025
620	Sociale Ruimte	26.537	26.537	26.537	26.537
624	Evenementen	39.572	39.572	39.572	39.572
971	Bedrijfsvoering Brandweer	2.844.240	2.845.776	2.844.240	2.844.240
Totaal beschikbaar per jaar		7.776.789	7.789.495	7.787.959	7.805.659

Producten Programma 6 Financiën (x € 1)					
Prod.	Omschrijving product	Budget 2020	Budget 2021	Budget 2022	Budget 2023
29	Leges	-399.000	-399.000	-399.000	-399.000
60	Connectie	705.000	705.000	705.000	705.000
108	Geldlening/uitzetting < 1 jaar	48.000	48.000	48.000	48.000
109	Geldlening/uitzetting > 1 jaar	675.000	755.000	800.000	800.000
114	Uitvoering wet WOZ	25.000	25.000	25.000	25.000
115	Lasten heffing en inv gem bel	-277.300	-277.300	-277.300	-277.300
134	Algemene dekkingsmiddelen	1.325.849	2.423.224	3.806.224	4.964.224
138	Kostenplaats rente	-1.394.369	-1.394.369	-1.394.369	-1.394.369
139	Incidentele baten en lasten	40.000	40.000	40.000	40.000
145	Mutaties reserves functies 0-9	0	0	0	0
563	Baten parkeerbelasting	-3.500	-3.500	-3.500	-3.500
Totaal beschikbaar per jaar		744.680	1.922.055	3.350.055	4.508.055

Producten Programma 7 Overhead (x € 1)					
Prod.	Omschrijving product	Budget 2020	Budget 2021	Budget 2022	Budget 2023
20	Directie	444.301	396.191	420.246	396.191
22	Communicatie	683.382	683.382	683.382	683.382
25	Strategisch team	835.469	835.469	835.469	835.469
30	Juridisch	348.177	348.177	348.177	348.177
38	Ondernemingsraad	12.159	12.159	12.159	12.159
42	Informatie en ICT	1.346.053	1.559.550	1.698.144	1.698.144
47	TAO algemeen	238.152	238.152	238.152	238.152
50	Personeel en organisatie	856.123	756.123	756.123	756.123
51	Financieel advies	519.147	519.147	519.147	519.147
52	TAO overig	568.110	568.110	568.110	568.110
60	Connectie	5.789.091	5.582.104	5.443.510	5.442.510
200	Overheadkosten managers	2.138.884	1.873.694	1.778.504	1.778.504
508	Overige bezittingen	847.679	1.325.679	1.107.679	1.109.679
510	Kosten uitvoering ARBO	15.670	15.670	15.670	15.670
Totaal beschikbaar per jaar		14.642.397	14.713.607	14.424.472	14.401.417

Producten Programma 8 Algemene dekkingsmiddelen (x € 1)					
Prod.	Omschrijving product	Budget 2020	Budget 2021	Budget 2022	Budget 2023
107	Overige financiële middelen	-550.000	-550.000	-550.000	-550.000
109	Geldlening/uitzetting > 1 jaar	-194.853	-194.853	-194.853	-194.853

116 Baten OZB gebruikers	-924.169	-924.169	-924.169	-937.107
118 Baten OZB eigenaren	-7.488.761	-7.570.761	-7.687.761	-7.795.390
119 Baten roerende woon-bedrijfsr	-5.399	-5.399	-5.399	-5.399
121 Baten forensenbelasting	-49.126	-49.814	-50.511	-51.218
122 Baten toeristenbelasting	-159.458	-161.690	-163.954	-166.249
123 Baten hondenbelasting	-224.027	-227.163	-230.343	-233.568
130 Algemene uitkering	-66.887.796	-68.290.088	-68.492.908	-70.212.307
131 Sociaal deelfonds	-7.648.994	-7.512.491	-8.210.289	-8.210.289
Totaal beschikbaar per jaar	-84.132.583	-85.486.428	-86.510.187	-88.356.380